

Det nordiska motivationssystemet

En studie om Finlands och Sveriges studiestödssystem

Ida Määttänen

Pro gradu-avhandling

i nordisk filologi

Humanistiska fakulteten

Uleåborgs universitet

Maj 2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	3
1.1 Syfte	5
1.2 Material	6
1.3 Metod	6
2 VÄLFÄRDSSAMHÄLLET	8
2.1 Olika modeller av välfärdssamhällen	10
2.1.1 Trevälfärdsregim av Esping-Andersen	10
2.1.2 Den sociala divisionen av Titmuss	11
2.2 Det nordiska välfärdssamhället	12
2.3 Utbildningspolitiken i Finland	14
3 STUDIESTÖDSSYSTEMEN	16
3.1 Studiestödet i Finland	16
3.1.1 Historia	16
3.1.2 Studiestöd för högskolestuderande	18
3.2 Studiestödet i Sverige	20
3.2.1 Historia	20
3.2.2 Studiestöd för högskolestuderande	22
3.3 Likheter och skillnader i ländernas studiestödssystem	25
4 DEN EKONOMISKA SITUATIONEN HOS EN STUDERANDE	29
4.1 Situationen i Finland	29
4.2 Situationen i Sverige	32
5 GENOMFÖRANDE AV ENKÄTSUNDERSÖKNINGEN	35
5.1 Kvalitativ och kvantitativ enkätundersökning	35
5.2 Enkätens uppbyggnad	36
5.3 Reliabilitet och validitet	37
6 ANALYS	38
6.1 Bakgrundsinformation	38
6.2 Arbeta kombinerat med studier	42
6.3 Ekonomisk hjälp och studielån	48
6.4 Tankar om studiepenning och ekonomi	51
6.5 Kraven på studieframgång	58
6.6 Inkomstgräns och studietakt	61
6.7 Egna tankar över studiestödet och respons	67
7 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	70
LITTERATURFÖRTECKNING	74
BILAGA. FRÅGEEINKÄT	80

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER OCH TABELLER

Figurförteckning

Figur 1. Den möjliga årsinkomsten för studerande i båda länderna	28
Figur 2. Ålder	38
Figur 3. Studieår	39
Figur 4. Andelen respondenter som får studiestöd	40
Figur 5. Andelen respondenter som lyft studielån	40
Figur 6. Respondenternas bostadssituation	41
Figur 7. Andelen som får bostadsbidrag	42
Figur 8. Andelen respondenter som arbetar vid sidan av studierna	43
Figur 9. Orsaker till arbete	43
Figur 10. Kombinationer av orsaker	44
Figur 11. Negativa aspekter	46
Figur 12. Positiva aspekter	47
Figur 13. Typ av arbete	48
Figur 14. Ekonomisk hjälp	49
Figur 15. Orsaker till studielån	50
Figur 16. Tillräckligheten av studiepenning	51
Figur 17. Fördelningen av respondenter angående tillräckligheten av stöden	54
Figur 18. Hur mycket mer studiepenning	56
Figur 19. Andelen respondenter om den ekonomiska situationens belastning	57
Figur 20. Orsaker till tillbakabetalning	61

Tabellförteckning

Tabell 1.	19
Tabell 2.	23
Tabell 3.	23
Tabell 4.	26
Tabell 5.	27

1 INLEDNING

Studiestödssystemet kan ses som en grundpelare för vårt välfärdssystem, en bit av pusslet som tillsammans bildar det som man kallar jämlika Finland. Idén med studiestödet har från första början varit att erbjuda jämlika möjligheter för alla att studera oberoende av deras ekonomiska eller sociala bakgrund (Sommar 2011; Purokuru 2014). Stödet skapades för att erbjuda stöd till dem som verkligen behöver det, för att alla ska ha en möjlighet att påverka hur deras framtid kommer att se ut som, det vill säga studera ett yrke oberoende av vad det är eller ta examen i något man är intresserad av. I en ideal värld har alla människor en jämlik möjlighet till allt världen har att erbjuda oberoende av kön, religion, modersmål och så vidare. Finland är stolt över att kunna erbjuda utbildning till alla eftersom det inte endast ger nytta åt individen, utan är även en fördel för hela samhället.

Studiestödssystemet är inte det enklaste att förstå. Det finns troligen saker man kunde ändra för att systemet fungerade bättre, kanske kunde det även fungera jämlikare. Stödet är konstant med i debatten, som alla delarna av det finländska socialsystemet. Flera problem dyker upp regelbundet och man försöker hitta den magiska lösningen som skulle vara den bästa och lönsammaste både för studerande och för Finland. Ingen har säkert undvikit statistiken på hur Finlands invånarantal kommer att minska (Tilastokeskus 2019) och vi behöver snabbt mer unga ut i arbetslivet för att hålla landet i gång. Kanske är det värt och nödvändigt att offra pengar från ett håll för att vårt land ska fortsätta stå på sina fötter i framtiden.

Mina egna motivationer till ämnet ligger i det att jag själv är högskolestuderande som vid sidan av studierna har arbetat ibland. Stödet har många delar och nyckelteman handlar om belöning, tillbakabetalning och studieprestation. Med min pro gradu-avhandling önskar jag att få ihop en blick i studiestödssystemet via en granskning av ländernas studiestöd. Jag är intresserad av studiestödssystemet speciellt i Finland men också i Sverige. Finns det likheter mellan studiestödssystemen? Finns det något länderna kunde lära av varandra? Vilket är mer lönsamt, både för staten och dess invånare? I framtiden vill jag arbeta med att hitta på lösningar till problem som rör största delen av samhället, till exempel förbättra den sociala tryggheten för de behövande. Denna avhandling kommer säkert att vara mig till nytta och andra som är intresserade av ämnet eftersom resultatet sammanfattar studerandes åsikter om studiestödet.

1.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är att hitta information om både studiestödssystemet i Finland och om studiestödssystemet i Sverige och granska hur de två fungerar i båda länderna. För Finlands del genomförs en enkätundersökning i samband med denna avhandling. För Sveriges del presenteras material som redan finns. Inom studiestödet har jag till exempel de följande frågorna: Vilken summa är det som en studerande får från staten varje månad? Vilka faktorer påverkar den stöd en studerande får? Är det lån som man skall ta ut, hur sätter sig stödet med arbete, är det möjligt att arbeta vid sidan av studierna, hur påverkar det studierna? Använder länderna sig av något belöningsystem om man framskrider i studierna enligt planen? Går systemen att jämföra, finns det något vi kunde lära oss från till exempel systemet i Sverige?

Huvudsyftet i pro gradu-avhandlingen är att klargöra studiestödssystemet i länderna, få svar på forskningsfrågorna: Vilka likheter och olikheter finns det mellan ländernas studiestödssystem? Hur upplever de finländska studerande studiestödssystemet? och granska hurudana undersökningar har utförts av länderna angående studiestödet. Jag kommer att genomföra en enkätundersökning för att samla in finländska studerandes tankar om studiestödet. Jag har valt att fokusera på högskolestuderande och deras studiestöd i båda länderna eftersom en ordentlig granskning med alla studiestödets delar inom hela skolvärlden kunde ha blivit för omfattande för min avhandling. Jag tror att det kommer att finnas en hel del likheter och olikheter mellan länderna och deras system.

Ämnet har tidigare blivit studerat bland annat av Sari Miettunen, i pro gradu- avhandlingen *Korkeakouluopiskelijoiden opintotuki ja tuloihin perustuva takaisinperintä Pohjoismaissa: vertaileva pohjoismainen tutkimus*. I avhandlingen presenteras nordiska länders studiestödssystem år 2008. Som studerande har jag själv följt systemet en tid och är medveten om dess förändringar under de senaste åren. Även Sverige har säkert under åren uppdaterat sitt studiestödssystem. Denna avhandling kommer förhoppningsvis att ge en uppdaterad bild över studiesystemen i Finland och Sverige. Mina forskningsfrågor är följande:

- Vilka likheter och skillnader finns det mellan studiestödssystemen i Finland och Sverige?
- Hur upplever finländska studerande studiestödssystemet? Är studiestödet tillräckligt, har studerande tid att studera och måste de jobba för att klara sig ekonomiskt?

1.2 Material

Folkpensionsanstalten (FPA) har själv samlat in mycket data om förmåner, en av dem är studiestödet. Allt material och all statistik finns även tillgängligt för oss alla att läsa. Jag använder deras hemsida om studiestödet och historia, statistik och information för att presentera systemet i Finland. För Sveriges del använder jag mig av statistiken och informationen jag kan få från Centrala studiestödsnämndens hemsida (CSN).

Jag använder mig även av resultaten jag fått samlat med hjälp av enkätsundersökningen som fokuserar på studerandes tankar över studiestödet. 90 respondenter svarade på 25 frågor som bland annat handlade om arbete på sidan av studierna, kraven från FPA för att ha rätt till studiestöd, mängden studiestöd och studielånskompensation. Mer om enkäten kan man läsa i kapitel 5. Från Sverige granskar jag CSN:s senaste undersökning över studerandes ekonomiska och sociala situation.

1.3 Metod

Till en första början presenterar jag vad det egentligen är som kännetecknar ett välfärdssamhälle och var i världen man kan hitta dessa. Jag presenterar även andra välfärdssystem som skiljer sig från det välkända nordiska välfärdssamhället. De tre olika välfärdssystemen som blivit förtydligade av bland annat Gösta Esping-Andersen (1990) och Richard Titmuss (2000), båda som är kända forskare inom studieämnet, presenteras i avsnitt 2.1.

Jag presenterar båda ländernas studiestödssystem i kapitel 3. För att presentera systemen studerar jag informationen på organisationernas webbsidor. Jag tittar även tillbaka i organisationernas historia, för att förstå hur och varför dessa har blivit grundade för första början. För den delen av analysen är metoden jämförande eftersom jag diskuterar likheterna och olikheterna mellan länderna. När man jämför två eller flera valfria objekt kan man använda sig av *komparativ analys*. Komparativ analys kan vara behändigt i studier med politiska teman, med att jämföra länders politiska system kan man komma fram till likheter och skillnader (Denk 2011: 7).

Jag utför i samband med avhandlingen en enkätundersökning. Jag fokuserar både på kvalitativa och kvantitativa data som samlas eftersom jag presenterar resultaten av enkätsvaren både genom kvalitativ analys som stöds med hjälp av kvantitativa figurer. Jag reflekterar materialet med hur studiestödssystemen fungerar, det vill säga hur många som blir färdiga med sina studier och med

vilket tempo och jämför det med studerandes tankar om studiestödet. Inom kvalitativa metoder är det tolkningen av informationen som står i en stor roll samt forskarens egen uppfattning. Inom kvantitativa metoder är fokuset på att information förvandlas till statistik, mängder och siffror. (Holme Magne & Solvang Krohn 1991: 85) Enkätformulären görs med programmet på webbsidan Webropol och med hjälp av analysverktyget som erbjuds sammanställer programmet automatiskt resultaten till olika diagram och figurer för analys. Med hjälp av enkätformulären får jag ihop material som analyseras i kapitel 6 för att få svar på hur studerande känner och tänker om studiebidraget vilket är en av mina forskningsfrågor. Insamlingstiden för enkätsvaren är två veckor och det är möjligt att besvara enkäten via en webblänk.

2 VÄLFÄRDSSAMHÄLLET

Välfärd som ett ord, ett substantiv, definieras bland annat med ord som lycka, välgång och med en längre definition som ekonomisk och social trygghet i ett samhälle (SAOL s.v. *välfärd*). *Svensk ordbok* (2009) definierar ordet *välfärd* på ett mycket liknande sätt: ”hög levnadsstandard och social och ekonomisk trygghet inom en grupp, ett land [...]”. Sammansättningen *välfärdssamhälle* definieras som ett ”samhälle som ger alla medborgare materiell välfärd och social och ekonomisk trygghet” av *Svensk ordbok* (2009). Definitionen verkar mycket tydlig på ordnivå men vad är det egentligen som är och var välfärd? Definitionen påverkas även av synvinkeln man betraktar välfärdssamhället ifrån.

Risto Harisalo och Ensio Miettinen (2014: 35) skriver enligt följande: då man sätter ihop stat med välfärd får man en välfärdsstat, ett välfärdssamhälle. En välfärdsstat bildas av flera institutioner som har som uppgift att producera välfärd (Hiilamo, Kangas & Niemelä 2014). Vad är det då egentligen som gör en stat till en välfärdsstat? Finland som ett välfärdssamhälle kan definieras med hjälp av George Hegels lära (Vincent 1994 via Harisalo & Miettinen 2014: 35). Enligt Hegel förvandlas en stat så småningom mot perfektion via tre skeden av vilka den sista kallas *den etiska staten*. Den etiska staten innebär att invånare har via staten en gemensam vilja och betydelse, något som är mer starkt och betydelsefullt än människors individuella intressen. Välfärdsstaten är likadan med den etiska staten på det sättet att det inte finns något bättre, det vill säga det finns inte rum för utveckling på statnivå. Huvudfokuset ligger på att hålla kvar det man åstadkommit. (Harisalo & Miettinen 2014: 35–36) När man definierar en välfärdsstat väldigt enkelt, kan man beskriva att en välfärdsstat är något som med lagsstiftning sätter den offentliga sektorn i ansvar för att producera till exempel förmåner som försörjer (utkomststöd) och välfärdsservice (grundskolan). På en bredare aspekt bildas en välfärdsstat av åtgärder som både styr marknaden och vidaredelar marknadens produkter. Då blir välfärdsstaten ett institutionellt sammanhang som byggs av både den privata och offentliga ekonomin. (Hiilamo, Kangas & Niemelä 2014)

Grunderna till välfärd ligger någonstans i Tyskland, där man under 1800-talet presenterade en lagstiftad socialförsäkring till invånare i arbetsåldern. Socialförsäkringen finansierades från de offentliga tillgångarna och staten lovade säkerhet och hälsa till invånare oberoende av deras ekonomiska situation. Under dessa tider började även tanken om välmående och på vilket sätt staten kunde främja det utvecklas. Det första världskriget satte käppar i hjulet för de socialpolitiska framstegen då man försökte börja förvandla en stat sakta men säkert mot en välfärdsstat. Efter och under världskrigen var det England som sågs vara ett land man borde använda som exempel eftersom landet hade mycket politiskt debatt om hur man skulle bygga upp samhället på nytt både ekonomiskt

och socialt efter krigen. (Harisalo & Miettinen 2014: 42–44) I ett tidigt skede definierades välfärdsstaten som en politisk vilja och som ett mål. Detta var ett vanligt tankesätt speciellt under och efter andra världskriget då man jämförde idén om ”krigsstaten” och välfärdsstaten (warfare state – welfare state). (Saari & Taipale 2013: 29) Det sägs att den egentliga tillväxtperioden för välfärdsstaten skedde efter det andra världskriget (Hannikainen 2018).

Utvecklingen gick till en första början bra, men snabbt började strävan mot välfärd bli svårare. Flera länder blev snabbt skuldsatta då de försökte finansiera välfärden, även inflationen sänkte pengarnas värde och gjorde det svårare för länderna att planera och kontrollera samhällets utveckling. Även problem som fattigdom, arbetslöshet och marginalisering¹, som man trodde hade försvunnit tack vare välfärden, var fortfarande kvar och svåra att fixa för gott. Man förstod snabbt att man inte endast kunde utveckla samhället utan man måste även reparera det. (Harisalo & Miettinen 2014: 45)

Enligt Harisalo och Miettinen (2014) kraschade de socialistiska ländernas regering under 1970-talet och de började förvandla sina länder till marknadsekonomier, under samma tid kraschade även tanken om att staten kunde bidra med välfärd. Harisalo och Miettinen (2014) skriver om hur det skulle vara konstigt om människorna i Finland och i andra länder inte skulle tänka att marknaderna har tagit över samhället och fått all makt. Detta beror på att människor tänker på vad välfärd betyder i teorin, det vill säga att välfärdssamhället är lika med gemensamt intresse. Då den teoretiska idén är krossad tänker man också att själva välfärdssamhället är det. Speciellt i Finland är alla de centrala partierna väldigt måna om välfärden och även folket tycker starkt om den. Även om idén om välfärd inte just nu mår väldigt bra är den fortfarande livskraftig och man fortsätter att utveckla det finländska samhället enligt modellen. (Harisalo & Miettinen 2014: 45–46)

Då man granskar Finland på lång sikt angående utvecklingen av välfärden och strukturomvandlingen, är helhetsbilden tvådelad. Om man tittar bakåt i historien är utvecklingen positiv: demokratin växte, jämlikheten mellan samhällsgrupper växte, livskvaliteten förhöjdes. Det positiva syns inte endast i ekonomin, men även i det att folkhälsan är bättre. Till det positiva finns ändå motsatsen, befolkningen åldras hela tiden, vilket gör det svårt att uppehålla välfärdsutgifterna och det behövs ekonomisk tillväxt. Bland annat immigrationen kan bidra med ekonomisk tillväxt, men skapar samtidigt politisk debatt och utmanar de gemensamma förmånerna. (Hannikainen 2018)

---

¹ *Marginalisering*. Elisabeth Olin (2008: 171) skriver ”Att vara marginaliserad innebär att individen inte på egen hand kan förändra sin livssituation till det bättre”.

Efter att tittat tillbaka i hur välfärdssamhället blev till och utvecklades, fortsätter jag med i detta kapitel och de kommande avsnitten att presentera olika modeller av välfärdssamhällen (avsnitt 2.1) och den nordiska modellen (avsnitt 2.2). Jag granskar även utbildningspolitiken (avsnitt 2.3) i Finland.

2.1 Olika modeller av välfärdssamhällen

I detta avsnitt skall jag bland annat presentera de tre olika välfärdsregimen, en teori som behandlats av Gösta Esping-Andersen (1990) som ligger bakom den banbrytande metoden att identifiera olika välfärdsstater. Jag kommer även att presentera Richard Morris Titmuss (2000) klassiska teori om de tre olika välfärdsmodeller.

2.1.1 Trevälfärdsregim av Esping-Andersen

Ett sätt att klassificera välfärdsstater i den moderna världen är Esping-Andersens (1990) sätt. Esping-Andersen (1947–) delade välfärden i trevälfärdsregim: liberala, konservativa och socialdemokratiska. Dessa tre välfärdsmodeller med deras karaktärer kan ses som ideala.

I en *liberal välfärdsregim* vill man att staten skall ha så lite som möjligt att göra med marknaden. Ideologin är baserad på att hjälpa de som är de fattigaste i samhället eftersom de inte har en likadan möjlighet att delta i marknaden som resten av befolkningen. Det finns stora skillnader i inkomster mellan invånarna, dels finns det den lilla överklassen som lätt kan ta nytta av marknaden och ”mellanklassen” som klarar sig bra, medan de fattigaste hamnar på utkanten (dvs. marginaliseras). Som exempel har vi Australien, Förenta staterna och Storbritannien. (Esping-Andersen 1990: 26–33, 41–44)

I en *konservativ välfärdsregim* är staten mycket konservativ och religiös. Man tänker på familjen på ett väldigt traditionellt sätt och det bidrar till att kvinnor inte är med i arbetslivet lika mycket som männen, eftersom förmånerna är väldigt mamma-baserade. Barnvården är tvivelaktigt dålig, vilket också tyder att barnen skall tas hand om hemma av en förälder. De sociala rättigheterna man har tillgång till beror på varje persons arbetssituation, dvs. hur mycket de kan bidra till sin egen försäkring. Exempel på länder som passar in i regimen är Österrike, Tyskland, Italien och Frankrike. (Esping-Andersen 1990: 27–28, 38–41, 48–49)

I en *socialdemokratisk välfärdsregim* har man ett generellt socialförsäkringssystem och de sociala tjänsterna är skattefinansierade. Staten tar hand om de små, de äldre och de som inte kan hjälpa sig själva. Alla har sin rätt, allt hänger ihop och alla känner sig skyldiga att betala. De finns inte stora inkomstskillnader, speciellt efter skatt och förmåner. Det är dyrt att uppehålla, vilket betyder att man vill att största delen av befolkningen arbetar och bara en liten del lever på sociala förmåner. De nordiska länderna har denna typ av välfärdsregim. (Esping-Andersen 1990: 27–28, 46) I avsnitt 2.2 kommer jag att presentera det nordiska välfärdssamhället mer ingående.

2.1.2 Den sociala divisionen av Titmuss

En annan klassisk teori om olika välfärdsmodeller, den sociala divisionen av välfärden (The Social Division of Welfare), blev identifierad av Richard Morris Titmuss (1907–1973). Titmuss kallade de olika typerna för *den residuala* (The residual welfare model), *den prestationsbaserade* (The industrial achievement performance model of social policy) och *den institutionella modellen* (The institutional redistributive model of social policy). Modellerna skapades av Titmuss eftersom han tyckte att välfärdsstat-termen var ett mycket komplext fenomen och länderna identifierades som välfärdsstater på basis av den hjälp de erbjöd medborgarna, medan de på samma gång inte uppförde sig särskilt bra, ett exempel på detta är, till exempel Hitlers politik i Tyskland. (Johansson 2008: 92–99)

I den residuala välfärdsmodellen är staten liberal och har en mycket klassisk liberal synpunkt på hur staten och marknaden förhåller sig till varandra. Staten blandar sig in i, välfärd ska bli producerad via privata marknadslösningar och den offentliga sektorn tar endast hand om dem som är mest utsatta och har det svåraste i samhället. I den prestationsbaserade välfärdsmodellen är det arbetsmeriterna som avgör, statens hjälp åt medborgare bygger också på individens produktivitet och arbetsmeriter. Man får stöd enligt prestationen. (Johansson 2008: 97–103; Titmuss 2000)

I den sista modellen, den institutionella välfärdsmodellen, är det statens uppgift att trygga medborgarnas tillvaro. Oberoende deras prestation, skall staten stöda behoven och de sociala rättigheterna för individer. Staten har i bruk omfattande statliga program. Enligt Titmuss är det den modell som alla välfärdsstater borde sträva efter eftersom den är den jämlikaste för medborgarna. Titmuss anser att den privata marknaden inte har möjlighet att skapa trygghet åt hela befolkningen, vilket betydde att staten ska vara inblandad med bland annat förmåner, vid till exempel arbetslöshet

eller handikapp så att ingen hamnar utanför samhället. (Titmuss 2000: 42–46; Johansson 2008: 97–99)

2.2 Det nordiska välfärdssamhället

Då jag skriver om det nordiska välfärdssamhället väljer jag att använda nordiska i stället för skandinaviska eftersom nordiska används idag av de flesta forskarna. Termen inkluderar alla de nordiska länderna och är mer modern. För mer information om termanvändningen se Alestalo, Hort och Kuhnle 2009.

Enligt Alestalo, Hort & Kuhnle (2009) är det möjligt att sammanfatta i tre uttalanden de analytiska resultaten man fått från en hel del litteratur som behandlat det nordiska välfärdssamhället. De tre uttalanden är jämställdhet, universalism och stat. Nordiska välfärdssamhällen kännetecknas av jämställdhet mellan könen, inga stora inkomstskillnader och små klasskillnader. Universalismen, det vill säga, alla omfattas av den sociala säkerheten. (Alestalo, Hort & Kuhnle 2009: 2–3) Staten har sin synliga roll i den sociala säkerheten och i de offentliga tjänsterna samt på arbetsplatserna (Allardth 1986 via Alestalo, Hort & Kuhnle 2009: 3).

Den nordiska socioekonomiska modellen bildades efter andra världskriget och innehöll tre principer: 1) **Stabilisering av ekonomi**, vilket betyder att staten skall vara inblandad i konsumtion och investeringar så att den nationella ekonomin är stabil. Staten skall äga och investera. 2) **Sociala och regionala regleringar ska finnas**, så att förmögenhet och konsumtionsförmåga förflyttas till de fattigare från de rika, vilket bidrar till jämställdhet och effektivare förfrågan av service/produkter. 3) **Den sociala dimensionen**, staten ser till att arbetsgivaren och arbetstagaren kommunicerar med varandra och fattar beslut tillsammans över arbetsmarknaden och de sociala regleringarna inom den. Den nordiska modellen kallas oftast även den Keynesianska välfärdsmodellen efter den liberala ekonomen John Maynard Keynes. (Veggeland & Norlav 2016: 3)

Den nordiska modellen är på grund av historiska skäl ändå organiserad på olika sätt. Till exempel i Danmark, Island och Norge (Väsnordisk under-modell) har ministerier en stor roll i staten. Det finns flera ministrar och alla har sin egen avdelning att ta hand om, detta kan fungera delvis trögt om man vill förbättra något. Finland och Sverige (Östnordisk under-modell) har staten byggt upp på ett lite olika sätt. Man har delat administrationen mellan ministerier, medborgerliga avdelningar och självständiga råd och myndigheter. Veggeland & Norlav hänvisar i boken till Gidlund (2000) då det

kommer till historien, så som uppdelningen ser ut idag, hänger ihop med hur länderna skötte sin administration flera hundra år tillbaka. (Veggeland & Norlav 2016: 3–4)

Bakom divisionen ligger den europeiska integrationen och den nyliberala² EU-politiken. Finland, Sverige och Danmark är en del av Europeiska unionen, medan Norge och Island inte är det. Norge och Island hör ändå till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). (Veggeland & Norlav 2016: 4) Det går inte att utesluta den inverkan som EU har haft i den ursprungliga nordiska modellen (Veggeland 2014 via Veggeland & Norlav 2016: 4), även om man fortfarande kan prata om en gemensam nordisk välfärdsmodell (Veggeland & Norlav 2016: 4).

De nordiska länderna är på toppen när man jämför länderna i jämställdhet, lycklighet, inkomstfördelning, pressfrihet, rättsatsprincipen, inkomstfördelning och individuell frihet (Liukas 2019a). Professor Blomberg-Koll från Helsingfors universitet berättar att de nordiska länderna länge har haft en gemensam grund som kännetecknat den nordiska modellen: jämlikhet, universalism och betydelse av arbete, medan målen och värderingarna har varierat mellan länderna och åren. Åren har fört med sig problem, som den åldrande befolkningen, vilket man måste hitta lösningar till i den nära framtiden. (Liukas 2019a) Flera källor beskriver att de nordiska samhällen byggs upp på en stark välfärdsmodell (Nordens välfärdscenter 2020).

Idag kan man beskriva att den nordiska välfärdsmodellen kännetecknas utav en offentlig sektor som finns där för att ge sina medborgare a) välfärdstjänster och b) ett socialt skyddsnät. Detta betyder att staten har förmåner som barnbidrag och sjukdagspenning och man behöver inte betala stora summor då man hamnar på sjukhus eller besöker en läkare. De fattigaste, sköraste, sjukaste och arbetslösa tas hand om. En stark tro på att alla människor är lika värda är kraften som håller ihop allting. De nordiska ländernas invånare har en längre livslängd på grund av alkoholpolitik, rökförbud, ekonomisk jämlikhet och andra universella åtgärder för att bekämpa till exempel infektionssjukdomar med hjälp av vaccin. (Nordiskt samarbete 2020)

Hur ser då framtiden ut annars för det nordiska välfärdssamhället? Enligt artikeln skriven av Krista Liukas har en förändring varit på gång redan från 1990-talets början. Johan Strang från CENS (Centrum för Nordenstudier vid Helsingfors universitet) berättar att det nordiska välfärdssamhället inte diskuteras om längre som ett resultat av politik, utan konversationen har blivit mer om den nordiska identiteten, och hur det är kulturen som har skapat det välmående Norden. Det pågår en

---

² *Nyliberalism*. Tanken är att staten skall ha så lite som möjligt att göra med samhället och marknaden. (SO 2009)

undersökning där bland annat Strang försöker hitta svaren till hur det blev så, under åren har man ersatt socialdemokratin och i stället försökt förklara den nordiska framgången på andra sätt. (Liukas 2019b)

Enligt Strang har kultursynvinkeln blivit mer användbar då nyliberalismen kom – att se välfärdssamhället som en produkt av kultur ger nyliberalismen och populismen³ en chans att resonera nerskärning av förmåner, då det att länderna mår bra beror på gener. Senaste åren har man ändå fått se att de nordiska länderna är på väg att bli politiskt fokuserade igen. I stället för att endast fastna i frågor av immigration, pratar man inför valen om skatter, klimatet och välmående. (Liukas 2019b) Även om man pratar om det nordiska välfärdssamhället som ett och samma, får man inte glömma att de nordiska länderna har sina skillnader. Finland och Sverige hittas från samma undermodell (Veggeland & Norlav 2016: 3–4), men ändå är det inte alltid klokt att jämföra de två och göra val efter ett annat land och tänka att det fungerar i det andra också (Vallinkoski 2018).

2.3 Utbildningspolitiken i Finland

Jämställdhet är i stort fokus i Finland. Regeringen har som ett av sina mål under åren 2020–2023 att lyfta fram Finland bland de jämlikaste staterna och förbättra jämlikheten i samhället. Jämlikhetsprogrammet har bildats för att förbättra jämlikheten bland kön, inom alla delar av samhället. Synvinkeln är och måste vara intersektionell⁴, man kan inte endast tänka på kön, utan också sätta fokus på socioekonomisk status, etnisk bakgrund och ålder. Bara genom att tänka på alla dessa faktorer, kan man komma fram till jämlikhet. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2020)

I flera år har det varit tal om att förlänga läroplikten till 18 år. Detta är något som funnits i regeringsprogrammet och utvidgningen av läroplikten kommer att träda i kraft år 2021. Den tidigare läroplikten har innehållit studier till grundskolans slut, men i fortsättningen kommer studenterna att göra en utbildning på andra stadiet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020) Finland har länge setts som ett av toppländerna när det gäller grundutbildning, men fenomen som ojämlikhet och utslagning är

---

³ *Populism*. ”politisk riktning som säger sig i särskilt hög grad företräda (små)folkets intressen gentemot eliten och ofta kanalisera folkligt missnöje med t.ex. skattepolitiken” citat från Svensk ordbok 2009.

⁴ *Intersektionalitet*. ”Samhällsvetenskapligt begrepp som syftar till att synliggöra specifika situationer av förtryck som skapas i skärningspunkter för maktrelationer baserade på ras, kön och klass. Begreppet har sin bakgrund i den antirasistiska feminismen i USA.” citat från Nationalencyklopedins uppslagsverk 2020.

ett hot mot den fina finländska utbildningen. Därför är det viktigt att sätta fokus på utbildningen så att det är möjligt att utvidga välfärdssamhället. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020)

Utvidgandet av läroplikten är nödvändig för att Finland skall kunna vara bra i framtiden. Utbildningsnivån förhöjs inte endast på grund av jämlikhetskäl, utan man har även som plan att Finlands utgifter för innovation, utveckling och forskning skall vara 4 procent av bruttonationalprodukten år 2030, något som idag är 2,8 %. Utbildningen måste hålla takten med resten av världen. För att man skall kunna få arbete i Finland är det viktigt att man har en andra stadies utbildning, något som 16 % av åldersklassen inte har. Genom att fokusera på utbildning vill man förbättra chansen för människor att kunna lyckas i samhället. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020)

Det finns fyra mål i regeringsprogrammet. Det första är **förhöjning av utbildnings- och kunskapsnivå, ökad jämlikhet och minskad skillnad i lärandet bland eleverna**. Metoder för att nå detta är då bland annat förhöjningen av läroplikten till 18 år, även ökning av antalet nybörjarplatser vid högskolor och universitet. En parlamentarisk reform av det kontinuerliga lärandet kommer att genomföras. Det andra målet är att **förbättra måendet av barn och unga**. Bland annat elev- och studerandevårdstjänster ska stärkas, så alla får det stöd de behöver. Studiehandlingen på olika utbildningsstadier skall förstärkas, speciellt förutsättningarna för fortsatta studier för studenter med invandrarbakgrund. Det ska bli nolltolerans för mobbning och elever skall utbildas för att identifiera mobbning. Det tredje målet är att **skapa ett jämlikt och jämställt samhälle med hjälp av utbildning**. Yrkesutbildningens finanseringsnivå ska förhöjas för att säkerställa kvaliteten på utbildningen. Digitalisering, ekonomiska kunskaper, miljöfostran och hållbar utveckling, samt sexual- och jämställdhetsfostran skall uppmärksammas inom de olika utbildningsstadierna. Integrationsutbildningens situation skall utredas för att sedan utveckla utbildningen så att den omfattar alla befolkningsgrupper. Ett program skall utarbetas för att främja lärandet i det andra inhemska språket. Det fjärde målet är att göra **Finland till en attraktiv plats för studier, forskning och investeringar på internationell nivå**. Bland annat Finlands förmåga att kunna locka inhemska och internationella företag att göra utvecklings- och forskningsverksamhet främjas. Man skall satsa på forskningsmiljöer och forskningsinfrastrukturer för att stärka attraktionskraften internationellt. Mer ingående om varje mål går att läsa på Statsrådets sida på Utbildnings- och kulturministeriets flik. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020)

3 STUDIESTÖDSSYSTEMEN

I detta kapitel presenterar jag studiestödssystemen i både Finland och Sverige. Jag tittar tillbaka i båda studiestödens historia, berättar om Folkpensionsanstalten och Centrala studiestödsnämnden samt tar upp viktiga datum i studiestödets utveckling under det senaste årtiondet. Jag presenterar även det nuvarande studiestödet för högskolestuderande i båda länderna och jämför systemen med varandra i avsnitt 3.3.

3.1 Studiestödet i Finland

I detta avsnitt presenterar jag Folkpensionsanstalten med hjälp av källor så som anstaltens årsresuméer och information på deras hemsida. De följande två avsnitten (3.1.1 och 3.1.2) hjälper läsaren att förstå varifrån stödet för studerande har sin början, hur det har förändrats under åren och hur det ser ut idag i vårt land. Med hjälp av bakgrundsinformation är det lättare att bilda en sammanhängande bild över utvecklingen.

3.1.1 Historia

Studiestödet delas ut i Finland av Folkpensionsanstalten (FPA). FPA grundades år 1937 och var till en första början en anstalt som endast betalade ut pensioner. Nuförtiden sköter FPA socialförsäkringen för personer som är bosatta i Finland eller bor utomlands men har rätt till socialförsäkring från den finska staten. FPA:s uppgift är att trygga alla invånares basinkomst, hjälpa att överleva olika livssituationer och främja folkets hälsa. Kundgrupperna varierar från nyfödda barn till de allra äldsta i samhället. En förmån inom en hel varietet av förmåner är studiestödet. (KELA 2020a)

Studiestödet har under sina år gått igenom många olika förändringar och varit byggt med flera olika delar av stöd. Staten har garanterat lån för studerande sedan 1959, endast för vissa i början, studiepenningen har delats ut från och med 1972 och bostadstillägget sedan 1977. Måltidsstödet för högskolestuderande påbörjades år 1979. Största förändringen skedde ändå år 1992 och då blev systemet det som liknar mest det vi har i Finland idag. Studiestödssystemet blev förnyat bland annat på det sätt att föräldrarnas eller sambons inkomster eller förmögenhet eller studerandes egen

förmögenhet inte påverkade stödet. Studiepenningen höjdes med ungefär hälften från vad det var tidigare. Studiestöds månader togs i bruk. (KELA 2020a)

Det är inte endast under de senaste åren som stödet har blivit beskärt, utan även år 1995 fick beslut göras om att sänka stödet. Både studiepenningen och bostadstillägget blev sänkt. Målet var att sänka studiestödsutgifterna med 10 %. Andra viktiga årtal under de efterföljande tio åren:

- **1996** blev yrkeshögskolestuderande berättiga till studiestöd
- **1997** förlängning av studiestöds månader (bland annat på grund av mer omfattande examen)
- **1998** årsinkomstgränsmodellen togs i bruk, lägre bostadstillägg om föräldrarna ägde bostaden
- **2000** alla studerande utan barn fick rätt till bostadstillägg, ersättningsprocenten steg
- **2002** alla låginkomsttagare fick rätt till ränteunderstöd (räntor på studielånet)
- **2005** studielånsavdrag (avdrag vid beskattningen om man avlagt examen i förtid)
- **2006-2007** föräldrarnas inkomstgräns förhöjdes med 30 %

(KELA 2020a)

Under de sista åren av 2000-talet höjdes bland annat inkomstgränsen (med 30 %) och studiepenningen (med 15 %). Studielånet för de som hade fyllt 18 år och studerade på gymnasienivå/yrkesskolanivå höjdes till 300 euro/månad. Även måltidsstödet steg från 1,67 euro till 1,94 euro. 1.8.2011 kom i kraft en hel del förändringar som innehöll bland annat beviljande av studiestödet separat för högre och lägre högskoleexamen, lånesumman för studerande utomlands höjdes från 440 till 600 euro. (KELA 2020a)

Mellan åren 2013–2015 blev det möjligt att söka studiestöd till vuxengymnasieutbildning ifall man gjorde studentexamen i kombination med yrkesexamen. Studiepenningen hade även några år av indexförhöjning (från 298 euro till 303,19 euro/månad). Lånesumman förhöjdes, man behövde inte heller betala någon ränta för lånet under studietiden. Studiestöds månader minskade från 70 till 64 och man krävde att studerande borde få minst 20 studiepoäng under läsåret för att ha rätt till studiestöd. Detta är något som fortfarande stämmer 2021. (KELA 2020a)

De senaste större förändringarna skedde mellan åren 2017–2018 under vilka man bland annat höjde lånesumman igen (från 400 till 650 euro/månad), betalningsanmärkning slutade vara ett problem för rätt till lånegaranti och studiestöds månader minskade återigen från 64 till 54. Studerande flyttades till kretsen av det allmänna bostadsbidraget från stödet som kallades bostadstillägg, vilket förhöjde stödet för ensamboende men sänkte stödet hos största delen av samboende studerande. Universiteten

slutade fatta beslut över studiestödet och också högskolornas andra uppgifter med studiestödet slutade. En förlängning av 9 studiestöds månader togs i bruk för de studerande som inte blivit färdiga med sin examen i tid. (KELA 2020a)

Läromaterialstillägg till studiepenningen för familjer med liten inkomst och med studerande i gymnasier eller yrkesskolor togs i bruk 1.8.2019. Också försörjarhöjningen för studiepenningen steg med 25 euro till 100 euro/månaden. Föräldrarnas inkomster påverkade inte längre studerande under 18 år som bor annanstans än hos föräldrarna. När man räknar föräldrarnas inkomster tar man i hänsyn den skattade inkomsten och höjde inkomstgränsen med 5–6 % då Inkomstregistret togs i bruk i början av 2019. (KELA 2020a)

3.1.2 Studiestöd för högskolestuderande

Eftersom mitt fokus i denna avhandling ligger just på högskolestuderande i de två länderna, tittar jag i detta avsnitt på vilket stöd det är som högskolestuderande i Finland är berättiga till och vilka krav och rättigheter en universitetsstuderande eller en yrkeshögskolestuderande har.

Studiestödet i Finland består av studiepenning och statsgaranterat studielån, en viss andel, bland annat de som bor på Åland, får också bostadstillägg. Studiestödet beviljas för studerande som studerar heltid. Man bör vara 17 år för att få studiestöd eftersom man får barnbidrag tills man fyller 17 år och det är ett hinder för att få studiestöd. För att kunna ansöka om studiestöd måste man också ha mottagit en studieplats i en högskola. Eftersom studerande oftast har låga inkomster är det även möjligt att söka allmänt bostadsbidrag om man bor i Finland och hyr till exempel en lägenhet i den stad man studerar i. (KELA 2020b)

Studiepenningen betalas ut den första dagen varje månad, ifall det råkar vara en lördag får man betalt nästa måndag. Studiepenningen är 250,28 euro i månaden för en studerande som bor på studieorten och är inte en vårdnadshavare för ett minderårigt barn. Beloppet för en studerande med ett minderårigt barn är 350,28 euro. Ifall man bor fortfarande hemma hos sina föräldrar kan beloppet ligga någonstans mellan 81,39–183,13 euro i månaden beroende på föräldrarnas inkomster. Studiepenningens belopp justeras årligen enligt förändringen i priserna, det vill säga folkpensionsindex. (KELA 2020c)

Studielånet som är statsgaranterat och kan beviljas från din egen bank är 650 euro i månaden. Ifall man studerar utomlands är lånets andel 800 euro i månaden. Lånet skall man börja betala tillbaka

ungefär ett halvår efter att sista räntan lagts på lånet. Om man har betalningssvårigheter är det möjligt att söka räntebidrag hos FPA, detta är ett bra exempel på ett nordiskt välfärdssamhälle, man hjälper de som har små inkomster. Ifall man blir färdig med studierna inom en viss tid är det möjligt att få studielånskompensation. Det betyder att man kan få en kompensation på 40 procent av den del som studielånets summa överstiger 2 500 euro. Det finns även ett maximibelopp av lånet som beaktas. (KELA 2020d)

Tabell 1.

Studiestöd	Studiepenning	Lån	Totalt	Allmänna bostadsbidrag
Högskolestuderande som bor ensam i Finland	250,28 euro	650 euro	900,28 euro	15 euro – 420 euro

(KELA 2020c; KELA 2020d; KELA 2020e)

I tabell 1 ser man hur en studerandes studiestöd kan se ut i månaden. Beroende på staden hen bor i och beroende på hens hyra är det möjligt att få allmänt bostadsbidrag. Bidraget kan beviljas för 12 månader framåt och beroende på vilka inkomster en studerande har vid sidan om studierna kan bidragets summa variera. Ungefär 700 euro får man tjäna per månad för att inte påverka bostadsbidraget. (KELA 2020c; KELA 2020d)

Studiestödet har också en inkomstgräns som begränsar en studerandes årliga inkomster. Beroende på det antal av studiestöds månader som man lyfter under ett kalenderår, får man en inkomstgräns. Vanligt är det för en högskolestuderande att lyfta stöd i 9 månader om året (inkomstgränsen är då 12 498 euro/per kalenderår). Då man just påbörjat studierna hinner man under detta år endast lyfta 5 månader vilket betyder att inkomstgränsen för det första året kunde vara 18 026 euro. Ifall man märker i god tid att man överskrider inkomstgränsen är det möjligt att betala tillbaka en eller två studiemånader och på det sätt höja inkomstgränsen. Inkomsterna granskas alltid ett år efteråt och ifall man överskridit årsinkomstgränsen med över 222 euro bör man betala tillbaka det överbetalda stödet. Till exempel två studiemånaders penning (250,28 euro x 2) med en ränta på 7,5 %. All inkomst som är skattat räknas med, själva studiepenningen räknas inte. (KELA 2020c; KELA 2020d)

På samma sätt kan man även betala tillbaka studiepenningen om man märker att minimikravet man bör studera inte uppfylls för att ha rätt till studiestödet. För att ha rätt till stödet och för att behålla

rätten till stödet under studiestödet finns det krav. Kravet är att studera minst 5 studiepoäng per studiestöds månad. För att överhuvudtaget få stödet måste man inom ett läsår studera minst 20 studiepoäng. Studieprestationen granskas också och man kan behöva betala tillbaka stöd som man inte har haft rätt till. Man kan för tillfället förlora rätten till studiestöd och då måste man studera ett visst antal studiepoäng för att få tillbaka stödet. (KELA 2020f)

Beroende på när man har börjat sina studier i högskolan har man en viss mängd av studiestöds månader för både lägre och högre examen. I vissa fall, som till exempel om man själv sjuknar eller får barn under studietiden kan man få en förlängning om man inte blir färdig till den tid som studiestöds månader räcker till. Från och med 2017 är det 48 studiestöds månader som man får för vanlig universitetsutbildning på 300 studiepoäng (180 studiepoäng för kandidatexamen + 120 studiepoäng för magisterexamen). Omfattningen av studierna påverkar var och ens maximala antal av studiestöds månader, till exempel ifall man studerar för att bli läkare har man 57 stödmånader. (KELA 2020g)

3.2 Studiestödet i Sverige

I detta avsnitt presenterar jag studiestödssystemet i Sverige. Jag tittar tillbaka i historien bakom studiestödssystemet och hur det är idag i Sverige. Jag använder mig av informationen som hittas på CSN:s (Centrala studiestödsnämnden) hemsida. Med hjälp av bakgrundsinformationen får man ett kortfattat sammandrag av stödet och hur det utvecklats under åren (avsnitt 3.2.1) samt hur systemet ser ut för högskolestuderande idag (avsnitt 3.2.2).

3.2.1 Historia

Det är Centrala studiestödsnämnden (CSN) som delar ut studiestödet i Sverige. Stödet skapades för att ge alla en möjlighet att studera, oavsett bakgrund eller ekonomisk situation. Det första studiestödet betalades ut redan 1919. Studiestödet var då ett räntefritt lån som var ”för de begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter”. Stödet blev till för att göra det lättare för de fattiga att studera. På CSN:s hemsida har de även namngett den första personen att lyfta lånet, Hjalmar Oskar Ahlberg från Stenbrohult i Småland. Under den tiden skulle lånet betalas tillbaka inom 10 år och lånet bestod av högst 1 500 kronor/läsår (135,24 euro år 2020). (CSN 2020a)

Under åren 1919–1952 grundades en särskild lånefond för akademikerlån och universitetsstudier. Under tiden infördes även en behovsprövad studiehjälp i form av stipendier där man tog föräldrarnas

ekonomi i beaktan. Det var alltså inte så att alla hade möjlighet till stipendiet. Det infördes också landsbygdsstipendier för vissa grupper av studerande som reste mellan hemmet och studieplatsen på en annan ort. År 1957 infördes det allmänna studiebidraget för elever (16–18 år), bidraget var under den tiden 34 kronor/månad (3,07 euro år 2020). År 1964 grundades Centrala studiehjälsnämnden, då två olika myndigheter (Studiehjälsnämnden och Garantilånenämnden) slogs ihop. (CSN 2020a)

Det nuvarande systemet infördes 1965. Detta system består av bidrag och lån. Under samma år startades också en hel del lokala studiemedelsnämnder som hade som uppgift att granska rätten till studiestöd och sedan betala ut stödet till de studerande vid högskolor och universitet som var berättigade till det. År 1974 flyttade kontoret från Stockholm till Sundsvall och det är där huvudkontoret ligger ännu idag. Det var även då som nämnden fick sitt slutliga namn, Centrala studiestödsnämnden. (CSN 2020a)

Vuxenstudiereformen 1975 bidrog med vissa nya uppgifter även om vuxenutbildningsnämnderna i varje län hade sina egna uppgifter och styrelser. Vuxenstudiereformen förde med sig ett vuxenstudiestöd som betydde att studerande fick ett studiestöd på liknande nivå som deras akasseersättning. År 1986 tog CSN över studiehjälpen av studerande på gymnasienivå, tidigare var ansvaret hos bland annat kommuner, folkhögskolor och landsting. År 1989 börjades stödet för studerande utomlands skapas och studiemedelsystemet reformerades. Reformen förde med sig ett nytt återbetalningssystem som var inkomstbaserat. Den första hemsidan för CSN skapades under åren 1995–1997 och det förde med sig även e-tjänster som sattes nästan omedelbart för ett stort test då Riksdagen beslöt sig för att höja fram CSN:s verksamhet och CSN fick ungefär 170 000 nya kunder. (CSN 2020a)

Under åren har CSN gått igenom flertal mindre och större reformer och den största kan sägas ha skett år 2001. Bland annat vuxenstudiestödet togs bort och studiemedlet blev det enda stödet för vuxna studerande. Vissa delar av det tidigare vuxenstödet togs med till studiemedelsystemet, så som högre bidrag till de vuxna som har en kortare utbildning. Det sker förändringar i återbetalningen av studielånet. Ett callcenter öppnas i Kiruna med 100 anställda. Det studielånet (annuitetslånet) som är i användning idag tas i bruk. År 2003 minskar CSN sina kontor från 24 till 13, verksamheten omlokaliseras till Visby och Kalmar. (CSN 2020a)

År 2006 bidrog med en del förändringar. Man införde till exempel ett tilläggsbidrag för föräldrar med studiemedel, med samma förhöjdes också åldersgränsen att få studiemedel med 4 år (från 50 till 54 år). Medlet höjer också med ungefär 300 kronor/månad (27,36 euro). År 2010 höjer medlet på nytt,

den här gången med ungefär 400 kronor/månad (36,48 euro). Även studielånets tillbakabetalningstid förlängs med 10 år. CSN börjar även lägga mer fokus och arbete på att hitta folk som bor utomlands och har studielån kvar att betala, med samma försöker man också minska de felaktiga utbetalningarna. Krav sätts också på studieresultaten för att få studiemedel. (CSN 2020a)

Mellan åren 2011–2015 får rekordmånga studerande studiemedel från CSN. Gränsen för hur mycket man får tjäna vid sidan av studierna höjs med 60 000 kronor (5 472,56 euro) och lånesumman med ungefär 1 500 kronor/månad (136,81 euro). Pappersblanketterna tas bort och ansökan finns nu endast på CSN hemsida som en E-ansökan. CSN får också en prejudicerande dom i USA, vilket ger dem möjlighet att driva in studielån därifrån. (CSN 2020a)

År 2017 och 2018 skedde de senaste ändringarna i systemet i Sverige. Bland annat ett studiestartsstöd infördes för personer som har låg utbildningsnivå, räntan på studielånet var rekordlångt och körkortslånet infördes. Idén med körkortslånet var att förbättra chansen att bli anställd om man är arbetslös och i åldern 18–47 år. Även studiemedlet, bidragsdelen, höjdes med ungefär 300 kronor/månad (27,36 euro). (CSN 2020a)

3.2.2 Studiestöd för högskolestuderande

Eftersom mitt fokus i denna avhandling ligger på just högskolestuderande och universitetsstuderande presenterar jag till näst vilka möjligheter studerande i Sverige har till bidrag och lån i lite mer detalj.

Studiestödet för äldre studerande (universitetsstuderande) inom alla utbildningar heter studiemedel, studiemedlet i sig själv består av studiebidrag och studielån. Studiebidraget är en viss summa som man får betald i månaden (25 dagen varje månad för den kommande månaden) och summan av detta beror på studietakten man valt och hur många veckor man studerar. I Sverige är det möjligt att studera med en valfri takt på antingen 50 %, 70 % eller 100 %. Antalet veckor man kan studera varierar från en vecka till hela studietiden. För att få bidraget måste man ändå studera minst 50 % i minst tre veckor. Studiebidraget påverkas även av andra inkomster. (CSN 2020b)

För att klargöra studiebidragets summa har jag gjort en tabell. I tabell 2 tar man endast i beaktan hela beloppet, det kan alltså ännu minska på grund av andra inkomster en studerande möjligen har eller öka på grund av tillägg som man kan få om man har till exempel barn.

Tabell 2.

Studietid	Antal veckor	Bidrag	Euro
50 %	4	1 624 kr	148,12
75 %	4	2 476 kr	225,83
100 %	4	3 292 kr	300,26

(CSN 2020b; CSN 2020c)

I tabell 2 har jag räknat ut bidraget för studier i 4 veckor. I tabellen har man sökt ett bidrag på endast fyra veckor, men ett bidrag på 20 veckor skulle täcka en hel termin. Då skulle summan 3 292 kr för 100 % studietid betalas ut var fjärde vecka för en termin. En termin i Sverige är 20 veckor, men det är inte nödvändigt att ta bidrag för hela tiden (alla veckor) som man studerar. Varje högskolestuderande har en pott på 240 veckor vilket blir sex års studier på heltid. Man kan ansöka för 56 veckor i taget. (CSN 2020b)

Lånet är en viss summa man kan få rätt att låna i månaden. Lånesumman plus räntan ska betalas tillbaka inom en tid på 25 år. Lånet ska börja betalas tillbaka 6 månader efter att man studerat klart med studiemedlet, oberoende på var man bor och om man är till exempel föräldraledig. För att klargöra vad en sammansättning av bidrag plus lån skulle se ut för en studerande, presenterar jag tabell 3 på nästa sida. (CSN 2020b)

Tabell 3.

Studietid	Antal veckor	Bidrag	Lånesumma	Totalt	Euro
50 %	4	1 624 kr	3 804 kr	5 428 kr	495,08
75 %	4	2 476 kr	5 676 kr	8 152 kr	743,54
100 %	4	3 292 kr	7 568 kr	10 860 kr	990,53

(CSN 2020b; CSN 2020c)

I tabell 3 kan man se vad det totala beloppet skulle vara för 4 veckor av studier om man får både bidraget och lånesumman. Den totala summan skulle betalas ut var fjärde vecka för studietiden.

I Sverige är 1,5 högskolepoäng lika med en veckas studier, vilket betyder att 30 poäng blir 20 veckor. Under en termin har man alltså möjlighet att göra till exempel 30 högskolepoäng. En kandidatexamen kräver åtminstone 120 studieveckor, magisterexamen 160 studieveckor och yrkesexamina varierar mellan 40 och 220 studieveckor. Beroende på takten som man beslutar att studera kan det ta mellan 3 och 6 år att bli färdig med sina studier. Studiestödets tid (det vill säga ha rätt till stödet) kan påverkas av andra faktorer också, i vissa fall är det till exempel möjligt att få stödet vid vård av barn eller närstående eller om man till exempel själv blir sjuk. (CSN 2020b)

Studiemedlen är behovsprövande vilket betyder att det finns gränser över hur mycket man får tjäna innan bidraget minskar, det är även möjligt att bidraget upphör helt. Det finns också vissa andra ersättningar som inte ger rätt till studiemedel. CSN kontrollerar själv rätten till studiestödet. De kan till exempel upphäva beslut eller återkräva redan betalat studiestöd tillbaka om det blivit betalat felaktigt eller om studerande inte har studerat i den omfattning hen hade fått stödet beviljat för. (CSN 2020b)

Det är ett visst belopp som man kan ha inkomster för utan att studiemedlet påverkas. Beloppet kallas för fribelopp och ifall du studerar heltid i 20 veckor (under ett kalenderhalvår) så är studerandes fribelopp 91 624 kronor (8 356,96 euro). Om man har högre inkomst än vad fribeloppet är så har man inte rätt till lika mycket bidrag och lån. Fribeloppet beräknas alltid per kalenderhalvår, det vill säga januari till juli eller juli till december. Beloppet är detsamma fastän man endast skulle få bidrag och inte lyfta lån. Om man studerar halvtid (50 %) 20 veckor under ett kalenderhalvår är fribeloppet 137 439 kronor (12 535,71 euro), vilket är ungefär 40 000 kronor (3 648,37 euro) mer än ifall man studerade heltid. (CSN 2020b)

Inkomster som räknas till detta är alla skattepliktiga inkomster, detta kan vara inkomster från näringsverksamhet, arbete och kapital det vill säga lön, inkomster från bostadsförsäljning eller aktieutdelning. CSN kontrollera i efterhand att de inkomstuppgifter som studerande har gett ut i samband med ansökan stämmer. De jämför informationen med Skatteverkets beslut om den slutliga skatten. Ifall inkomsten då varit högre än fribeloppet är det möjligt att man måste betala tillbaka de pengar som man inte hade rätt att få. De inkomster man får som går över fribeloppet och man meddelat det till CSN minskar studiemedlets summa. Man har inte rätt till lika mycket pengar varje vecka, bidraget och lånet (om man väljer att lyfta det) minskar proportionellt. Ifall man går för mycket över gränsen kan rätten till studiestöd upphöra. (CSN 2020b)

3.3 Likheter och skillnader i ländernas studiestödssystem

Då man granskar Studiestödsnämnden och Folkpensionsanstalten har de båda samma mål. Båda har som uppgift att trygga invånares (studerandes) basinkomst och ge alla möjlighet att studera oberoende på individens ekonomiska eller sociala bakgrund. Båda länderna ger sina studerande stöd enligt behov. Man kan se att universalismen, som ett av det nordiska välfärdssamhällets värden (Alestalo, Hort & Kuhnle 2009: 2–3), uppfylls i sättet hur de två länderna delar ut studiestödet. FPA grundades 1937 och det första formen av studiestöd, studielånet, garanterades år 1959. CSN utgav det första studiestödet redan 1919 som också var i form av lån. FPA har utgett studiepenning sedan 1972, bostadstillägg sedan 1977 och måltidsstöd sedan 1979. Redan 1957 infördes det allmänna studiestödet av CSN. CSN var under tiden delad i två olika nämnder, och blev Centrala studiestödsnämnden först 1964. (CSN 2020a; KELA 2020a)

FPA har kravet 20 studiepoäng per läsår medan CSN:s krav räknas ut på ett helt annat sätt. Kraven som sätt på de svenska studerande varierar enligt studietid och antalet studieveckor. En studerande måste dock studera minst 50 % i minst tre veckor för att ha rätt till studiemedel. Man kan tolka att CSN:s system är mer flexibelt gällande krav, då man kan söka studiestöd för ett antal veckor och inte får studiestödet beviljat för minst ett läsår (oftast hela examen) som studerande i Finland får från FPA. Det är såklart möjligt för studerande i Finland att annullera de redan beviljade studiestödet när som helst. (CSN 2020b; KELA 2020f)

CSN började ge studerande med barn tilläggsbidrag år 2006, tilläggsbidragets mängd varierar enligt antalet barn och studietakten (CSN 2020a). Till exempel om man har ett barn och studerar 100 % får man ett tillägg på 624 kronor/4 veckor (61,61 euro), ifall man har två barn är tillägget 1 020 kronor/4 veckor (100,71 euro) (CSN 2020c). I Finland övergav man försörjarförhöjningen år 1992, men den infördes på nytt år 2018 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2009; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Studerande med barn i Finland får 350,28 euro studiepenning, vilket är ungefär 100 euro mer än en studerande utan barn får från FPA (KELA 2020c). Även om tillägget varit i bruk längre i Sverige, kan man se att de finländska föräldrarna får mer stöd då de har endast ett barn. Gradvis, enligt antalet barn, får de svenska föräldrarna upptill 1 436 kronor/4 veckor för fyra barn (141,78 euro) (CSN 2020c).

FPA erbjuder måltidsstöd till studerande och har gjort det sedan 1979 då man beslöt att studerande måste garanteras minst en varm måltid per dag (Sevänen 2019). CSN har inte något liknande bidrag, utan de erbjuder i stället körkortslån från och med 2017–2018 för att förbättra chansen att bli anställd

om man är arbetslös och inte har råd att betala för körkortet själva (CSN 2020a). Att införa ett körkortslån i Finland kunde vara ett steg man kunde ta för att förbättra unga personers sysselsättningsgrad.

Tabell 4.

Studiestöd	Studerande	Bidrag	Lån	Totalt
FPA	Högskolestuderande som bor ensam i Finland	250,28 euro	650 euro	900,28 euro
CSN	Högskolestuderande som bor ensam i Sverige med 100 % studietid	3 292 kr (300,26 euro)	7 568 kr (690,27 euro)	10 860 kr (990,53 euro)

(CSN 2020b; CSN 2020c; KELA 2020c; KELA 2020d)

I tabell 4 kan man se mängden studiestöd en studerande i Finland och i Sverige kan få totalt per månad. I tabell 4 har jag använt mig av studerande som studerar heltid för att jämföra stödsumman studerande får i båda länderna. CSN ger studerande mer pengar i månaden, både bidraget och lånesumman är större. Lånesumman är 40 euro mer hos en svensk studerande i 100 % takt och ungefär 132 euro mindre i 75 % takt (se tabell 3). Bidraget är hos en svensk studerande 50 euro mer och bidraget med lånesumman ger en svensk studerande 140 euro mer studiestöd. Lånet ska börja betalas tillbaka 6 månader efter examen i Sverige, ett år efter examen i Finland. (CSN 2020b; CSN 2020c; KELA 2020c; KELA 2020d)

Skillnaderna mellan studiestöden blir synliga då man granskar inkomstgränserna (se tabell 5). Det svenska systemet möter en arbetande svensk studerande lättare än vad den finska systemet möter en arbetande finländsk studerande. I Finland är inkomstgränsen för en studerande 12 498 euro per kalenderår. I Sverige har studerande ett fribelopp som gör det möjligt för en studerande som studerar heltid att tjäna 8 356,96 euro per kalenderhalvår utan att påverka studiebidraget. En studerande som studerar 50 % kan tjäna upp till 12 539,71 euro per kalenderhalvår. Detta betyder att en svensk studerande som studerar endast 50 % kan arbeta dubbelt så mycket som en finsk studerande. Kanske är det här man ser skillnaden i hur Sverige och Finland värderar arbete (Liukas 2019a), ett tema som är kännetecknande för det nordiska välfärdssamhället. Sverige verkar gärna se att

studerande arbetar på sidan av studierna och har även möjliggjort det på en helt annan nivå, då de erbjuder studiemedel på olika nivåer enligt vald studietakt. I Finland är studiekraven mycket högre och det är så gott som ett måste att studera heltid för att ha rätt till att lyfta studiebidrag.

Tabell 5.

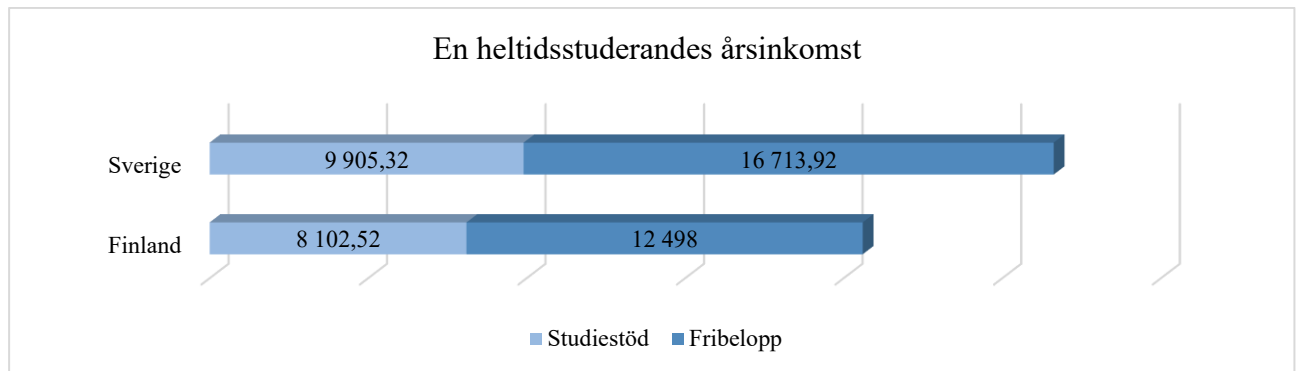
Högskolestuderande	Bidrag	Fribelopp per kalenderår
Högskolestuderande som bor ensam i Finland	250,28 euro	12 498 euro
Högskolestuderande som bor ensam i Sverige med 100 % studietid	300,26 euro	16 713,92 euro
Högskolestuderande som bor ensam i Sverige med 50 % studietid	148,12 euro	25 079,42 euro

(CSN 2020b; CSN 2020c; KELA 2020c; KELA 2020d)

Både FPA och CSN kontrollerar i efterhand om studerande har arbetat för mycket och behöver betala tillbaka studiebidrag. Under det kommande året (2021) är räntan på återkravet 2,10 % hos CSN och 7,5 % hos FPA, utöver räntan måste man även betala själva beloppet av studiebidraget tillbaka. (CSN 2020b; CSN2021d; KELA 2020c; KELA 2020d) FPA återkräver det felaktigt (olika orsaker) betalda stödet tillbaka med en hårdare hand än CSN.

I figur 1 kan man se hur mycket en studerande i Finland och en studerande i Sverige kan ha som maximal årsinkomst. Studiestödet innehåller studiepenningen och lånesumman för 9 månader (8 102,52 euro) hos en finsk studerande samt mängden fribelopp (12 498 euro) hen kan ha under kalenderåret utan att påverka studiestödet. För att jämföra situationen hos en svensk studerande har jag räknat ut 40 veckor värt av studiepenning och lån (9 905,32 euro) samt mängden fribelopp för ett kalenderår (16 713,92 euro) för att jämföra båda länderna med varandra. 40 veckor av stöd i Sverige och 9 månader av stöd i Finland motsvarar ungefär ett studieår. En svensk studerande får mer stöd och får tjäna mer pengar via arbete än vad en finsk studerande får. BNP per capita för länderna var 43,713 euro (Finland) och 46,291 euro (Sverige) år 2019 (The World Bank 2021), även om

bruttonationalprodukten inte berättar allt om ländernas ekonomi är det ett viktigt samhällsekonomiskt mått (SCB 2021).

Figur 1. Den möjliga årsinkomsten för studerande i båda länderna

4 DEN EKONOMISKA SITUATIONEN HOS EN STUDERANDE

I Finland har det inte gjorts undersökningar av tillräckligheten av studiestödet i samma skala som i Sverige. Den information man hittar av studerandes tankar över studiestödet är enstaka inlägg på olika plattformar av sociala medier, artiklar skrivna av journalister eller insändare i olika tidningar. Finland har dock deltagit i studerandeundersökningar som finansierats av Europeiska unionen med andra europeiska länder. Studiestödsnämnden i Sverige har gjort enkätundersökningar i flera år, den senast publicerade är från år 2020. I det här kapitlet presenteras resultaten på enkätundersökningen från Sverige samt Finland, även artiklar över opinioner i Finland om studiestödssystemet diskuteras. I ett separat kapitel (kapitel 6) behandlas och sammanfattas resultaten av enkätundersökningen som genomförts i samband med denna pro gradu-avhandling.

4.1 Situationen i Finland

I Finland har det inte gjorts åsiktsundersökningar eller liknande årliga rapporter över hur studerande upplever sin ekonomiska situation. Finland har dock senast år 2019 deltagit i studerandeundersökningen som leds av DZHW (German Centre for Higher Education Research and Science Studies) och finansierades av Europeiska unionens program Erasmus+. Syftet med undersökningen var att samla olik information om europeiska högskolestuderande. Information från rapporten för Finlands del presenteras kort i detta avsnitt med relevant information för denna avhandling. Folkpensionsanstalten uppger årligen statistik över hur mycket studiestöd har betalats under året. Studiestödet är även något som blir regelbundet diskuterat av både studerande och politiker, samt andra personer inom till exempel studentorganisationer.

I en artikel publicerad på Yle:s hemsida 14.8.2020 diskuteras det om finansministeriets förslag om sysselsättningsåtgärder. Den dåvarande utbildningsministern Li Anderson uttryckte sin oro över hur studiestödet inte borde skäras ner. Finansministeriets tanke var att studiestödet skulle endast betalas under den förväntade längden av studierna, samtidigt skulle man även stöda arbete under studietiden genom att höja inkomstgränserna. Enligt Anderson skulle dessa förändringar skapa en konflikt för studerande, de borde studera snabbare men även arbeta under den tiden, vilket självklart skulle förlänga studietiden. Även Tapio Hautamäki, Finlands studentkårers förbundsordförande för år 2020, uttryckte sin åsikt på Twitter och även direkt till Yle i artikeln. Hautamäki sade ifall att detta förslag skulle gå igenom, skulle det betyda att studerande hade färre möjligheter att fokusera sig på studierna och borde arbeta mer för att klara sig ekonomiskt. Bland annat anser Hautamäki att det vore orimligt

speciellt för studerande som använder lånet för att få mat på bordet ifall man skulle göra beskrningar på studielånskompensationen. (Auvinen, Hiilloskorpi & Pitkäranta, 2020)

Finansministeriets utredning om reformer som skulle öka sysselsättningen publicerades som ett pressmeddelande 14.8.2020. I utredningen fanns åtgärder som både skulle öka sysselsättningen och förstärka den offentliga ekonomin i landet. En del av Sanna Marins regeringsprogram är att öka antalet sysselsatta med 60 000 personer. Syftet med sysselsättningsåtgärderna är att göra förändringar för att nå de mål som regeringen har. En del genomförande kan också ta sin tid på grund av att de är strukturella förändringar som syns först i framtiden. Sysselsättningspaketen bestod av tre fenomenhelheter: studieförmåner, äldre personer och arbetslöshetsförmåner samt tjänster. Kortfattat förslås det för äldre personer att avstå från arrangemang som gör det lättare för äldre att gå på pension tidigare, denna förändring skall stödjas med förstärkning av arbetsförmåga. Arbetslöshetsförmånerna och servicen skall reformeras med bland annat arbetsvillkor för utkomstskydd och personliga tjänster skall tillsättas. (Valtiovarainministeriö 2021a)

Studieförmånerna diskuteras inte vidare i pressmeddelandet. Åtgärderna finns dock att läsa direkt ifrån tjänstemannapromemorian. De problem som man bland annat ser att studiestödet har är att vuxenstudiestöden bidrar till att det finns människor som studerar till närvårdare (vilka behövs) men även bort från yrket. Det har undersökts att arbete vid sidan av studerande förhöjer den offentliga sektorns nettoinkomster. Som åtgärder föreslås låneinriktat stöd för att se till att vuxenstudiestödet inriktas mer lämpligt. Inkomstgränserna för studiestödet skall förhöjas och för att stoppa fördröjningen av studierna skall man pressa studiepoängkraven så att studiestödsåmnaderna räcker till att examinera i måltid. (Valtiovarainministeriö 2021b)

På Finlands studentkårers förbunds hemsida har förbundet publicerat vissa ställningstaganden. Ett ställningstagande som har direkt med studiestödet och studerandes ekonomiska situation att göra publicerades 16.9.2020. I budgetförhandlingarna beslutade regeringen att höja måltidsstödet, men förbundet vill se konkreta steg av regeringen för att förbättra den svaga socialskydden studerande har. Det skrivs att under det senaste valet var det Socialdemokraterna, De Gröna, Vänsterförbundet och Svenska Folkpartiet som alla eftersträvade förhöjning av studiepenningens nivå men ännu har inte något konkret gjorts med den saken. (SYL 2020)

Eurostudent VII-undersökningen genomfördes i Finland under våren 2019 och den utgavs 30.9.2020. Webbenkäten skickades till över 25 000 högskolestuderande av vilka över 7 000 svarade. I Finland var det undervisnings- och kulturministeriet högskole- och forskningspolitiska avdelning som tog

hand om själva insamlingen och Statistikcentralen behandlade data. Enkäten samlade ihop information över studerandes sociala bakgrund, studier, internationella rörlighet och inkomst med mera. Enligt undersökningen jobbade över 50 % av studerande, variation fanns bland yrkeshögskolestuderande och universitetsstuderande. 60 % var på något sätt eniga med påståendet ”utan arbete skulle jag inte ha råd att studera”. Över hälften av studerande berättade att de arbetar för att ha råd att leva under studierna. (Saari, Koskinen, Attila & Sarén 2020: 31–38)

Undersökningen samlade även ihop statistik över vilka orsaker som hade hindrat studerande att studera i begärd takt. Det fanns variation mellan yrkeshögskolestuderande och universitetsstuderande, men då den data från olika högskolor summeras för att tyda vilket orsakade problem statistikräknat mest, var sjukdom den största orsaken till att studierna inte framskred i normal takt. Det andra var försörjningsproblem och det tredje arbete. I detta användes standardiserade beta-faktorer för att utreda det statistiska sambandet med hur länge studierna varar. Sammanfattat var det studiernas krav (31 %), arbete (30 %) och problem med motivation (26 %) som var orsaken till att studierna blev försenade. (Saari, Koskinen, Attila & Sarén 2020: 48–50)

Undersökningen utredde även belåtenheten till stöd och handledning som högskolorna erbjuder till studerande och belåtenheten till utbildningsprogrammet. Även information om studerandes tidsanvändningen samlades, man bad bland annat studerande att berätta hur mycket timmar de använder för studierna varje vecka. Nästan hälften (47 %) hoppades att de skulle ha mer tid att studera medan endast 13 % hoppades att de kunde använda mindre tid till att studera. Enligt statistiken var det de som arbetade över 20 timmar i veckan som hade 10–12 timmar mindre tid till att studera än de som studerade på heltid. (Saari, Koskinen, Attila & Sarén 2020: 52, 61–65)

Även information över studerandes uppehålle samlades för analys. 60 % av respondenterna meddelade att de fick studiestöd, största orsaken till att de som inte hade studiestöd eller begränsade antalet studiestöds månader var årsinkomstgränsen. Man kunde tyda att studiekraven var det största problemet för de som var deltidsstuderande på grund av hälsoproblem eftersom de inte visste om tiden skulle räcka till att bli färdigexaminerad innan studiestöds månaderna tar slut. 40 % av respondenterna lyfte lån i denna undersökning, 76 % lyfte för den låga räntan, 73 % för de förmånliga tillbakabetalningsvillkoren, 69 % för att studiepenningen och bostadsbidraget inte räckte till, 63 % för att betala de obligatoriska kostnaderna för att leva och 54 % för studielånskompensationen och studielånsavdraget. (Saari, Koskinen, Attila & Sarén 2020: 76–80)

I undersökningen presenterades också information om hur mycket studerande hade pengar att använda per månad och från vilka håll de fick dessa inkomster. Även boendesituationen presenterades och statistik över hur nöjda studerande var för sina boendesituationer och hyrans mängd. I undersökningen föreställdes även svar angående de studerandes situation som hade kommit från ett annat land för att studera i Finland och vilka faktorer hade påverkat deras svar. (Saari, Koskinen, Attila & Sarén 2020: 84–91)

4.2 Situationen i Sverige

I Sverige har Centrala studiestödsnämnden (CSN) publicerat en undersökning över Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation, undersökningen gäller året 2020 och den publicerades på CSN hemsida den 19 januari 2021. Informationen som presenteras kommer att gälla den ekonomiska delen av studierna, eftersom det är området som denna pro gradu-avhandling handlar om. Det som tas upp i detta kapitel är sådant som förhoppningsvis ger en helhetsbild över hur studerande ser sin ekonomiska situation och kan användas som exempel på hur studiestödet upplevs i vårt grannland. Undersökningen finns nämnd i källförteckningen. Jag nämner information ur diagram och tabeller i texten, men själva diagrammen och tabellerna illustrerar jag inte.

En av uppgifterna som är under CSN:s ansvar är att analysera och följa studerandes situation, både ekonomiskt och socialt, för att vara säkra att de har den information de behöver över området. Informationen som presenteras är samlat med hjälp av en enkätundersökning riktad till högskolestuderande. Studerande blev valda slumpmässigt, enkäten skickades via e-post till 5746 studerande, av dem var det 2287 som svarade. Svarsfrekvensen var därmed på 40 procent. I undersökningen har man även tagit upp statistik från de tidigare åren, även om antalet högskolestuderande varit mindre och resultaten inte är lika jämförbara med varandra med detta årsresultat. Det är också bra att ta i hänsyn att covid-19-pandemin har haft sin egen påverkan på undersökningen. (CSN 2021a: 5, 8–9) I kapitel 2 av undersökningen undersöks svaren av ekonomiska situationen och i kapitel 3 av undersökningen svaren av bland annat studietempot.

Först presenteras den ekonomiska situationen och hur den upplevs. I diagram 1 presenteras hur studerande upplever sin ekonomi under studietiden, 71 procent av svaren går in i kategorierna ganska bra, bra och mycket bra. Åldersindelningen (diagram 3 i rapporten) på svaren tyder att de yngre oftare anser att deras ekonomi är bra, medan de äldre anser att ekonomin är dålig. Detta anses bero på att den äldre har oftare barn och därmed större utgifter. Även fast studerande med barn får tilläggsbidrag

kompensterade de inte den ekonomiska situationen enligt studerande (diagram 4 i rapporten). (CSN 2021a: 11–13)

Studerande fick svara på vilket sätt de försörjer sig under studierna (tabell 1 i rapporten), eftersom det inte är självklart att studiebidragen och studielånet från CSN är den enda studerande lever på. Bland svaren fanns stipendium, lön, underhållsstöd, ekonomiskt stöd från sambo/partner eller liknande, ekonomiskt stöd från föräldrar eller besparingar. Majoriteten klarar sig med stöd från CSN och lön. I enkäten frågades även hur studerandes hushåll skulle klara av en oväntad utgift på 12 000 kronor (1 190,10e) utan att be om hjälp eller låna, andelen som svarade att de skulle klara sig bra var lite över 60 %. Studerande med barn hade det svårare i situationen att klara sig och 54 % svarade att de inte skulle klara av en oförutsedd utgift. (CSN 2021a: 14–15)

Efter genomgången av den ekonomiska situationen presenterar rapporten statistik över hur stor andel av kostnaderna täcks av studiemedlet (bidrag och lån). 37 % av studerande anser att studiemedlet täcker kostnaderna till 100 %, 38 % anser att kostnaderna täcks till 75 % (diagram 6 i rapporten). Utifrån statistiken går det att tolka att de som har barn återigen klarar sig i genomsnitt sämre än studerande utan barn. Rapporten presenterar även statistik över hur många studerande börjat studera på grund av studiemedlet, noggrannare går det att läsa om den statistiken i rapporten. Studerande fick även svara på om de hade blivit påverkade av antalet studieveckor som erbjuds. Studieveckorna är begränsade och det går upp till 240 veckor efter gymnasienivån. 26 % procent kände sig påverkade av antalet studieveckor. Orsakerna till påverkan varierade, störst andelen av svaren var alternativen ”jag har planerat mina studier mer noggrant”, ”jag har koncentrerat mig på mina studier” och ”jag har inte läst sommarkurser vid sidan av mina studier”. 74 % av respondenterna påverkades inte av veckogränsen. (CSN 2021a: 16–21)

Rapporten presenterar även resultat över hur gynnsamt studerande anser att studielånet är. 86 % anser att det är gynnsamt men samtidigt är det 46 % som anser att låntagande är oproblematiskt. Enligt CSN betyder det att även om studerande tänker att lån är bra, är det ändå inte något man borde ta med en nonchalant inställning. Av de som svarande är det 89 % som studerar med lån/har studerat med lån. Resultaten visar även att den andelen som är rädd att ta lån är också till största delen de som inte har tagit lån i något skede. Studerande frågades även om arbete vid sidan av studierna. Ungefär hälften av de som frågades arbetade vid sidan av studierna. Största delen arbetade inom ett område som hen inte utbildade sig till och mellan mindre än 4 timmar till 19 timmar. (CSN 2021a: 21–25)

De som inte arbetade, valde att göra så på grund av att de ville koncentrera sig på sina studier (44 %) eller på grund av att de kände att studierna var för krävande (26 %). Största delen av de som arbetade, gjorde det på grund av ”råd att studera” (21 %) och ”extrapengar” (43 %). (CSN 2021a: 25; CSN 2021b: 7–8). 15 % procent arbetade för att få ihop arbetserfarenhet. 48 % av studerande upplever att studierna stördes av arbete medan 52 % upplever att studierna inte påverkas på ett negativt sätt. Det är även skillnad på ifall studerande upplever att studierna påverkas positivt eller negativt om de arbetar inom samma område som de studerar på. Av de som svarade är det 87 % som anser att studierna inte fördröjs på grund av arbete. (CSN 2021a: 25–27)

Studerande fick också svara på frågor gällande deras bostadssituation. Närmare 60 % bor i någon form av hyresbostad, antingen i studieboende eller vanlig hyresbostad. 35 % bor ensamma och 65 % med någon annan, det skrivs i analysen att boendesituationen hänger samman med studerandes livssituationer och ålder, det vill säga yngre bor ensamma, äldre bor med en partner och i vissa fall även med barn. I diagram 18 i rapporten presenteras även statistik över hur mycket studerande betalar för sitt boende per månad. Ungefär 10 % uppger att de inte betalar alls för sitt boende, medan ungefär sammanlagt 40 % betalar en summa mellan 3001–5000 kronor (297,62–495,87 euro). Studerande fick även svara på frågor gällande studietempot. Största delen svarade att det tyckte att studietempot var lagom, tempot tycktes vara för högt av ungefär 28 % av svarande. Endast en mycket liten del tyckte att tempot var för lågt. (CSN 2021a: 27–29, 33)

5 GENOMFÖRANDE AV ENKÄTSUNDERSÖKNINGEN

Som en del av denna avhandling genomfördes det en enkät för att kartlägga studerandes tankar om studiestödet i Finland. Svaren samlades in mellan 22.2–7.3.2021. Enkäten publicerades på sidan Webropol och kunde hittas via en webblänk. Under denna tid samlades in 92 svar, vilket betyder att 67 % av de som öppnade länken svarade frågorna på enkäten. Två respondenter togs bort från analysen eftersom svaren på deras enkät var bristande och därmed har jag 90 respondenter med i analysen. Före själva publikationen testades förståeligheten för att försäkra att respondenterna förstår frågorna. Frågeenkäten publicerades (se bilagan) på finska och frågorna och exemplen på svar som respondenterna angett kommer att fritt översättas av mig innehållsmässigt.

5.1 Kvalitativ och kvantitativ enkätundersökning

Metoden behandlades redan kort i avsnitt 1.3, men metoden presenteras noggrannare i detta avsnitt. Den kvantitativa metoden, vilket betyder att resultaten analyseras med hjälp av nummer (Valli 2001: 9), används vid vissa ställen av analysen. Kvantitativ metod handlar bland annat om statistik, eftersom med hjälp av information får till exempel enkätsvar sammanställt till olika diagram. Statistiken är en sammanställning av massor av mindre delar av information. Med hjälp av statistik är det möjligt att sammanställa resultaten av en undersökning till en förståelig form för läsaren. (Valli 2001: 9) Jag anser att den kvantitativa metoden passar bra i detta sammanhang eftersom materialet går pålitligt att sammanställa i statistik för noggrannare kvalitativ analys.

Analysmetoden kommer att till största delen vara kvalitativt. Med hjälp av kvalitativ analys skapar man en djupare förståelse av informationen man har samlat, i detta sammanhang, enkätsvaren. Det är forskarens tolkning och uppfattning som lägger grunden till slutsatserna som presenteras. (Holme Magne & Solvang Krohn 1991: 12) Oftast bearbetas materialet som en enhet i kvalitativ analys. Man kan föreställa sig att en kvalitativ analys av ett visst fenomen öppnar upp något som tänkts vara mycket singulärt. Analysen består av två skeden som är att förenkla iakttagelser och lösa gåtor och de två blandas alltid med varandra. Man ska tänka på att vad är relevant enligt forskningsfrågorna även om många synvinklar vore möjliga. Flera iakttagelser sammanställs ihop för att tyda en eller några iakttagelser och de får man genom att hitta den gemensamma detaljen. Att lösa gåtan betyder i detta sammanhang att göra en tolkning av forskningsfenomenet med hjälp av den information man iakttagit. I detta skede kan man även hänvisa till teori eller statistik och inte endast till iakttagelserna, vilket leder till att en forskare kan vara nöjd med resultatet, det är sannolikt. (Alasuutari 2011)

Det är viktigt att tänka på bland annat hur långa frågorna är, hur många de är och i vilken ordning frågorna ställs. Det är även viktigt att tänka på att frågorna är lätta att förstå och layouten klar för att så många respondenter som möjligt förmår att besvara frågorna i enkäten. Tillförlitligheten ökar då man utför enkätundersökningar eftersom alla de som svarar frågas exakt samma frågor. Respondenterna påverkas inte heller av personen som utför undersökningen eftersom man kan fylla i undersökningen med datorn eller telefonen när man vill och är inte i direkt kontakt med forskaren. Det finns även negativa aspekter. Speciellt i denna situation är det ett problem att det inte finns ett enkelt sätt att fråga forskaren om man inte förstår en fråga. (Valli 2001: 29–31)

5.2 Enkätens uppbyggnad

Enkätformulären består av både frågor med färdiga svarsalternativ (fasta frågor), öppna frågor och frågor som är en blandning av dessa två (Vilkka 2017). Då man frågar öppna frågor söker man bland annat spontana svar och åsikter. En blandad fråga ställs då man inte vet alla möjliga svarsalternativ som finns. (Heikkilä 2004: 49–52). I början frågades även vissa bakgrundsfrågor. Enkäten finns att läsa i bilagan.

Enkäten bestod av 26 frågor och jag har delat in frågorna i olika avsnitt enligt tema för att kunna gå igenom frågorna i en logisk ordning. Frågorna 1–7 i avsnitt 6.1 handlar om bakgrundsinformation, bland annat ålder och startåret för studierna frågades, även frågor om respondenten får studiestöd, har lyft studielån, hur man bor under studietiden, ställs. Frågorna 8–11 i avsnitt 6.2 handlar om arbete, det frågades ifall respondenterna arbetade vid sidan av studierna, vilket är orsaken till arbetandet, hurudant arbetet är och på vilket sätt arbete påverkat studierna. Frågorna 12–13 i avsnitt 6.3 fokuserar på den ekonomiska hjälpen respondenterna får till exempel av familj och varför de har lyft studielån.

Frågorna 14–18 i avsnitt 6.4 är öppna frågor och fokuserar på tankar över studiepenningens mängd, vilka är de fasta kostnaderna respondenterna har varje månad, hur mycket mera studiepenning borde de få för att klara sig bättre, hur skulle de använda stöden ifall studiepenningen förhöjdes och ifall respondenterna känner att deras ekonomiska situation stör studierna. Frågorna 19–21 i avsnitt 6.5 handlar om studieprestationen som krävs av FPA för att studerande skall ha rätt till studiebidrag, frågorna handlar om vilka känslor som studiekraven väcker bland respondenterna och hur de har klarat sig med kraven och om tillbakabetalning av studiestödet. Frågorna 22–24 i avsnitt 6.6 handlar om årsinkomstgräns för studerande, möjligheten till studielånskompensation alternativt

studielånsavdrag och hur studiebidragets mängd och studiekraven har påverkat takten av studierna. Frågorna 25–26 i avsnitt 6.7 handlar om respondenternas tankar om hur studiebidraget borde ändras eller förbättras samt chansen att lämna feedback angående enkäten eller studiebidraget.

5.3 Reliabilitet och validitet

För att veta ifall en undersökning är tillförlitlig måste man se på reliabilitet och validitet. Reliabilitet beskriver hur bra en undersökning är på att framställa slumpmässiga resultat, ju högre reliabiliteten är, desto mindre påverkas svaren av slump. Det är bra att tänka att ju noggrannare resultat man vill nå, desto viktigare är det att mäta resultaten rätt, det vill säga välja den bästa och klaraste insamlingsmetoden. Det finns statistikprogram som automatiskt mäter reliabiliteten, undersökaren behöver endast välja vilka variabler som tas i hänsyn. (Valli 2001: 92, 94) Enkätsvaren flyttades i denna avhandling till Excel-programmet för analys. Svaren analyseras även med hjälp av analysverktyg som Webropol själv erbjuder för analys: *Insight* och *Text Mining*. Detta två program används för att bland annat sammanställa kategorier av svar, till exempel kategorier till positiva upplevelser och negativa upplevelser.

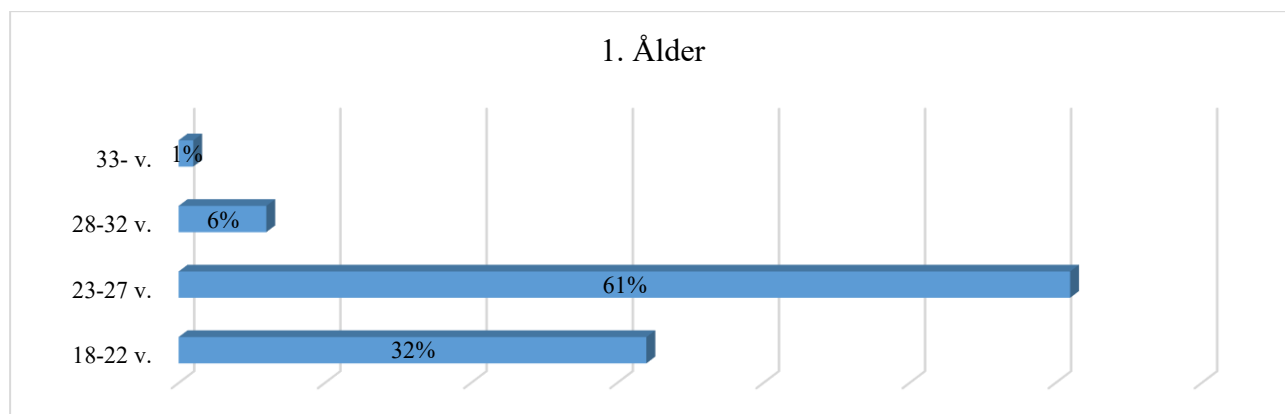
Validitet mäter hur bra mätaren mäter det som den skall mäta, den visar hur bra man har lyckats mäta precis det som man skulle mäta i undersökningen (Valli 2001: 108; Heikkilä 2004: 186). Till exempel i enkätundersökningar påverkas validiteten av hur bra frågorna som frågades har lyckats svara på undersökningsfrågorna. Reliabiliteten påverkas av bland annat systematiska fel, som är allvarligare än slumpmässiga fel. Systematiska fel föds då respondenterna svarar systematiskt fel på till exempel en viss fråga, respondenterna kanske ljugar på grund av att de vill tänka att de skulle vara/göra/tänka som de svarar. Det är därför viktigt att tänka på till exempel känslöväckande frågor i förväg genom att tänka ut vilka grupper av respondenter kunde bidra med systematiska fel. (Heikkilä 2004: 186) Jag hoppas att mina enkätsfrågor är formulerade för att få de rätta svaren. För att minimera fel hade jag två personer som testade enkäten före publikation. För att en studie skall vara tillförlitlig är det bland annat bra att det finns en mångsidig grupp som har svarat, hög svarsprocent och att frågorna svarar på de forskningsfrågorna man vill få svar på (Heikkilä 2004: 188). Dessa tre faktorer tycker jag att jag har lyckats med eftersom 90 av svaren var behandlingsbara.

6 ANALYS

I detta kapitel analyserar jag svaren som samlats in med hjälp av enkäten. I de sju olika avsnitten presenteras och analyseras frågorna för att komma fram till resultat och kunna dra slutsatser över hur respondenterna bland annat uppfattar sin ekonomiska situation och studiekraven. I det första avsnittet presenteras bakgrundsinformation, i det andra behandlas frågorna kring arbete, i det tredje behandlas ekonomiska stödet, avsnitten 6.4 till 6.6 handlar om tankar över studiebidrag, lån, studiekrav och ekonomisk situation, i avsnitten 6.7 presenteras respondenternas egna förbättringsidéer och feedbacken om själva enkäten/temat i enkäten.

6.1 Bakgrundsinformation

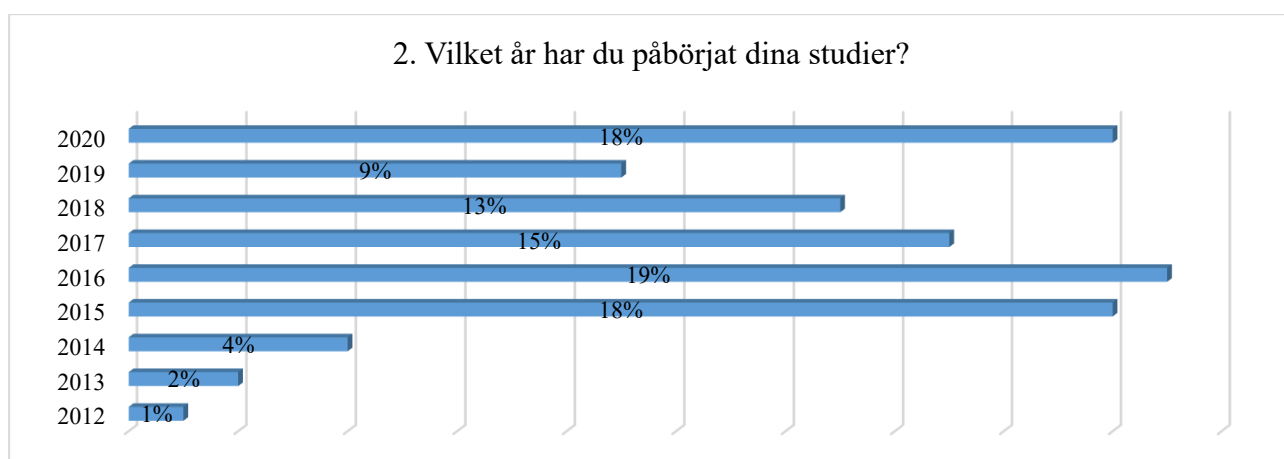
Majoriteten av de som svarade på enkäten var i kategorin 23–27 år, vilket betyder att 55 av respondenterna faller i den största kategorin. Näst ligger respondenterna i 18–22 års åldern av vilket antalet är 29. De två sista kategorierna hade endast 6 respondenter sammanlagt, 5 var i 28–32 års åldern och endast en respondent var över 33 år.

Figur 2. Ålder

I figur 3 kan man se att respondenterna hade inlett sina studier mellan åren 2012 och 2020. Största delen av respondenterna har börjat sina studier år 2016, vilket gör läsåret 2020–2021 till deras femte år som studerande. De näst största grupperna bildas av respondenter som har börjat sina studier åren 2015 och 2020, båda årsgrupperna består av 18 % vilket är 16 respondenter var. Dessa två grupper är sjätte och första årets studerande. Den tredje största gruppen består av 13 studerande som börjat studera 2017 (15 %) och den fjärde största gruppen började studera 2018 och består av 12 respondenter (13 %). De resterande respondenterna har inlett sina studier åren 2019 (9 %) med 8,

2014 (4 %) med 4, 2013 (2 %) med 2 och 2012 (1 %) med 1. Enligt statistikcentralen var det 67 % av studerande år 2019 som blev klara med sin högre eller lägre universitetsutbildning inom fem och ett halvt år (Tilastokeskus 2021). Denna statistik kan ses stämma med respondenterna som svarat på enkäten och fortfarande är studerande efter 5 och ett halvt år, det vill säga studerande som börjat studera år 2015. Eftersom studiebidraget är begränsat till en varierande mängd stödmånader beroende på omfattningen av examen (KELA 2021c) och när studierna har påbörjats är det intressant att se senare i analysen hur de som börjat sina studier tidigare finansierar sina studier då stödmånaderna tar slut.

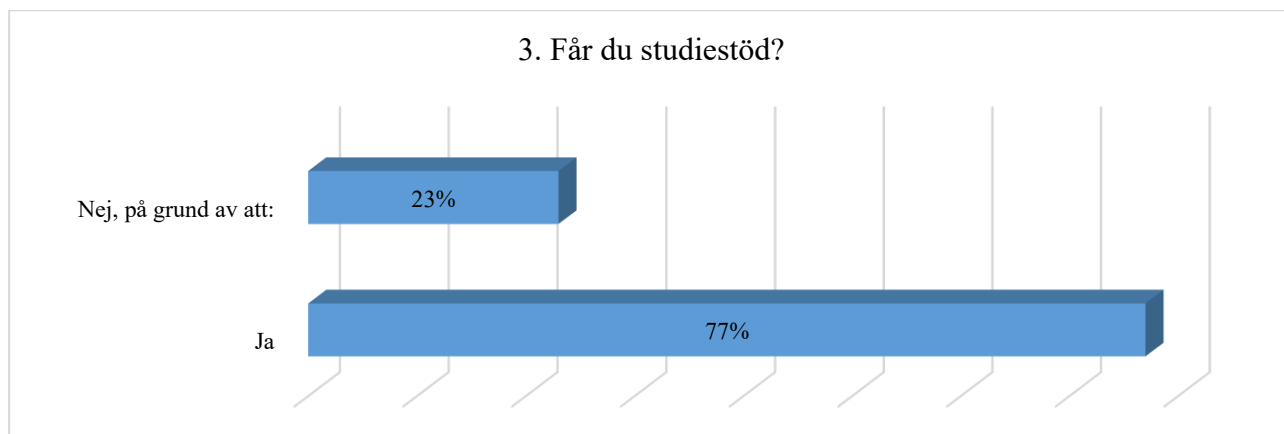

Figur 3. Studieår

77 % av respondenterna fick studiestöd från FPA, vilket betyder att 21 respondenter inte får studiestöd (figur 4). För att kartlägga orsakerna och kunna ha en möjlighet att dra slutsatser över orsakerna, bads respondenter som inte fick studiestöd att svara på varför de inte får studiestöd. Majoriteten (15 respondenter) av de som svarade berättade att deras studiestöds månader var slut. Fem inom denna kategori hade slut på månader till kandidatexamen och får inte resten av studiemånaderna i bruk förrän de blir färdiga med den lägre högskoleutbildningen. Resten (10) hade helt enkelt använt sina studiestöds månader. 3 respondenter svarade att de tjänade för mycket för att vara berättigade till studiestöd. Antagligen har respondenterna själva beslutat att inte lyfta studiestöd eftersom de med stor sannolikhet behöver betala tillbaka allt.

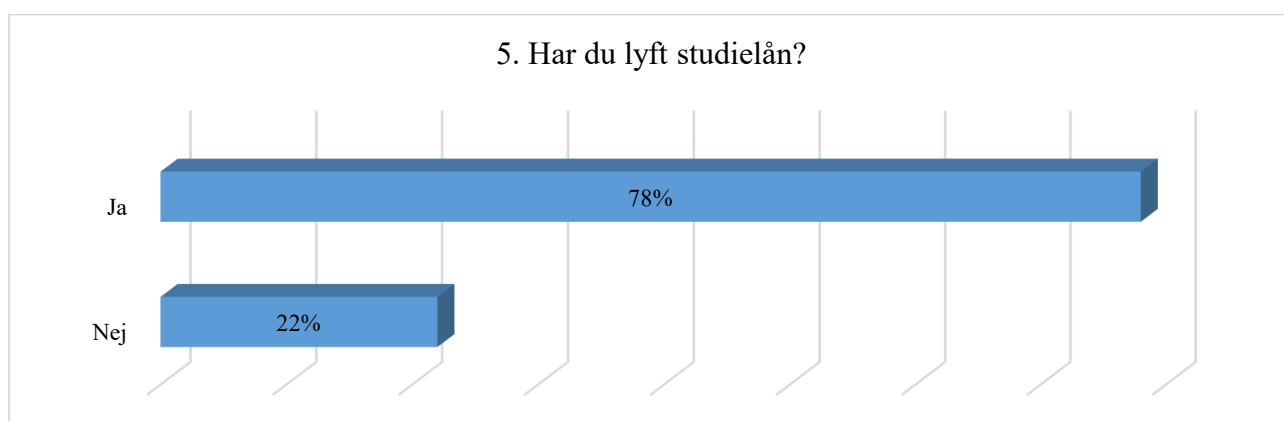
Inkomstgränsen är 23 554 euro om man tar ut studiestöd för en månad (KELA 2021a), vilket betyder att respondenterna sannolikt arbetar heltid samtidigt som de studerar. Andra orsaker för att respondenterna inte fick studiestöd var bland annat sjukdom, osäkerhet över att få ihop tillräckligt med studiepoäng enligt FPA:s krav och en respondent bodde hos sina föräldrar, vilket betyder att föräldrarnas inkomst påverkar studerandes studiestöd (KELA 2021b). Som fortsatt fråga fick

respondenterna även svara på ifall de fick större belopp av studiebidrag eftersom de är vårdnadshavare för ett minderårigt barn. Endast en respondent av 90 respondenter fick tillägg. Studiepenningens belopp för studerande med ett minderårigt barn är 353,75 euro/månad (KELA 2020c).

Figur 4. Andelen respondenter som får studiestöd

För att ha möjligheten att lyfta studielån skall man ha rätt till studiestöd som då innehåller både lånedelen och själva studiebidraget. Figur 5 visar att 70 respondenter (78 %) hade lyft lån och 20 respondenter hade inte lyft lån (22 %). Detta stämmer ihop med FPA:s senaste statistik. Under de senaste fem åren har studerande med studielån växt med 41 % (KELA 2021h), det betyder att största delen av studerande i denna undersökning är bland de som lyft lån eftersom studielånen blivit vanligare.

Figur 5. Andelen respondenter som lyft studielån

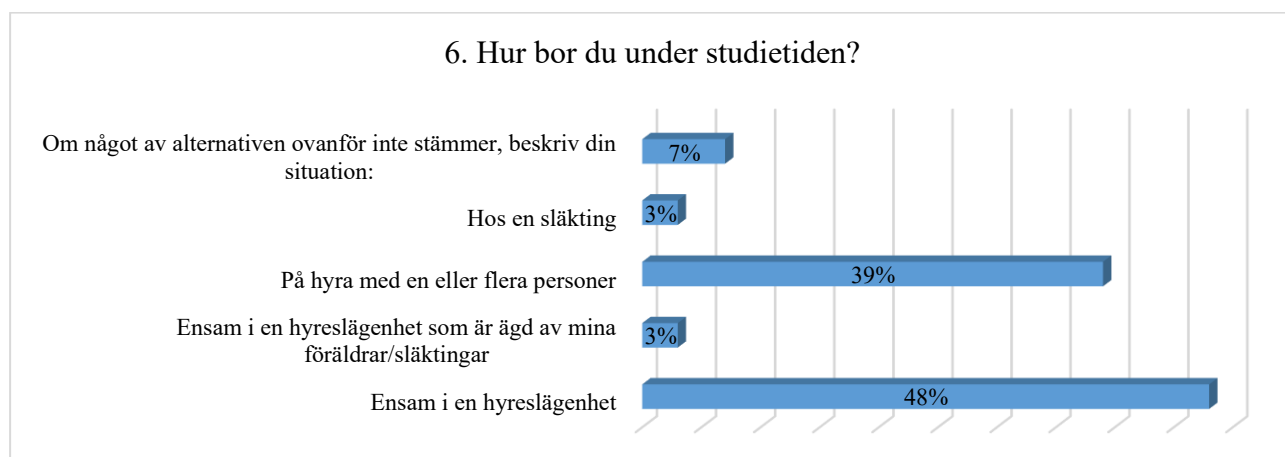
För att bättre känna till respondenternas ekonomiska situation och regelbundna utgifter var det relevant att fråga hur respondenternas bostadssituation ser ut (fråga 6). Frågan var halvt fast och halvt

öppen eftersom det kan finnas en hel del olika boendesituationer och det var nödvändigt att lämna utrymme för egna svar. Boendesituationerna kan man se mer noggrant i figur 6.

Majoriteten av respondenterna i enkätundersökningen var studerande med studiepenning och lån (31 %). Gruppen med respondenter som fick studiepenning, tog ut lån och arbetade bestod av 26 %. Den tredje gruppen var respondenter som endast fick studiepenning (16 %). Den fjärde gruppen bestod av respondenter som hade lyft lån, arbetade men fick inte studiepenning (13 %). Den femte gruppen var respondenter med lån men inget arbete eller någon studiepenning (8 %). Den sjätte gruppen bestod av respondenter med studiepenning och arbete (4 %). Till sist, den sjunde gruppen, var respondenter med endast arbete (2 %). Denna gruppering av olika kombinationer av inkomstkällor kommer att tas fram i de kommande frågorna ifall de innehåller relevant information angående en viss fråga, eftersom var och ens ekonomiska situation, i detta fall mängden stöd och arbete, påverkar tankar man har om till exempel arbete på sidan av studierna eller hur tillräcklig studiepenningen är.

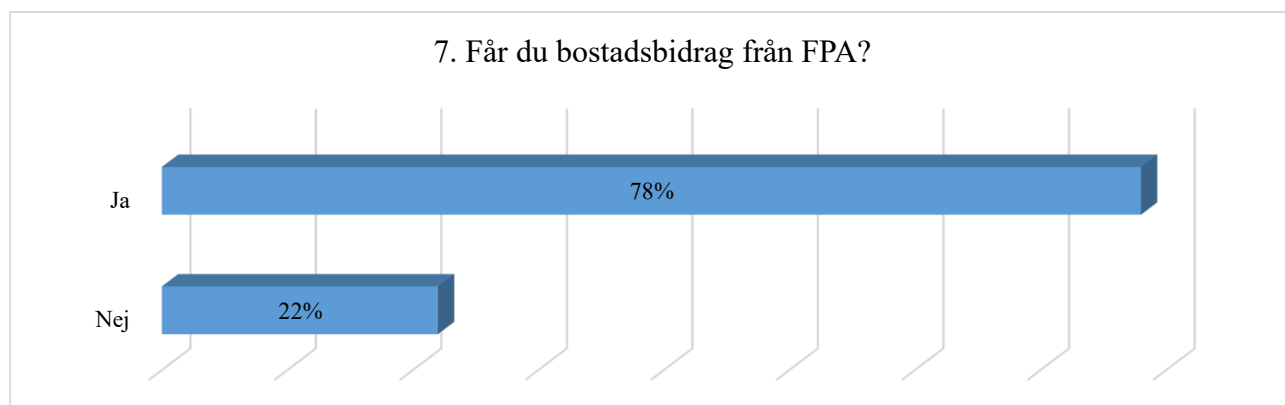
Majoriteten (se figur 6) av respondenterna bodde ensamma i en hyreslägenhet (48 %), näst var respondenter som bodde på hyra med en eller flera personer (39 %). Två grupper på 3 % bodde på hyra i en lägenhet som var ägd av antingen respondentens förälder eller släkting eller hos en släkting. De som valde att svara något som inte stod ovan, bodde bland annat i ett hus eller en lägenhet som deras sambo ägde. En respondent bodde i en ägarbostad som hen ägde med sin sambo.

Figur 6. Respondenternas bostadssituation

I figur 7 kan man se att 70 respondenter (78 %) fick en mängd bostadsbidrag för att få hjälp med bostadskostnaderna. Resterande 20 respondenter (22 %) hade inte på grund av anledningar rätt till bostadsbidrag, orsaken kan vara för höga inkomster hos studerande eller sambon. Det är högst troligt att i alla fall de respondenter som bor ensamma i en hyreslägenhet (51 %) får bostadsbidrag.

Bostadsbidraget är menat för hushåll med låga inkomster och ensamboende studerande är oftast i den kategorin (KELA 2020e, KELA 2020i). De av respondenterna som fick bostadsbidrag var största delen i gruppen ”Har lyft lån och får studiepenning”. Den minsta gruppen var respondenter som endast arbetade och inte hade lyft lån eller fick studiepenning. Det visar att största delen av respondenterna som svarat på enkäten och får bostadsbidrag är de som har lite inkomster och behöver bostadsbidrag. Detta är ett exempel på skyddsnät som är typiskt för den nordiska välfärdsmodellen som presenterades i avsnitt 2.2.

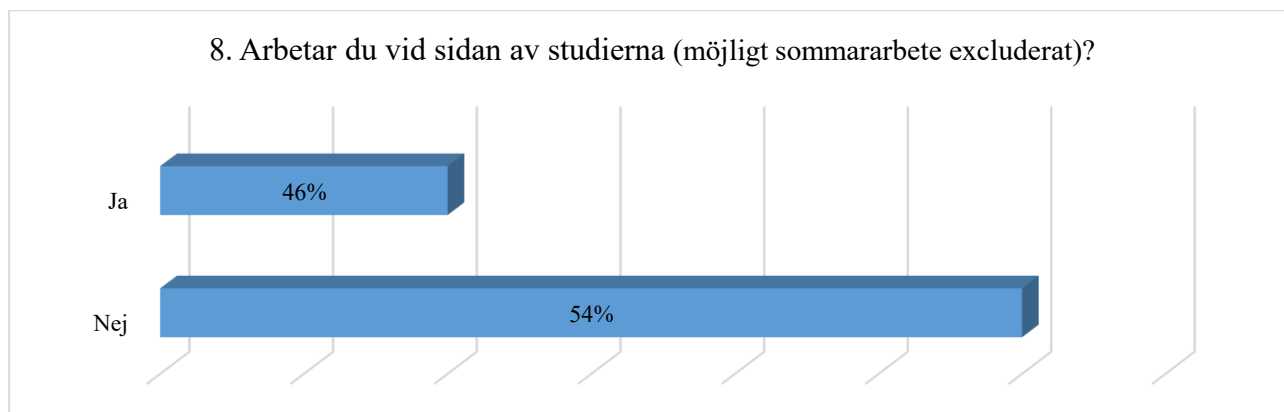

Figur 7. Andelen som får bostadsbidrag

6.2 Arbete kombinerat med studier

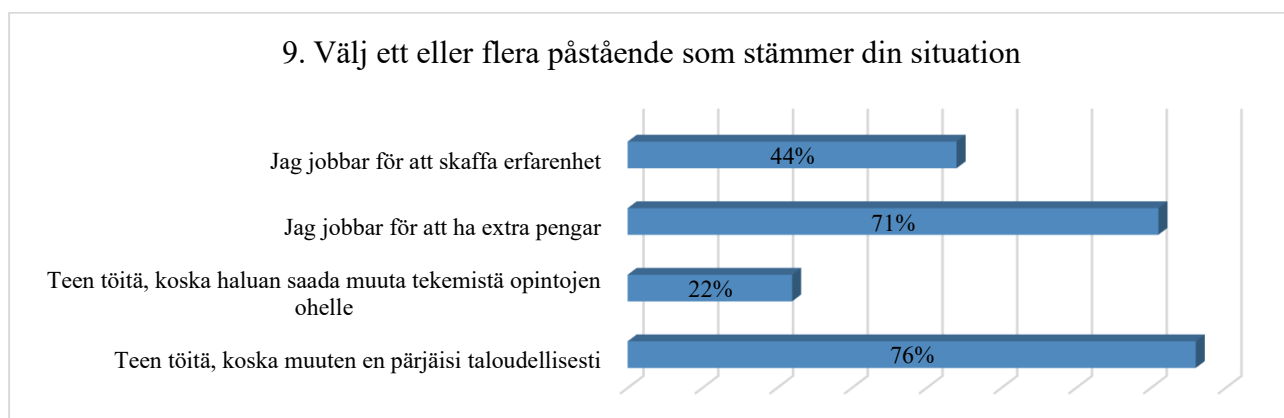
Frågorna 8–11 handlade om arbete kombinerat med studier, frågorna ställdes för att få reda på om respondenterna arbetade vid sidan av studierna, vad är orsaken till arbetandet, hur långt arbetet är (heltid eller deltid) och på vilket sätt arbetandet har påverkat studierna. Eftersom en av forskningsfrågorna är att få reda på hur studerande klarar sig ekonomiskt under tiden som studerande är det viktigt att veta ifall arbete vid sidan av studierna är obligatoriskt eller frivilligt för respondenterna.

Majoriteten av respondenterna arbetade inte vid sidan av studierna (54 %). Ändå är det bara åtta respondents skillnad, eftersom 41 respondenter arbetar (45 %). Det är sannolikt att de som har svarat nej, arbetar under sommaren, men det är inte relevant i denna situation då orsaken till varför frågan ställs är att tyda hur många som arbetar samtidigt som de studerar, och hur denna grupp upplever sitt arbete.

Figur 8. Andelen respondenter som arbetar vid sidan av studierna

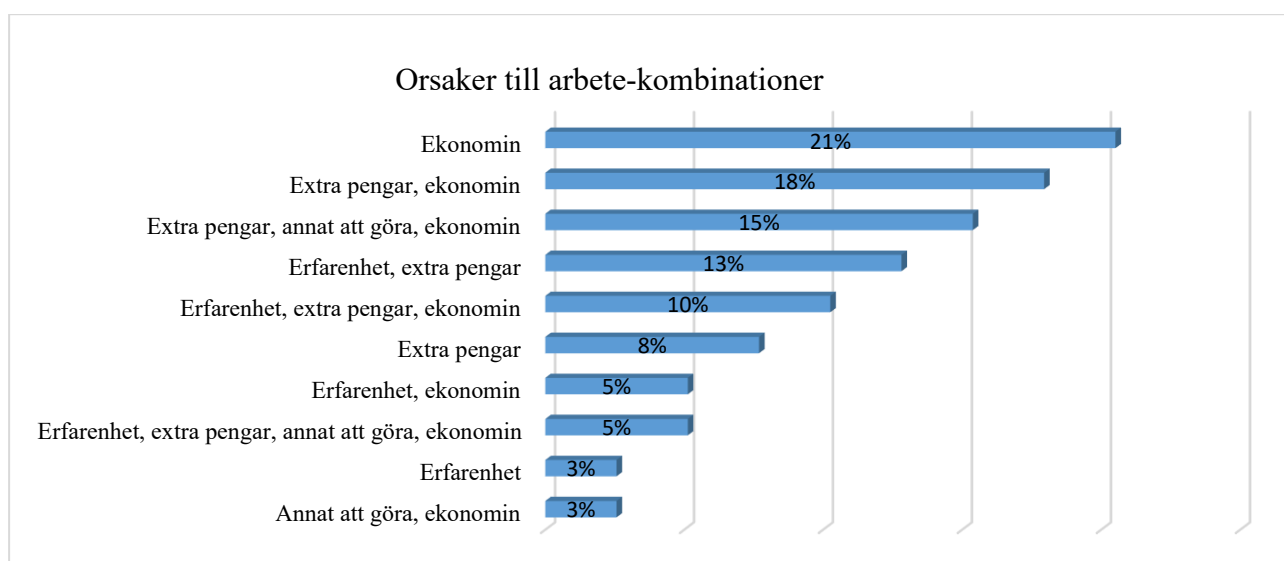
Nästa fråga (se figur 9) fortsätter att undersöka vad är orsaken/orsakerna till att respondenterna arbetar vid sidan av studierna. De som svarade ja till frågan fick sedan välja flera påståenden till varför de arbetar. Man kan se i figur 9 att 76 % av respondenterna arbetade eftersom det är nödvändigt för dem för att de skall klara sig ekonomiskt, till detta finns olika orsaker: 1) att studiestöden och det möjliga bostadsbidraget inte räcker till för att betala alla nödvändiga kostnaderna för att leva 2) Respondenten får inte studiestöd och måste därmed försörja sig själv med arbete. 71 % av respondenterna svarade att de arbetar för extra pengar och 44 % för att skaffa arbetserfarenhet. 22 % arbetade för att ha annat att göra.

Figur 9. Orsaker till arbete

I en noggrannare granskning (se figur 10) av vilka orsaker varje respondent hade valt kunde man se en klar trend. Ekonomin spelar en stor roll i att respondenterna väljer att arbeta på sidan om studierna. 21 % av respondenterna valde enbart orsaken "Jag arbetar för att klara mig ekonomiskt", 18 % av respondenter valde "Jag arbetar för att ha extra pengar" och "Jag arbetar för att klara mig ekonomiskt" och 15 % av respondenter valde "Jag arbetar för att ha extra pengar", "Jag arbetar för att ha annat att göra" och "Jag arbetar för att klara mig ekonomiskt". Majoriteten av respondenterna uppger alltså att

de behöver arbeta för att klara sig ekonomiskt. En välfärdsstat kännetecknas ju utav förmåner (se avsnitt 2.1.1), men vad skall individen göra då förmånen som borde vara tillräcklig inte är tillräcklig. I de olika kombinationerna kommer ekonomin fram i 7 av 10 svarskombinationerna. Orsaken ”Jag arbetar för extra pengar” kom fram i 6 av 10 svarskombinationer vilket visar att studerande vill arbeta på sidan om studierna för att ha extra pengar att använda till olika saker. Extra pengar kom fram även i kombination med erfarenhet (13 %) och att ha annat att göra (15 % + 5 %), inte endast i kombination med ekonomin även om den andelen är överlägsen jämfört med de andra. Respondenter som inte arbetade på grund av ekonomiska skäl gjorde det för erfarenhet och/eller extra pengar (se figur 10).

Figur 10. Kombinationer av orsaker

Det är intressant att observera hur respondenterna i de olika grupperna svarade på frågan. Respondenterna som antingen 1) arbetade, lyfte lån och fick studiepenning 2) arbetade och fick studiepenning valde mest sannolikt att arbeta på grund av att de får extra pengar av det, medan de respondenter som antingen 1) endast arbetade 2) arbetade och hade lyft lån valde att arbeta eftersom det var nödvändigt på grund av deras ekonomiska situation. Faktorn att inte få studiepenning påverkade alltså väldigt mycket respondenternas ekonomiska situation.

Eftersom endast en procentuell granskning av orsakerna kan lämna många frågor öppna, frågades det även av respondenterna som arbetade på sidan av studierna på vilket sätt de tycker att arbetet har påverkat deras studier. Respondenterna bads berätta om positiva och/eller negativa saker i fråga nummer 10. Majoriteten av respondenterna nämnde i sina svar negativa aspekter, en stor andel nämnde både negativa och positiva aspekter, endast en liten andel av respondenterna nämnde endast

positiva aspekter. De följande meningarna under är fritt, men innehållsmässigt direkt översatta meningar från respondenternas svar.

Negativa tankar angående arbete på sidan av studierna:

”Jag orkar inte satsa på skoluppgifter ifall jag arbetar mycket.” (2016, 23–27 år)

”Det är som om krafterna att orka testas hela tiden.” (2016, 18–22 år)

”Det finns nästan ingen fritid.” (2016, 23–27 år)

”Det blir oftast så att jag inte har tid att studera eftersom jag måste jobba för att ha råd att leva.” (2017, 23–27 år)

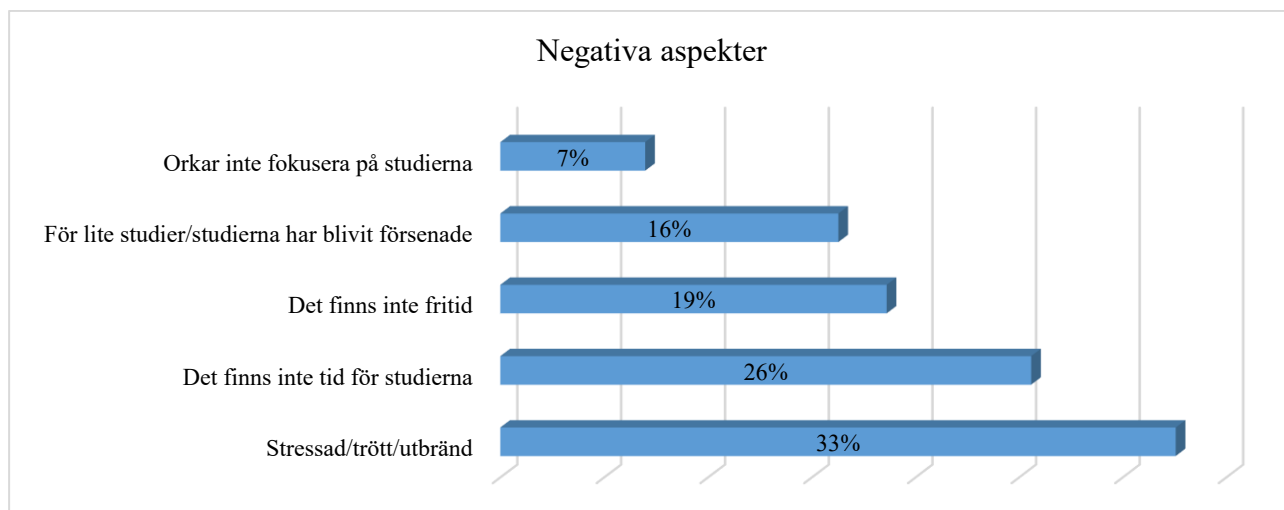
”Jag blir inte examinerad i tid på grund av arbete.” (2015, 23–27 år)

Negativa anmärkningar fanns i 36 av svaren. De olika orsakerna till att respondenterna tyckte att arbete på sidan av studierna påverkade deras studier negativt var följande: att inte ha orken eller tiden att studera på grund av arbete, att arbete ökar stress, att man håller på att bli utbränd/har blivit utbränd, att man inte får ihop tillräckligt med studiepoäng, studierna blir försenade, att man ibland inte har tid till familj, vänner och hobbyn och att man inte hinner återhämta sig då man oftast arbetar de dagar man är ledig från skolan.

Jag kategoriserade de negativa aspekterna (figur 11) i fem olika grupper eftersom de var de fem aspekterna som blev nämnda i svaren på olika sätt. Grupperna blev följande: 1. Orkar inte fokusera på studierna 2. Det finns inte tid för studierna 3. Det finns inte fritid 4. Respondenten är stressad/trött/utbränd och 5. Respondenten har inte gjort tillräckligt med studier/studierna har blivit försenade. Nedan i figur 11 ser man hur svaren är delade procentuellt. 33 % av respondenterna uppgav svar som hade att göra med att arbetet och studierna ofta orsakade stress, trötthet och utbrändhet. Två respondenter uppgav att det blivit ordentligt utbrända, en av dem hade fått sluta arbeta på grund av det och levde nu på studielån. 26 % av respondenterna uppgav att de inte hade tid för studierna på grund av arbete, en respondent berättade att hen kunde flexibelt komma överens om arbetstiderna med chefen men kände inte att universitet var lika flexibelt vilket orsakade problem med studierna. 19 % av respondenterna uppgav att de inte hade fritid alls/väldigt lite fritid för att göra andra saker än göra studier och arbete. 16 % av respondenterna uppgav att deras studier blivit försenade, att de gjorde för lite studiepoäng per studieår, vilket då ledde till problem att ha rätt till studiestöd.

Som det uppkom redan i avsnitt 3.1.2 är kravet att studera minst 5 studiepoäng per studiestöds månad, minimi 20 studiepoäng per läsår för att ha rätt och behålla sin rätt till studiestödet (KELA 2020f). 7 % av respondenterna uppgav att de inte alltid orkar fokusera på studierna eftersom de arbetar så

mycket för att klara sig ekonomiskt. Man kan dra en slutsats att majoriteten av respondenterna hade negativa tankar omkring arbete i relation med studierna.

Figur 11. Negativa aspekter

Respondenterna hade dock också positiva aspekter att ta fram med arbete. Positiva anmärkningar fanns i 18 av svaren. Ett svar kategoriserades som neutralt: ”Jag ser inte att det påverkar studerandet, jag arbetar ett par dagar ibland”. De följande meningarna är från svaren som respondenterna gav.

Positiva tankar angående arbete på sidan av studierna:

”Jag fick samlat ihop värdefull arbetserfarenhet och extra pengar”. (2016, 23–27 år)

”Jag behöver inte oroa mig över att pengarna inte räcker”. (2015, 23–27 år)

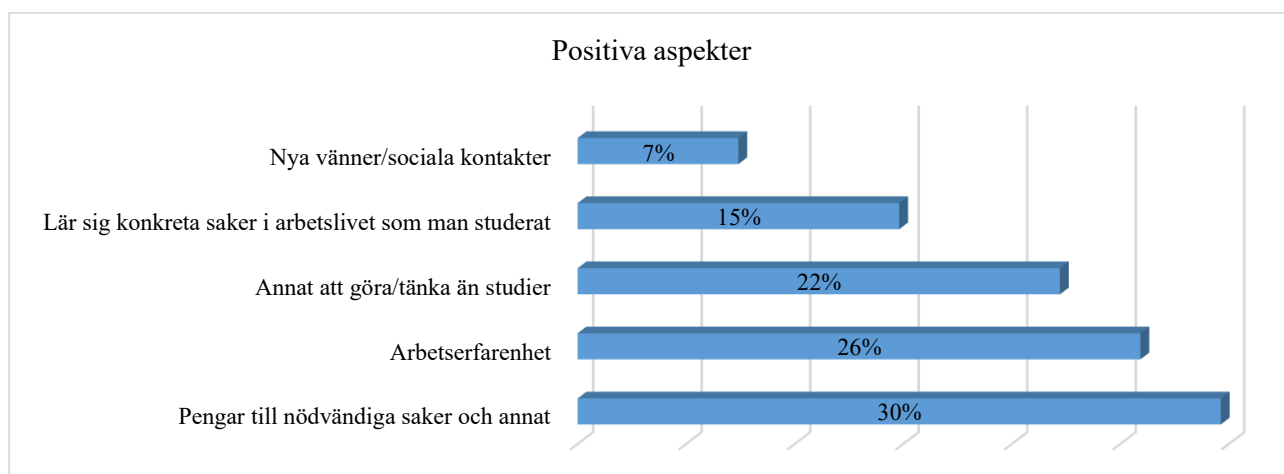
”Det är positivt att jag vet att jag är i rätt bransch”. (2016, 28–32 år)

”Det är bekvämt med extra pengar som kan användas”. (2016, 23–27 år)

”Jag har fått annat att tänka på än studier. Det går bra att reglera mängden av arbete enligt hur jag orkar eller vill.” (2017, 18–22 år)

De fem meningarna ovan är slumpmässigt valda positiva anmärkningar. Respondenterna anser att positiva aspekter med att arbeta på sidan av studierna har varit att man har samlat värdefull arbetserfarenhet och extra pengar, att inte behöva oroa sig över att pengarna inte räcker och en respondent angav att då hen arbetat inom sin bransch, har hen märkt att det hen studerar är vad hen vill arbeta med. Respondenterna nämnde även att det är bekvämt med extra pengar och att man får annat att tänka på än studierna då man arbetar ibland. De som svarat positiva saker har troligen hittat en bra balans med studier och arbete, och har inte upplevt som att de måste arbeta för att klara sig ekonomiskt, utan de kan arbeta och i lämplig mängd är det bra för dem. Som man kan se i figur 12

nedan uppgav majoriteten (30 %) av respondenterna att ha pengar till det nödvändiga och annat var positivt, många nämnde även arbetserfarenhet (26 %) och att ha något annat att göra och tänka på än bara studier (22 %). En stor del av respondenterna uppgav även att det var väldigt positivt och behändigt att lära sig konkreta saker i arbetet av det man studerat endast teori av på kurser. En liten del av respondenterna uppgav att de sociala kontakterna och vännerna de fått via arbetet var positiva. Överhuvudtaget var det inte så många positiva saker som respondenterna valde att skriva om.

Figur 12. Positiva aspekter

I största delen av svaren fanns det både positiva och negativa aspekter av arbete och studier. De olika grupperna, som jag nämnde i början av analysen, som respondenterna kunde delas i enligt deras stödsituation eller arbetssituation påverkade inte särskilt mycket deras svar. I alla grupper fanns det respondenter som nämnde både positiva och negativa aspekter. De följande meningarna ger en noggrannare bild över hur respondenterna tyckte om att kombinera studierna med arbete, både i det goda och onda.

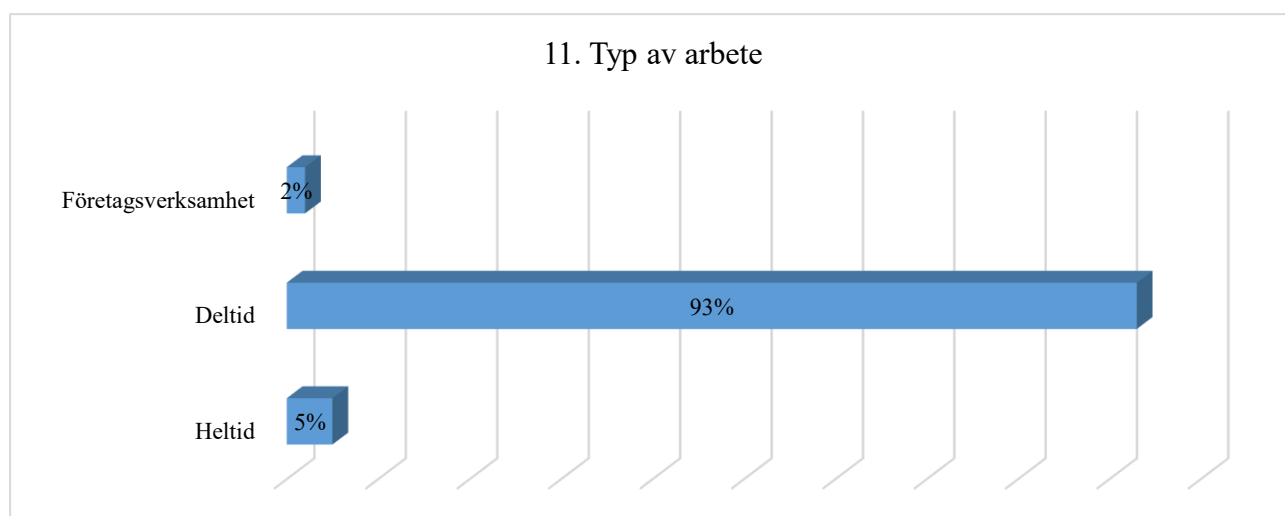
Positiva och negativa tankar angående arbete på sidan av studierna:

”Jag har pengar att använda, men tid för studier, skolarbete och att läsa till tentamen blir kort”. (2019, 23–27 år)

”Arbetat har tagit bort mycket tid från studierna men ändå gett annat trevligt att göra. Den extra inkomsten är absolut ett plus också.” (2015, 23–27 år)

”Ibland orsakar arbete stress, men samtidigt erbjuder det arbetserfarenhet och omväxling i vardagen”. (2015, 23–27 år)

De respondenter som svarade att de arbetade på sidan av studierna fick även svara vilken typ av arbete de hade. Majoriteten arbetade deltid (38) och endast en liten del av respondenterna arbetade heltid (2). En person hade egen företagsverksamhet.

Figur 13. Typ av arbete

6.3 Ekonomisk hjälp och studielån

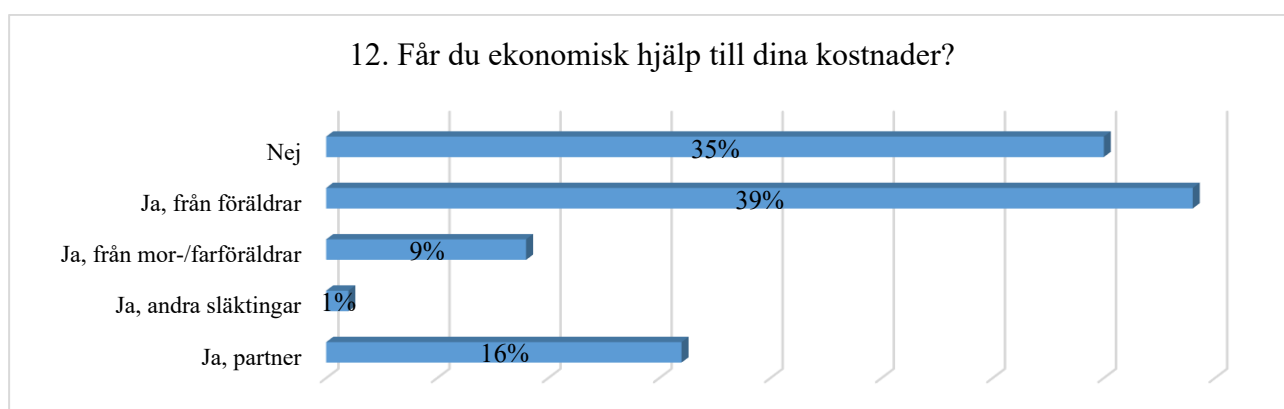
Frågorna 12–13 fokuserade på den ekonomiska hjälpen respondenterna fick till exempel av familj och släktingar och vad är orsakerna till att de lyft studielån. På samma sätt som i förra avsnittet är det viktigt för undersökning att få reda på hurudan ekonomisk hjälp studerande får, om det är nödvändigt att de får den hjälp samt varför de lyft studielån.

Fråga nummer 12 handlade om respondenterna fick hjälp för sina utgifter. Det fanns 7 svarsalternativ att välja från och man fick välja flera alternativ. Svarsalternativet ”Stipendier eller liknande” fick inga svar. ”Någon annan” fick fyra svar som går att placera i de redan existerande svarsalternativen. De två svarsalternativen ”Stipendier eller liknande” och ”Någon annan” bortlämnas från figuren (figur 14) eftersom de innehåller ingen information. Majoriteten av respondenterna fick ekonomisk hjälp av sina föräldrar (43) och av sin partner (17). Det är vanligt att en del föräldrar hjälper sina barn utan att de egentligen behöver göra det och det är sannolikare att hjälpa sina barn än att hjälpa sina äldre föräldrar. Om detta har bland annat gjorts en doktorsavhandling på Helsingfors universitet. (Komulainen 2017)

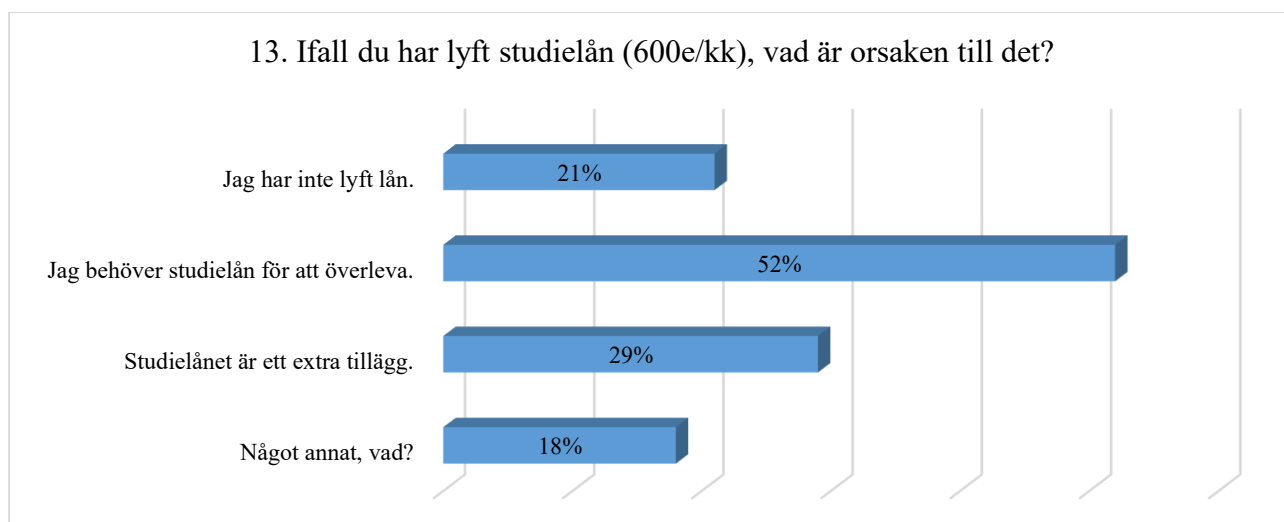
Enligt en undersökning som Nordea gjorde år 2017 får ungefär var tredje ekonomisk hjälp av sina föräldrar (Massinen 2017), detta kan man även nästan se i enkätresultaten då 39 % får ekonomisk hjälp av sina föräldrar, 33 % skulle vara en tredjedel så resultatet varierar med 6 %. En mindre del fick hjälp av sina mor- och farföräldrar (10) och en respondent fick hjälp från en annan släkting. 42 % av respondenterna fick ingen hjälp till sina utgifter, antagligen är det arbete, besparingar och den hjälp de får från FPA. Majoriteten av respondenterna får någon slags ekonomisk hjälp från någon. Tre respondenter valde att berätta mer om sin situation: ”Vi delar kostnaderna med min partner och jag använder även mina besparingar.”, ”Föräldrarna och mor-/farföräldrarna ger pengar ibland.” och ”Jag får hjälp av min partners föräldrar.” Precis som respondenten skriver i den första meningen, är det säkert en mycket vanlig situation i förhållanden att man tar och delar kostnaderna så gott man kan. Den sista meningen presenterar i stället en bild över hur det är i vissa situationer. Alla har inte föräldrar som kan hjälpa ekonomiskt och det kan finnas många orsaker till det. Enkätfrågorna går inte heller in i varför de som inte får ekonomisk hjälp inte får det. Orsaker till det kan vara många, till exempel vill en del inte ta emot pengar från föräldrar och släktingar.

Av de respondenter som inte fick ekonomisk hjälp är största delen i gruppen av respondenter som får studiepenning och har lyft lån (figur 14). Respondenter med lån, studiepenning och arbete bildar den andra majoriteten. Även respondenter som hade endast lån de lyft någon gång under studietiden och hade den som enda pengarna de levde på var i den majoriteten som inte fick ekonomiskt hjälp av föräldrarna. I jämförelse med de som fick ekonomisk hjälp, vilket då var mestadels av föräldrarna, var det speciellt grupperna med respondenter som 1) lyfte lån och fick studiepenning 2) endast fick studiepenning 3) lyfte lån och arbetade. Detta visar att respondenter som hade mindre ekonomiskt stöd från till exempel arbete eller stöd från FPA var de som fick hjälp från sina föräldrar. Möjligen kan detta betyda också det att de som får ekonomisk hjälp av sina föräldrar inte behöver på grund av hjälpen arbeta för att klara sig ekonomiskt.

Figur 14. Ekonomisk hjälp

Fråga nummer 13 handlade om hur många av respondenterna har lyft studielån och vad är orsaken bakom det. Majoriteten (52 %) som hade lyft studielån, gjorde det för att de behövde det till att klara sig. 29 % såg lånet som ett extra tillägg och 18 % hade lyft lån för annan användning. Svartalernativet "Något annat, vad?" fick olika svar, en del sparade för bostadslån, en del för att ha besparingar ifall något skulle hända och en del för att investera. En del av respondenterna hade även saker som hade hänt dem tidigare i livet som hade påverkat deras ekonomiska situation och därför gett orsak att lyfta studielån för att klara sig, sådana situationer var bland annat spelberoende och konsumentkredit de tagit i ungdomen. En del använde även studielånet för större köp som en ny dator eller till utbytesstudier. 18 % av respondenterna hade inte lyft studielån, vilket gör att det är enligt svaren mer sannolikt att en studerande lyfter lån än inte gör det. Detta kunde vi även se i det tidigare avsnittet där jag presenterade andelen respondenter som hade eller hade inte lyft studielånet.

Figur 15. Orsaker till studielån

De som valde svartalernativet "Något annat, vad?" var det majoriteten som lyft lån för att spara pengarna till att ha för nödsituationer eller att senare i livet köpa ett eget hem. Det verkar inte som att det finns endast en orsak till att lyfta lån utan för många respondenter finns det flera orsaker bakom lånet, med flera olika behov. Nedan är några svar av respondenterna.

Orsaker till att respondenterna har lyft studielån, alla meningarna under är svar inom svartalernativet "Något annat, vad?":

"För besparing till då studiestöds månader tar slut." (2015, 23–27 år)

"Så att jag får studielånskompensationen från FPA. Lånet växer ränta under tiden på BSP-kontot." (2016, 23–27 år)

”För investering och besparing.” (2018, 18–22 år)

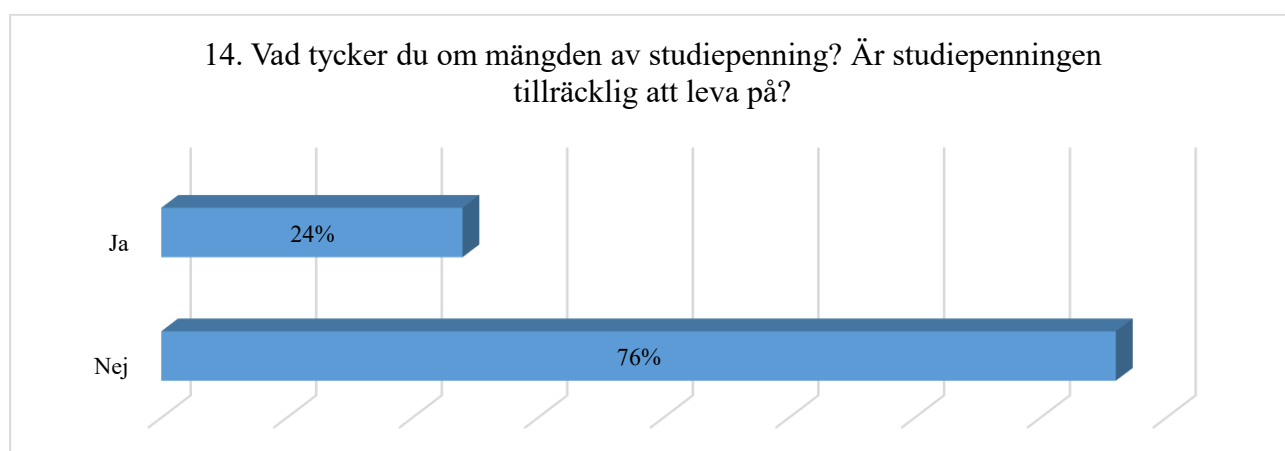
”Före jag började arbeta behövde jag lånet till att leva. Nu fungerar det som en buffert.”
(2015, 23–27 år)

”Jag har lyft lån för större köp och har använt en del av lånet för att investera.” (2016,
23–27 år)

6.4 Tankar om studiepenning och ekonomi

I detta avsnitt presenterar jag svaren till de öppna frågorna (14–18) om studiepenningens mängd. Vilka är de fasta kostnaderna respondenterna har varje månad, hur mycket mera studiepenning borde de få för att klara sig bättre med alla kostnader varje månad, hur skulle de använda stödet ifall studiepenningen förhöjdes och ifall respondenterna känner att deras ekonomiska situation stör studierna.

I fråga nummer 14 frågades om respondenters tankar över studiepenningen. Respondenterna bads berätta om studiepenningen räckte till eller inte. Denna fråga är delad i två delar för noggrannare analys. Först presenteras andelen av hur många av respondenterna tyckte att studiepenningen var tillräcklig eller otillräcklig och i en noggrannare granskning presenteras respondenternas egna tankar över studiepenningen. Majoriteten av respondenterna tyckte att studiepenningen inte är tillräcklig (76 %). De fanns ändå respondenter som tyckte att studiepenningen var tillräcklig (24 %). De som tyckte att studiepenningen var tillräcklig nämnde bland annat att den räcker till exakt, inte till något extra och flera nämnde även att den är tillräcklig tillsammans med studiebidraget.

Figur 16. Tillräckligheten av studiepenningen

I en noggrannare granskning av svaren till fråga 14 preciserades de orsaker varför respondenterna tyckte att studiepenningen var tillräcklig eller otillräcklig. I de följande meningarna kan man se de olika motivationerna som gavs.

Respondenterna som svarade nej, studiepenningen är inte tillräcklig:

”Det känns jättelitet. Jag lyfter lån precis av den anledningen att stödet är så litet. (2017, 23–27 år)

Studiepenningen räcker inte endast för att leva – de behövs även sommararbete, arbete vid sidan av studierna och/eller studielån.” (2015, 23–27 år)

”Den normala studiepenningen + bostadstillägget [bostadsbidrag] räcker inte ens för att kunna betala min lägenhets hyra. Efter stöden och lån, lämnar det ungefär 200–300 euro kvar för att leva [...] Studiepenningen i sig räcker inte för att leva.” (2019, 23–27 år)

”Studiepenningen räcker förstås inte som den enda inkomsten för att leva, men jag tycker mängden är helt ok då man ändå får andra stöd och lån.” (2015, 23–27 år)

”Det räcker inte, varje månad har jag 100–200 euro kvar att betala efter stöden och då kommer det även räkningar som inte går att förespås (läkarbesök, medicinkostnader osv.) Därför lån och extraknäck.” (2020, 18–22 år)

Majoriteten av respondenterna nämnde i sina svar att studiepenningen var tillräcklig för fasta kostnader men inte till mat, läkarbesök, medicinkostnader eller oförväntade kostnader. Respondenterna nämnde även att den otillräckliga studiepenningen var orsaken att de behövde arbeta på sidan av studierna. Respondenterna tyckte även att man inte kan förvänta att staten betalar alla studerandes kostnader eftersom det finns studielån till då studiepenningen inte räcker till. Det fanns likaså respondenter som var säkra på att ingen kan klara sig endast med den nuvarande studiepenningen, speciellt inte om man vill leva lite och äta hälsosamt. De som tyckte att studiepenningen var tillräcklig motiverade sin åsikt enligt följande:

Respondenterna som svarade ja, studiepenningen är tillräcklig:

”Studiepenningen med bostadsbidraget är ganska lite, ifall jag var tvungen, kunde jag klara mig med dem, men jag arbetar för att ha mera pengar. Till största delen räcker det nog inte.” (2016, 23–27 år)

”Studiepenningen samt bostadsbidraget räcker precis till alla nödvändiga kostnader, men jag tycker att jag och min sambo inte äter så mycket och därmed spenderar vi inte

lika mycket som ”en genomsnittlig människa”. Ändå måste jag varje månad använda lite pengar från sparkontot till egna köp.” (2020, 18–22 år)

”Under pandemin räcker det eftersom hobbyn är på paus.” (2016, 23–27 år)

”Räcker till att täcka de grundläggande sakerna men ifall man vill äta lite bättre eller skämma bort sig så syns det nog i slutet av månaden. Ifall det kommer en stor elräkning, tar det en stor del av studiepenningen också.” (2019, 18–22 år)

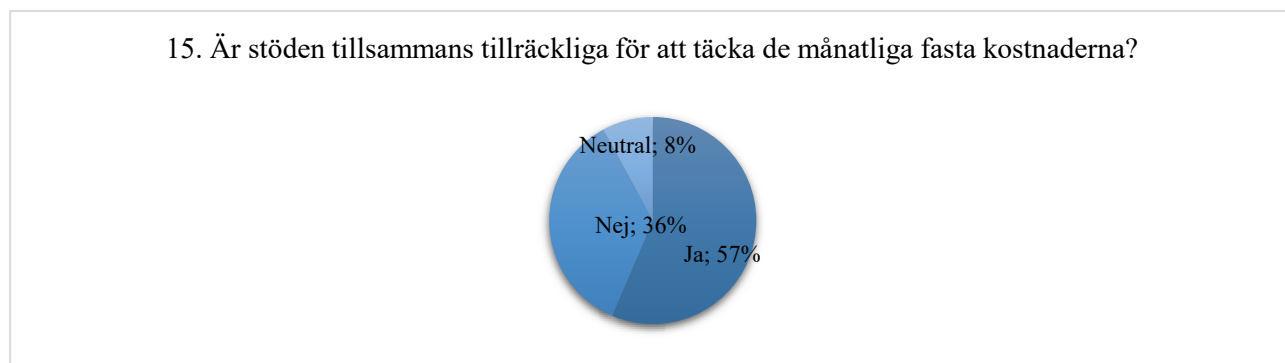
”Jag tycker att jag har klarat mig bra med studiepenningen i vardagen men ifall jag har varit tvungen att göra större inköp har jag varit tvungen att be mina föräldrar om hjälp.” (2016, 23–27 år)

Det är tydligt att respondenterna som valde att svara *ja, studiepenningen är tillräcklig* anser det av varierande orsaker. Det är nödvändigtvis inte så att respondenterna klarar sig med endast studiepenningen, men med andra stöd eller lån plus arbete och besparingar har de lyckats klara sig bra. Man kan se en skillnad mellan respondenterna, det finns de som tycker att de klarar sig bra med de nödvändigaste sakerna och de som känner att de vill leva mera under studietiden vilket förstås kostar pengar och gör att studiepenningen inte räcker till. Attitydskillnader finns även mellan respondenterna, en del vill använda studiepenningen eller andra stöd för att leva och vill helst inte själv delta i kostnaderna och en del känner att det är acceptabelt att använda sina besparingar och gör det gärna.

Respondenterna som svarade att studiepenningen inte räckte till att leva var majoriteten i gruppen av de som levde på studielån och stöd (24 svar). Även respondenterna som hade studielån, fick studiepenning och arbetade tyckte till största delen att studiepenningen inte räcker till (16 svar). Respondenterna som svarade att studiepenningen räckte till var till mestadels från gruppen av respondenter med endast studiepenning (8 svar). Det är bra att tänka på att flera som svarade att de endast levde på studiepenning hade egna besparingar att leva på också. Respondenternas perspektiv på tillräckligheten av studiepenningen har säkert att göra med mängden pengar de har att använda varje månad och det syns i respondenternas svar.

Fråga nummer 15 (se figur 17) var följande: ”Är studiestödets studiepenning och bostadsbidraget tillräckligt tillsammans för att täcka de fasta kostnaderna (hyra, el, vatten) varje månad? Ifall stöden är otillräckliga, hur mycket utgifter har du kvar att betala efter alla stöd? Specificera dina andra kostnader i svaret.” Majoriteten (57 %) besvarade att studiepenningen och möjliga bostadsbidraget räckte för att täcka de månatliga fasta kostnaderna, men en stor del (36 %) angav att stöden inte är tillräcklig för att täcka kostnader för hyra, vatten och el. De hade även andra kostnader som de ansåg

att tillhörde de fasta kostnaderna som internet, bilplats och hemförsäkring. I figur 17 kan man se fördelningen. Jag kategoriserade de svar som inte svarade ja eller nej som neutrala svar.

Figur 17. Fördelningen av respondenter angående tillräckligheten av stöden

Andra kostnader som respondenterna hade månatligen var bland annat följande: medicin, mat, studiematerial, streamingtjänster, telefonräkning, gymmedlemskap, klädköp, café- och restaurangbesök, busskort, bensin, hobbytillbehör, investeringar, husdjurets uppehåll och psykologbesök. Kostnadernas nödvändighet och regelbundenhet varierar. De som uppgav att studiepenningen och bostadsbidraget räcker bra till de fasta kostnaderna motiverade sina svar enligt följande:

”Just nu är hyran väldigt låg och studiepenningen räcker till hyran, vattnet, elektriciteten och nätet. Men det blir inte kvar något.” (2020, 23–27 år)

”De räcker. Efter hyran och vattnet lämnar det kvar ung. 80 euro av vilket jag betalar mat, nätet och elen. Som extra kostnader har jag streamingtjänster. Ung. 30 euro lämnar det kvar extra pengar efter alla utgifter.” (2020, 18–22 år)

”Studiepenningen och bostadsbidraget räcker för att täcka de fasta kostnaderna. Det lämnar kvar ung. 30–35 euro för mat per vecka, det klarar man på något sätt med, men ifall det kommer oväntade kostnader så blir veckobudgeten ännu mindre. Ifall man behöver tex. ladda busskortet eller det kommer en hälsovårdsräkning.” (2019, 18–22 år)

Attityden hos respondenterna som svarade att de stöd de får är tillräcklig för till exempel 1) fasta kostnader men inget annat eller 2) till andra kostnader också hade, var mycket olik från den attityden de respondenter som svarade att stöden inte räckte till hade. De respondenter som uppgav att stöden inte var tillräcklig alls motiverade sina svar enligt följande:

”Ungefär 300 euro blir kvar att betala [efter stöden]. Telefonräkning, mat och hobbyn som balanserar studievardagen och arbetet [är andra kostnader]. För mig går studiepenningen och bostadsbidraget till hyran och de räcker inte att täcka hela hyran.” (2018, 23–27 år)

”Nej det räcker inte, ibland måste man bara hitta pengar någonstans till försäkringsräkningar.” (2017, 23–27 år)

”Jag bor med min sambo. De fasta kostnaderna är ung. 1100e/månad och den summan delar vi. [...] Det blir 240 euro kvar att betala av de fasta kostnaderna efter stöden. Andra kostnader är mat, bensin/busskort, gymkort och andra hobbyn.” (2018, 23–27 år)

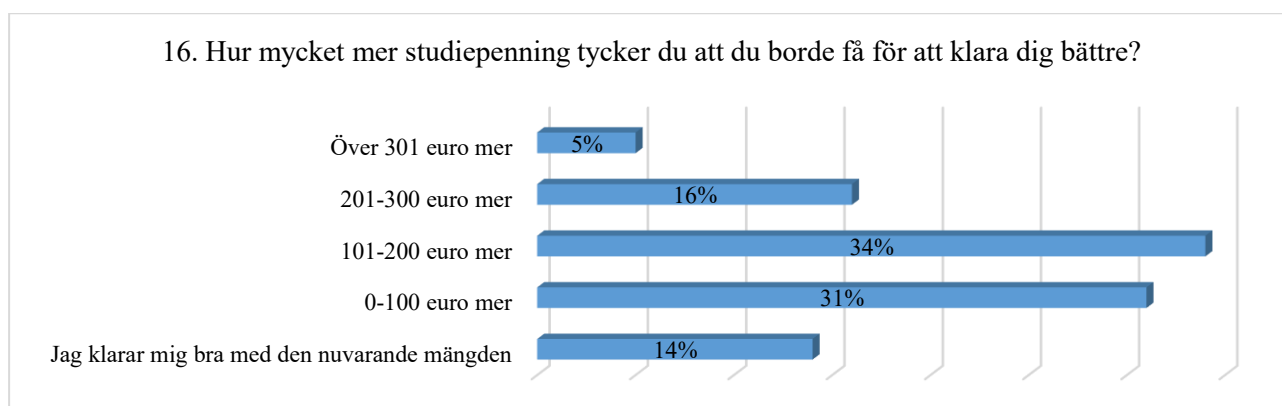
Attityden till att studiebidraget och det möjliga bostadsbidraget inte behöver räcka till mer än de fasta kostnaderna var överlägsen. Respondenterna tyckte inte att det var statens uppgift att betala alla kostnader en studerande har i månaden, utan det finns andra sätt att betala för sina kostnader. Det är även det som Hiilamo, Kangas & Niemelä (2014) skriver om, välfärdsstaten byggs av både den privata och offentliga ekonomin. Åtgärderna (till exempel förmånerna) styr marknaden och vidaredelar med samma marknadens produkter (Hiilamo, Kangas & Niemelä (2014)). Det skulle inte vara möjligt för en välfärdsstat att täcka varje individs alla kostnader. Flera respondenter berättade att det är speciellt maten som betalas från besparingar, lönen eller studielånet då stöden går till de fasta kostnaderna:

”Matkostnaderna med flera betalas från besparingar/studielånet.” (2020, 18–22 år)

”Efter stöden var jag 50 euro på minus. För att betala det och mat, använde jag studielånet.” (2016, 28–32 år)

”Maten, busskortet och resor och så vidare går från besparingar.” (2020, 18–22 år)

Fråga nummer 16 var följande: ”Hur mycket mer studiepenning tycker du att du borde få för att klara dig bättre?” Majoriteten av respondenterna (34 %) skulle klara sig bättre ifall studiepenningen skulle vara 100–200 euro mer per månad. Denna kategori representerades av respondenter som hade lån, studiepenning och arbete, eller en eller två av de tre inkomstkällorna. 31 % tycker att 0–100 euro mer vore tillräckligt för dem, speciellt majoriteten av respondenter med endast stöd valde detta alternativ.

Figur 18. Hur mycket mer studiepenning

Man kan därmed dra en slutsats att majoriteten av respondenterna skulle vilja se en ökning av studiepenningen mellan 0–200 euro. 14 % av respondenterna är nöjda men den mängden de får just nu. Endast 5 %, vilket är 4 respondenter, skulle behöva mer än 301 euro för att klara sig bättre.

I fråga nummer 17 bads respondenterna att specificera vad de skulle använda studiepenningen till ifall den nuvarande studiepenningen skulle bli förhöjd. I majoriteten av svaren nämndes mat som något respondenterna skulle lägga mer pengar på. Respondenterna nämnde att de skulle äta mer hälsosamt, mångsidigt och bättre mat. Ett stort antal av respondenterna nämnde i sina svar att de skulle sätta mer pengar på hobbyn, som gymkort och andra redskap för varierande fritidsaktiviteter. Några hade föräldrar som betalade nu vissa av deras räkningar som de skulle kunna betala själva med mer penning. Kläder och hygienprodukter nämndes också av flera respondenter. Den finansiella stressen var även en faktor som kom upp i tre respondenters svar:

”För att lindra stressen som fötts på grund av strikt budgetering.” (2016, 28–32 år)

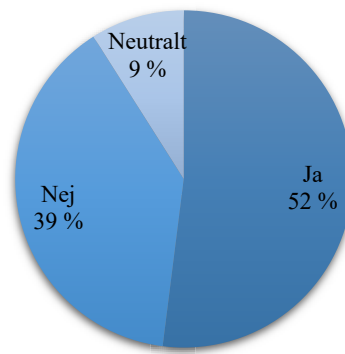
”Jag skulle ha tid att vila.” (2020, 18–22 år)

”[...] Jag skulle uppskatta en förhöjning, det skulle ge sinnesro att inte behöva oroa sig och välja mellan en påse makaron eller att fasta de sista dagarna av månaden.” (2015, 23–27 år)

Den finansiella stressen och hur den upplevdes av respondenterna var även en fråga som enkäten sökte svar på: ”Känner du att din ekonomiska situation belastar dig och stör dina studier? På vilket sätt?” 47 respondenter tyckte att den ekonomiska situationen belastade, 35 respondenter tyckte att den ekonomiska situationen inte belastade och de resterande 8 respondenter tyckte varken eller.

18. Känner du att din ekonomiska situation belastar dig och stör dina studier?

Figur 19. Andelen respondenter om den ekonomiska situationens belastning

Orsakerna till att den ekonomiska situationen kändes belastande för majoriteten av respondenterna var flera. Orsakerna var bland annat stress, som gör studerandet svårare. Att ta lån oroar och tillsätter press på att bli färdig och hitta arbete. Att ta lån på grund av den ekonomiska situationen är skrämmande eftersom man inte vet om man får arbete. De fanns tre faktorer som var återkommande i respondenternas svar. En av dem var oron över framtiden och arbete. I nuläget har även pandemin tillsatt stress i att hitta arbete antingen under eller efter studierna.

”Lite, speciellt oron över framtida inkomster och sommararbete har stört mig.” (2015, 23–27 år)

”Jag stressar över att pengarna tar slut och jag måste använda besparingarna. I denna världssituation finns det inte heller många arbetsplatser.” (2020, 23–27 år)

”Utan sommararbete är det svårt att klara sig så att söka sommararbete stressar och belastar under våren.” (2019, 23–27 år)

Stressen över den ekonomiska situationen var en annan faktor som kom fram i respondenternas svar upprepade gånger. Det som var speciellt stressande var den ekonomiska situationen under studierna vilket syntes i svaren.

”Den ekonomiska stressen och ångesten har stört mig i flera år och gjort mig väldigt mentalt utbränd. Studierna har därför blivit rejält försenade.” (2014, 23–27 år)

”Att uppehålla ekonomin är svårt och det belastar mentalt.” (2020, 23–27 år)

”Den ständiga ekonomiska stressen stör skolarbete. Eftersom jag måste arbeta lämnar det också alldeles för lite till att göra skolarbete.” (2016, 23–27 år)

Respondenterna arbetade av olika anledningar och en stor del av respondenterna ansåg detta störa studierna eftersom det är svårt att fokusera på eller hitta tid till studierna.

”Att arbeta gör det svårt att fokusera på skolan.” (2015, 33-år)

”Jag måste avstå från studierna för att hinna arbeta för att få pengar.” (2016, 28–32 år)

”Arbetandet är ibland bort från studierna men det är ändå viktigt att ha annat liv än endast studier.” (2016, 23–27 år)

De fanns respondenter som arbetade, lyfte lån och fick studiepenning som kände sig stressade, samtidigt fanns det respondenter som arbetade som kände sig lika stressade. Det var inte typiskt för en viss grupp med vissa inkomstkällor att tänka på ett och samma sätt, utan tankarna om den ekonomiska situationen varierade för respondenter inom samma grupp. Det fanns också respondenter som inte kände sig stressade i alla grupper, vilket visar att hur var och en känner stress och belastning är mycket individuellt och har inte mycket att göra med hur mycket inkomster man har från varierande inkomstkällor varje månad.

6.5 Kraven på studieframgång

I detta avsnitt behandlar jag frågorna 19–21 som handlade om studieframgången och prestationen som krävs av FPA för att en studerande skall ha rätt till studiestöd. Respondenterna fick också svara på vilka känslor kraven har väckt hos dem, ifall de klarat sig med kraven och om de har fått betala tillbaka studiepenning till FPA.

Fråga nummer 19 utredde vilka sorters känslor respondenterna hade över kraven för studieframgången. Då man studerar vid en högskola skall en studerande studera för 5 studiepoäng per studiestöds månad och avlägga minst 20 studiepoäng varje läsår för att ha rätt till studiestöd överhuvudtaget. Detta betyder att ifall du lyfter endast en månad studiestöd, måste du avlägga 20 studiepoäng det läsåret. Om studieframgången inte är tillräcklig dras studiestödet in och stödet kan återkrävas. (KELA 2021b) Kraven väckte olika sorters känslor hos respondenterna av vilka man kunde bilda kategorier av. Kategorierna är baserade på adjektiv som respondenterna antingen använde eller hur tonen av svaret kunde tolkas. Första kategorin innehöll svar med adjektiv som *rimlig*, *behaglig* och *realistisk*. Dessa respondenter tyckte att kraven som FPA ställt var realistiska, behagliga och rimliga att nå. Dessa känslor kom fram i de följande svaren:

”Låter inte som för stora krav. Därmed verkar det rimligt.” (2016, 23–27 år)

”Jag tycker att studiepoängmängden är på årsnivå lämplig.” (2018, 18–22 år)

”Helt okej krav ifall man inte har mycket att göra under fritiden, bankkontot är i ordning och man har intresse att studera regelbundet.” (2016, 23–27 år)

”Väcker inga speciella känslor. Det är bra att stödet är mot vederlag eftersom det främjar även tillräckligheten av studiestödsåtgärderna.” (2015, 23–27 år)

Respondenterna tyckte att kraven inte var för stora, utan möjliga att nå. Flera tyckte även att det är självklart att det finns krav och att studiestödet inte skall vara vederlagsfritt, utan man måste studera för att få studiestöd för det. I den andra kategorin fanns respondenter som kände att kraven väckte mer negativa än positiva känslor. Respondenterna använde sig av adjektiv som *ångestframkallande*, och beskrev kraven *svåra att nå* och *för mycket*. De negativa känslorna mot kraven framkom bland annat i dessa svar:

”Jag har själv gått igenom depression och ångest som orsakats av utmattning, så nej, kraven är inte bra.” (2017, 23–27 år)

”Ibland har det varit påfrestande.” (2013, 28–32 år)

”Att uppehålla studietakten orsakar stress och ångest och jag lider ofta av ångestattacker och sömnlöshet.” (2017, 23–27 år)

”Kraven är för stora. Man har räknat att för att få studiepoäng i denna takt, måste man studera 12 h per dag för att timmålet per studiepoäng uppfylls.” (2017, 23–27 år)

Majoriteten (87 %) av respondenterna tyckte att kraven var *okej, bra* och *möjliga att nå*. I minoriteten (13 %) var de respondenter som har det svårt med kraven och de orsakade mycket stress och ångest. I den tredje kategorin som finns inräknad i majoriteten (87 %) fanns även de respondenter som tyckte väldigt tydligt att kraven var *lätta att nå*, de *hade inte haft några problem* och att kraven var *nästan för lätta*.

I fråga nummer 20 bads respondenterna berätta hur de själva hade klarat sig med kraven. Detta frågades för att få en noggrannare bild över varför respondenterna tyckte att kraven var lätta, realistiska eller svåra att nå. Respondenterna som tyckte att kraven var svåra och ångestframkallande beskrev situationerna bland annat enligt följande. Frågan lydde ”Hur har du klarat dig med studiekraven?”

”Dåligt. Under studietiden har jag haft familjeproblem och utmattning och detta syns även i studieresultaten. Som tur har FPA varit flexibel med mitt studiestöd.” (2017, 23–27 år)

”Till en början gick det riktigt dåligt. Nu klarar jag mig redan helt bra.” (2013, 23–27 år)

”Första året gick enligt kraven men sen började nedförsbacken. Jag har fått förklara störningarna i min mentala hälsa varje år då jag inte uppfyllt kraven. 5–10 sp fattades varje år och ändå kände jag att jag hela tiden gjorde skolarbete.” (2015, 23–27 år)

Respondenterna som hade svarat att kraven var nåbara i den tidigare frågan, hade även haft problem med att få tillräckligt med studiepoäng. Detta tyder på det att även om kraven som FPA har lagt på studiestödet ses vara realistiska och behövliga, är det inte alltid möjligt att nå dessa krav på grund av olika anledningar. Exempel på dessa situationer finns nedan.

”Jag har behövt ta i kapp kraven genom att studera under sommaren utan studiestöd.” (2016, 28–32 år)

”Det skulle inte vara något problem med kraven, men tyvärr fick jag inte förra året biämneshögskola. P.g.a. det är mina studier under 5sp/per studiestöds månad vilket förstås är irriterande då det inte är mitt val.” (2019, 18–22 år)

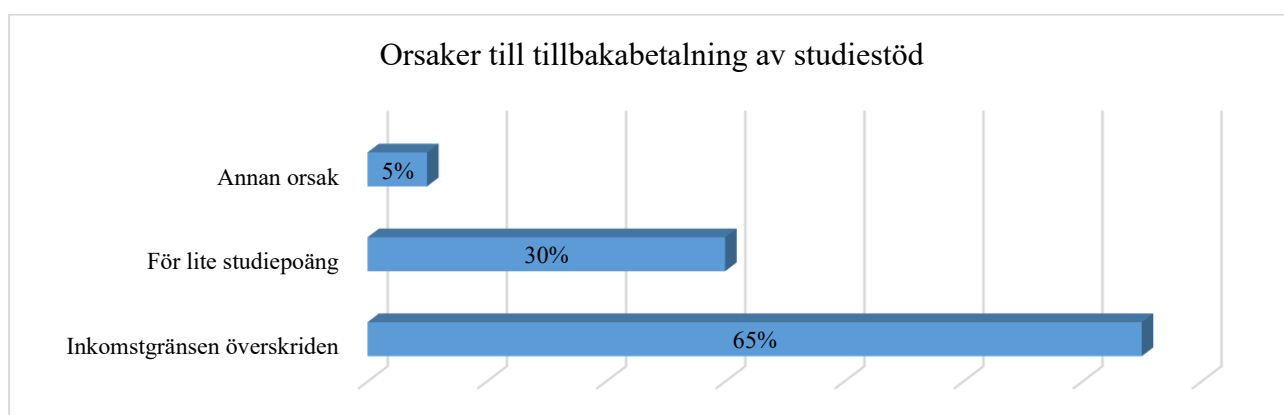
”Jag har fått stoppa studiestödet för några månader eftersom jag inte har fått ihop tillräckligt med studiepoäng.” (2016, 28–32 år)

Majoriteten (75 %) har klarat sig bra eller väldigt bra med kraven och har uppfyllt studiepoängsmängden eller till och med studerat mer än vad kravet har dikterat. 14 % av respondenterna har klarat sig både dåligt och bra, flera berättade att speciellt sedan våren 2020 har det varit svårt att få ihop studierna på grund av pandemin. Många berättade också att de fått studier gjorda även om de varit mycket trötta under åren. 11 % av respondenterna berättade att de inte klarat av kraven på grund av mental ohälsa eller andra problem i livet.

I fråga nummer 21 frågades respondenterna ifall de har behövt betala tillbaka studiestöd av någon anledning. Orsakerna till tillbakabetalning av studiestödet kan vara till exempel inkomstgränsens överskridande eller för lite studiepoäng jämfört med studiekraven. 78 % av respondenterna hade inte behövt betala tillbaka studiepenningen, orsaken till detta kan vara att allt gått som det skall eller så har respondenterna själva valt att avbryta studiestödet i tid på grund av att de inte kommer att få

tillräckligt med studiepoäng eller arbetar över inkomstgränsen. 22 % av respondenterna hade behövt betala tillbaka studiepenning och i figur 20 nedan kan man se fördelningen av orsakerna.

Majoriteten (65 %) av respondenterna betalade tillbaka studiestödet på grund av att de arbetat för mycket och därmed tjänat över årsinkomstgränsen för att ha rätt till studiestöd. År 2019 var det ungefär 44 000 studerande av 316 500 (som fick studiestöd) som överskred inkomstgränsen och fick brev på återkrav (Vaasan yliopisto 2021). 30 % av respondenterna hade fått ihop för lite studiepoäng, bland annat för att de hade arbetat på pro gradu-avhandlingen och inte hade andra kurser. Bland annan orsak-kategorin fanns ett exempel där FPA inte hade i tid avslutat respondentens studiestöd och därmed lett till överbetalning av studiepenning. Figur 20 finns på nästa sida.

Figur 20. Orsaker till tillbakabetalning

6.6 Inkomstgräns och studietakt

I detta avsnitt presenteras frågorna 22–24. Frågorna handlade om årsinkomstgränsen för studerande, vilka tankar de hade om möjligheten till studielånskompensation alternativt studielånsavdrag och hur studiebidragets mängd och studiekraven hade påverkat deras studietakt.

Fråga nummer 22 handlade om tankarna över inkomstgränsen. I förra delen samlades ihop orsaker till att respondenterna hade behövt betala tillbaka studiestöd och majoriteten av respondenterna hade fått betala stöd tillbaka på grund av att de hade överskridit inkomstgränsen. I fråga nummer 22 frågades det om respondenternas känslor över inkomstgränsen. Nedan finns några svar av respondenterna.

”Man måste vara noggrann över att inte överskrida gränsen.” (2020, 23–27 år)

”Gränsen kunde vara högre.” (2016, 23–27 år)

”Jag tycker att man kunde höja gränsen, det skulle uppmuntra till arbete och man skulle inte straffas med att förlora studiestödet. Ifall man tjänar enligt den nuvarande årsinkomstgränsen, tycker jag att den inte är särskilt mycket.” (2019, 18–22 år)

”Den är för låg. En studerande borde kunna tjäna mer än summan som ligger under fattigdomsgränsen. [..]” (2016, 28–32 år)

En del av respondenterna kände väldigt starkt över inkomstgränserna. Enligt majoriteten var det för låga för att kunna arbeta ordentligt. Största delen använde även uttryck som ”bestraffning” eftersom de inte själva hade valet att arbeta så mycket som de själva vill, utan bestraffas och förlorar studiestöd på grund av det. Det fanns dock respondenter som hade förstånd till varför inkomstgränsen är fastställd.

”Förståelig [inkomstgränsen] eftersom studiestödet skall enligt mig reserveras speciellt till dem som inte klarar sig utan det. Ifall andra har resurser att arbeta samtidigt med studierna, ger det en sorts fördel till dem. [..] En stor del är beroende av studiestödssystemet och de behöver all hjälp de kan få.” (2014, 23–27 år)

”Det är lite dumt att man straffas över att tjäna för mycket. Men med samma förstår jag att stöden är menat för dem som inte annars skulle klara sig.” (2017, 23–27 år)

Största delen av respondenterna verkade förstå orsaken bakom inkomstgränsen, i alla fall på ett jämlikt sätt, alla borde ha samma möjligheter att studera och ifall man inte har pengar till det personligen eller chans till arbete, finns staten med studiestödssystemet bakom alla för att hjälpa till. Detta är ett kännetecken för en socialdemokratisk välfärdsregim som presenterades i avsnitt 2.1.1. Förstås finns det den ekonomiska sidan av allt som staten måste tänka på, det är dyrt att uppehålla den sociala säkerheten och ifall man skulle höja inkomstgränsen skulle staten betala mer studiestöd. På samma skulle staten också få mer skatteinkomst av studerande som kunde arbeta mer och detta gör frågan tvådelad.

”Stör och stressar.” (2020, 18–22 år)

”För att vara ärlig så förstår jag inte riktigt hur de fungerar och jag är hela tiden ångestfull och orolig.” (2017, 23–27 år)

”Till största delen orsakar det mycket stress och [tillbakabetalningen] kommer plötsligt. Det kan orsaka ekonomiska problem eftersom den summa man tjänat är inte hög och pengarna har man redan använt. [..]” (2018, 18–22 år)

En del av respondenterna kände sig även stressade och ångestfyllda över inkomstgränsen. En del respondenter visste inte hur inkomstgränsen överhuvudtaget fungerade. Personligen ser jag okunnigheten inom vissa saker i studiestödssystemet som ett problem som FPA borde sätta mer tanke på att utreda. Det skall inte vara för svårt och invecklat att få det ekonomiska stödet man behöver. I vissa enkätsvar har jag läst mycket missuppfattad information som säkert ställer till med onödiga problem både hos studerande och FPA.

Fråga 23 handlade om respondenternas tankar kring studielånskompensationen och studielånsavdraget. Avdraget gäller studerande som börjat studera före 2014, studielånskompensationen gäller studerande som börjat studera efter 2014. Majoriteten av respondenterna ligger i den andra kategorin. För att ha rätt till kompensationen måste man ha en viss summa lån uttaget, vilket alla respondenter inte hade även om de lyft lån. Mer om ämnet diskuterades redan i avsnitt 3.1.2.

Faktorer som nämndes i respondenternas svar var bland annat pressen att lyfta lån som upplevdes både positivt och negativt. Flera respondenter tog även upp hur ojämnt studielånskompensationen egentligen är i vissa situationer. Flera tyckte att det var bra att det finns lån att lyfta och kompensation för hårt arbete. I meningarna nedan ser man hur respondenterna tänkte kring lån.

Flera respondenter besvarade med tankar om ”ett måste” att lyfta lån och hur studiestödssystemet är byggt på ett sådant sätt att många tvingas att ta lån. Man kan konstatera att i de två första meningarna kände sig respondenterna ganska kluvna över lånesystemet i sin helhet:

”Det är säkert bra, men jag undviker gärna lån.” (2020, 23–27 år)

”Typ en bra sak men samtidigt uppmuntras det att ta lån, vilket jag inte tycker är smart utan ett jätteelakt sätt att manipulera studerandes ekonomiska beslut och examineringscheman.” (2014, 23–27 år)

”Att studierna blir låneorienterade är inte särskilt roligt även om kompensationen är bra.” (2013, 23–27 år)

Respondenterna tyckte även att studiestödssystemets del som möjliggör lån hade sina fördelar:

”Det är en fin sak och möjliggör att man kan endast fokusera på studierna.” (2016, 23–27 år)

Flera respondenter nämnde även att studielånskompensationen hade sina fördelar som att man blev mer motiverad med att bli färdig med sina studier. I den sista meningen nedan kan man även se att motivationen kan fungera i både det goda och onda.

”Låter bra, motiverar att bli färdig i tid.” (2020, 18–22 år)

”En fin förmån och uppmuntrar mig att bli färdig i tid.” (2018, 23–27 år)

”Uppmuntrar att bli färdig men med samma kan det bidra till en hastig takt och man lär sig inte ordentligt.” (2018, 18–22 år)

Flera respondenter hade även faktorer som de tyckte borde ändras och tas i hänsyn. Studiestödssystemet tycktes vara ojämlikt och de önskade att systemet skulle fungera mer flexibelt.

”En bra morot men leder till ojämlikhet och bestraffar de som blir sjuk under studierna. Kapitalistisk muta som följer ett ”de starka vinner, de svaga dör” mönster.” (2015, 23–27 år)

”Jag blir ledsen över hela saken eftersom jag inte blir färdig i tid. Jag tycker att man borde använda mer omdöme och ta i hänsyn en individs livssituation bättre.” (2015, 23–27 år)

Respondenterna ansåg även att tanken över studielånet eller kompensationen tillsätter press.

”Tillsätter press på studierna.” (2020, 18–22 år)

”Helt bra men sätter press på att examinera.” (2015, 23–27 år)

Majoriteten av respondenterna kände sig ändå positiva över att det finns studielånskompensation eftersom det finns en belöning om de har studerat bra.

”Det är bra eftersom det lättar pressen att betala lånet tillbaka.” (2017, 23–27 år)

I fråga nummer 24 bads respondenterna berätta hur studiestödets mängd (både studiepenningen och möjliga studielånet) och kraven på studieprestationen hade påverkat studietakten. Denna fråga ställdes speciellt för att kunna dra en slutsats över hur bra (eller dåligt) studiestödssystemet fungerar som en helhet med dess krav till att få studiestöd.

Bland respondenterna fanns de som tyckte att kraven från FPA och den ekonomiska situationen inte påverkade deras studietakt på något sätt:

”Jag tror inte de har påverkat min studietakt alls.” (2015, 23–27 år)

”Inte på något sätt. Jag blir färdig då jag blir och jag tänker inte belasta mig extra med att tänka på takten. Jag håller reda på att kraven som FPA har lagt uppfylls.” (2019, 23–27 år)

”Inte egentligen på något sätt, jag vet att min studiestödstitid tar slut innan jag blir färdig eftersom detta är min andra omgång på universitetet.” (2016, 28–32 år)

Det fanns respondenter som hade på olika sätt påverkats negativt. Bland annat orsakade kraven och den ekonomiska pressen stress:

”Ställt till med stress ibland då man måste schemalägga tiden mycket noggrant.” (2017, 23–27 år)

”Jätte mycket. Pressen är stor och pga. det har tex. mitt eget liv (hobbyn, relationer) lämnat helt utan uppmärksamhet.” (2015, 23–27 år)

Flera respondenter använde sig även av ordet *tvång* och att de blir tvingade till något som inte nödvändigtvis går enligt deras egna krafter:

”De har försämrat [studietakten] eftersom tvånget att skynda på har ställt till med så mycket stress att det påverkar mina krafter att klara av studierna. De är lyckligt lottade som inte känner av stressen.” (2015, 23–27 år)

”Tvingad till en ångestfylld takt som har varit huvudsakligen outhärdlig och nervslitande.” (2017, 23–27 år)

”Tvingat mig att brådska och fokusera på att bli färdig i stället för att studera.” (2016, 28–32 år)

Respondenterna nämnde även att kraven och den ekonomiska situationen påskyndat deras studier på ett sätt som kan anses vara bra, dåligt och/eller neutralt:

”Påskyndat studierna.” (2018, 23–27 år)

”Jag har studerar snabbare än jag skulle ha behövt eftersom jag trodde att lånkompensationen ges bara om man blir färdig inom tiden kandidat 3 år och magister 2 år (=5 år).” (2017, 23–27 år)

”Jag genomför studierna alldeles för hastigt för att få ut all den nytta jag kan få.” (2016, 18–22 år)

”Jag har varit tvungen att studera snabbare än vad jag skulle ha orkat. Det syns i vitsorden.” (2017, 23–27 år)

De fanns även respondenter som tyckte att kraven var positiva och uppmuntrande. De fanns flera som tyckte att det är bra att det finns krav och att de skapar motivation:

”Uppmuntrande.” (2020, 18–22 år)

”Jag har tänkt på dessa saker och de har motiverat mig att studera i en normal takt.” (2016, 23–27 år)

Ekonomiska orsaker nämndes i få av respondenternas svar även om man i tidigare svar i enkäten fick läsa att största delen av respondenterna hoppades på en förhöjning av studiepenningen. Det är möjligt att endast studiepenningens mängd ändå inte påverkar studietakten i alla situationer, eftersom det finns möjlighet till studielån.

”Det låga studiestödet har motiverat mig att bli färdig så snabbt som möjligt.” (2016, 23–27 år)

”Det lilla studiestödet motiverar mig att bli färdig snabbt.” [...] (2018, 18–22 år)

Det fanns även respondenter med tvådelade tankar om kraven:

”Ända till gradun fungerade allt. Nu när studiepoängen inte räcker till studiestöd, jobbar jag och arbetet hindrar mig från att göra gradun. Jag har fastnat i en sorts fälla.” (2015, 23–27 år)

En stor andel av respondenterna kände neutralt om kraven och den ekonomiska situationen, man tänkte på kraven och gjorde arbete enligt dem, med de skapade inte problem med ork eller orsakade inte stor stress:

”Dikterar helt enkelt antalet kurser.” (2020, 18–22 år)

”Jag har försäkrat att jag framskrider enligt kraven.” (2015, 23–27 år)

Det går inte att dra en slutsats över resultaten i denna fråga så att man skulle få ett enda och klart svar. Respondenternas svar innehöll flera olika tankar och de gick i både negativa och positiva riktningar. Det är ändå viktigt att notera att känslorna varierade från mycket positiva och nonchalanta till mycket negativa och påfrestande beroende av respondent.

6.7 Egna tankar över studiestödet och respons

I detta avsnitt av enkätanalysen presenteras respondenternas egna tankar och idéer över hur studiestödssystemet borde ändras (fråga 25 och 26). Även kommentarer angående själva enkäten kunde lämnas som svar på fråga nummer 26. Dessa saker kommer även att tas upp i den sammanfattande diskussionen i nästa kapitel.

Fråga nummer 25 var följande: ”Har du några egna tankar över hur studiestödet borde utvecklas eller ändras?” 62 av 80 respondenter hade svarat på denna fråga. De ämnen som kom fram i respondenternas svar var bland annat borttagning av inkomstgränsen, höjning av studiepenningen, att på ett bättre sätt ta hänsyn till tidigare påbörjade studier, flera studiestöds månader och att systemet borde fungera mer flexibelt.

Den mentala hälsan var bland annat i tankarna på respondenterna som hoppades på högre studiepenning. Respondenterna som önskade antingen förhöjning till studiepenningen eller inkomstgränsen besvarade enligt följande:

”Man kunde få ung. 50–100 euro mer [studiepenning].” (2020, 23–27 år)

”Jag tycker att det är lustigt att studiepenningen är så pass liten att största delen måste jobba men sedan överskrider man lätt inkomstgränsen. Så antingen borde studiepenningen eller inkomstgränsen förhöjas.” (2016, 23–27 år)

”Det är nödvändigt att förhöja för att förbättra studenthälsan. [...] Förstås är det bort från något annat men en större bit av kakan som består av ekonomiska stöd tillhör studerande. En ekonomisk sinnesro skulle säkert synas på ett positivt sätt hos studerande, både mentalt och fysiskt. [...]” (2013, 23–27 år)

”Absolut skulle det vara roligt att man skulle höja mängden av studiestödet men varifrån skulle den pengarna komma ifrån?” (2013, 28–32 år)

Att studiestödssystemet fungerar på det sättet att studiestödsåren är delade mellan kandidatstudier och magisterstudier och man får inte tillgång till magisterstudiestödsår innan man är examinerad kandidat väckte tankar bland respondenterna. Man hoppades på en förändring för att systemet skulle vara mer flexibelt mot studerande som börjat studera till exempel en annan utbildning och sedan bytt studieplats.

”Öka [studiepenningen] eller att man inte skulle straffa de som studerar en annan utbildning [...] Mina egna tidigare studier har motiverat mig att studera hårdare, så det, att man skulle få normalt stöd eller tilläggsstödsår skulle ha hjälpt mig att bli färdig i förtid.” (2016, 28–32 år)

”Man borde ta i hänsyn flera examina, till exempel i min situation då jag inte har lyft studiestöd men det finns ändå inte rätt till studielånkompensationen i min andra utbildning eftersom studierna har påbörjats redan tidigare.” (2015, 23–27 år)

Majoriteten av respondenterna tyckte att inkomstgränserna var problematiska på flera sätt och det kom fram i största delen av svaren:

”Det viktigaste skulle vara att ta bort inkomstgränserna [...]” (2014, 23–27 år)

”Man kunde höja inkomstgränsen. Då behöver man inte vakta hur mycket man arbetar/inkomsten av rädslan att mista studiestödet.” (2020, 18–22 år)

”Den [inkomstgränsen] borde sänkas. Uppmanar inte till arbete. Någon gräns bör finnas men högre än nu.” (2018, 18–22 år)

”Jag skulle ta bort inkomstgränsen ifall man ändå får ihop tillräcklig med studiepoäng.” (2017, 23–27 år)

Respondenterna hoppades på flera sätt att studiestödssystemet skulle vara mer flexibelt, eller att FPA skulle vara mer flexibelt och skulle tänka på individens situation.

”Det finns lite flexibilitet. [...] Det finns inte tid eller pengar att göra något speciellt. Oftast känns det som en prestation [att studera]. Så ifall man skulle kunna införa lite flexibilitet skulle det vara bra. Ifall man inte har något annat ekonomiskt stöd (t.ex. familj) än FPA:s stöd, måste man välja rätt utbildning direkt.” (2015, 23–27 år)

Även förändringen som infördes år 2017 (Thomsson 2020), då studerande flyttades till det allmänna bostadsbidraget, väckte tankar både för och emot. Precis som i flera av svaren ovan, efterfrågades individualitet i stödfrågorna eftersom varje situation kan vara olik. Det allmänna bostadsbidraget är ett viktigt stöd för flera och alla har tyvärr inte rätt till det.

”Det allmänna bostadsbidraget är bra för största delen men ingen bryr om oss som inte får det. Det upprör.” (2015, 33-år)

”Att flytta studerande till allmänna bostadsbidraget var ett bra beslut. De lättade studerandes situation som bodde på dyrare områden utan att lämna andra studerande utan stöd. [...]” (2015, 23–27 år)

Kommentarerna angående själva enkäten och ämnet var mest positiva. En respondent uttryckte sin önskan att resultatet av enkäten skulle skickas framåt till dem som tar beslut över studiestödet. Många kommenterade även om hur privilegierat det är att ha möjlighet till studiepenningen och billigt lån. En respondent var väldigt tacksam över systemet som finns i Finland och berättade att hen gärna betalar höga skatter åt staten för att det har möjliggjort det att alla behandlas jämlikt under studierna. Undersökningen tycktes även vara viktig och nödvändig. Den fanns en negativ anmärkning och det handlade om i vilken ekonomisk situation en studerande egentligen är i jämförelse med andra människogrupper och respondenten ansåg att studerande lever under fattighetsgränsen i Finland och att det är omänskligt.

7 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med denna avhandling var att sammanställa en omfattande bakgrund om välfärdssamhällen och studiestödssystemen som fungerade som teoridel och gav förståelse till varför studiestödssystemet existerar. Syftet med enkätundersökningen var att se hur studerande tyckte och tänkte om studiestödet som skapats av välfärdssystemet till att trygga deras vardag. Syftet med avhandlingen var att få svar på forskningsfrågorna genom analysen samt presentera och jämföra studiestödssystemen i Finland och Sverige. Jag har samlat information om vad det är som kännetecknar ett välfärdssamhälle, hur det nordiska välfärdssystemet har bildats och hur det ser ut idag, jag har även presenterat Finlands aktuella utbildningsmål som framlagts av regeringen för åren 2020–2023. Jag har även sammanställt information om Finlands och Sveriges studiestödssystem, både historien och hur de ser ut idag.

- Vilka likheter och skillnader finns det mellan studiestödssystemen i Finland och Sverige?
- Hur upplever finländska studerande studiestödssystemet? Är studiestödet tillräckligt, har studerande tid att studera och måste de jobba för att klara sig ekonomiskt?

I kapitlen om Finlands och Sveriges studiestödssystem kan man få svar på en av forskningsfrågorna, vilka likheter och skillnader det finns mellan studiestödssystemen i Finland och Sverige, då jag presenterar hur de två studiestödssystemen ser ut. Jag fick en hel del fakta samlat från materialet jag läste igenom på både Folkpensionsanstaltens sida och Centrala studiestödsnämnden. I avsnitt 3.3 presenterade jag de likheterna och skillnaderna i detalj.

Huvuduppgiften är den samma för båda, att trygga en studerandes levnad medan hen studerar. Historien av de två studiestödssystemen och deras utveckling har varit likadan, under åren har systemen gått igenom förändringar för att inkludera alla, oberoende på studiestilen och familjesituationen. De båda studiestödssystemen kan ses vara typiska för välfärdssamhällen, staten ger stöd och lån för att hjälpa studerande och studerande hjälper samhället genom att studera. Det finns olikheter mellan hur länderna förhandlar sig till studietiden, hur man enligt systemet delar ut stöd och hur stödet fungerar tillsammans med arbete och lön. Det finns även skillnader i mängden av studiestöd som studerande får i både länderna, i vissa fall beror det på studietiden, studietakten eller levnadssituationen (om man bor hemma/med sambo/med föräldrar). Man måste också komma ihåg att levnadskostnaderna i länderna är olika, även valutan, vilket komplicerar situationen ifall man försöker enkelt jämföra till exempel de två systemens stödsummor. Växelkursen mellan euro och

svensk kronan kan variera enligt marknaden och skapa stora skillnader i mängden av studiestöden då man jämför valutan med varandra. En kvalitativ jämförelse är ändå möjlig.

CSN ger studerande mer lån och mer studiepenning än FPA ger till sina studerande. Variationen mellan de två ländernas summor är ungefär 50 euro i studiepenning (då studerande sker i 100 % takt i Sverige). Mer studiepenning får en finländsk studerande om man jämför med en svensk studerande som studerar i en 50 % (25 euro mindre än en finländsk studerande) eller 75 % takt (100 euro mindre). Lånesumman är 40 euro mer hos en svensk studerande i 100 % takt och 132 euro mindre i 75 % takt. I Sverige skall lånet börja betalas tillbaka 6 månader efter examen, i Finland är det ett år efter examen. Inkomstgränserna var de som skilde sig åt mest. I Sverige kan en studerande som studerar heltid tjäna 8 356,96 euro under ett halvt år utan att påverka studiepenningen och en studerande som studerar 50 % kan tjäna 12 535 euro under ett halvt år. I Finland är inkomstgränsen för en studerande 12 498 euro per kalenderår, vilket gör att en studerande i Sverige som studerar 50 % kan arbeta dubbelt så mycket som en studerande i Finland. Tolkning är att Sverige gärna ser att sina studerande jobbar och har annars också ett flexibelt system ifall man inte vill studera heltid. I Finland är det nästan ett måste att studera heltid för att få studiepenning överhuvudtaget. Anmärkningsvärt är även det att CSN gjorde snabba beslut för de svenska studerande då pandemin tog över världen och tog bort inkomstgränserna för studerande ända till juli 2021 (CSN 2021c). FPA gjorde förändringar i hur de tar i hänsyn studieframgången, men detta är i kraft endast för hösten 2020 samt förlängde chansen att få studielånskompensation om studierna blev försenade på grund av pandemin våren 2020 och man blev inte färdig våren 2020 (FPA 2021d; KELA 2021e).

Man kan efter enkätsvaren komma fram till den slutsatsen att studiestödet i Finland inte är dåligt enligt majoriteten. Största delen av respondenterna hade en förståelse över varför systemet fungerar på just det sättet som det gör och de förväntade sig inte att man kan utnyttja systemet till en maximal grad, utan tankarna var och är realistiska. Man kan ändå inte förbise att det fanns även den delen av respondenterna som hoppades på att FPA skulle vara mer mänsklig med kraven som fastställts, de hoppades på förändring från antingen FPA:s sida eller vidare från politikernas sida, av dem som sitter i riksdagen. Respondenterna hoppades på flexibilitet i besluten över varierande saker inom studiestödet och ifall man är sjukledig under studierna. Inkomstgränsen var ett ämne som orsakade mest starka känslor bland respondenterna och största delen ville se en förändring i det. Det var flera som hoppades att man skulle sätta mer tanke på den mentala ohälsan. I samma linje går även ett av de senaste meddelanden från Finlands studentkårers förbund som kräver att regeringen håller sina löften och investerar i förbättringen av den mentala hälsan hos studerande med bland annat terapigaranti (SYL 2021).

Har man lyckats skapa välfärd till studerande? Enligt frågenkättsvaren – inte väldigt bra. Studierna är ju studerandes huvudsakliga arbete och kanske borde det finnas en bättre balans både från universitetens sida och från arbetsplatsen, så att samhället skulle skapa goda arbetare av studerande i stället för att utbränna dem med höga krav och arbete för att ha råd till att betala hyra och mat. Varje människa är ändå en individ och stressen och prestationskraven känns olik för varje människa. I en undersökning över studerandes arbete och dess påverkan som gjordes 2012 av Arbets- och näringsministeriet var det precis över hälften (51 %) av studerande som uppgav att deras studier blivit försenade på grund av arbete (Aho 2012: 44). Allt detta borde tas i hänsyn vid potentiella förändringar av studiestödssystemet för att försäkra att den fungerar på bästa möjliga sättet för Finland.

Jag fick också svar på den andra forskningsfrågan: Hur upplever finländska studerande studiestödssystemet? Är studiestödet tillräckligt, har studerande tid att studera och måste de jobba för att klara sig ekonomiskt? Tankarna om studiestödet varierade bland studerande men respondenterna var till största delen nöjda med att systemet finns och de får ekonomiskt stöd av staten för att kunna fokusera på studier. Varje respondents ekonomiska situation varierade och vissa hade antingen valt att arbeta på grund av erfarenhet eller för extra pengar men man kan se att majoriteten arbetade för att ha råd att studera och betala hyran. Majoriteten arbetade för att klara sig ekonomiskt. Negativa aspekter i att arbeta vid sidan av studierna var stressen, utbrändheten och tröttheten det orsakade, en stor andel angav också att det fanns mindre tid för studier. Positiva aspekter var extra pengar och arbetserfarenhet. Det är inte förvånande att största delen hade lyft lån på grund av att största delen arbetade för att klara sig ekonomiskt.

Materialet är litet i jämförelse med hur stort antal studerande det finns i Finland. Jag tycker ändå att en mindre undersökning kan ge en bild över hur hela situationen ser ut, det är verkligen på tiden att FPA frågade studerande i Finland vad de tycker om deras ekonomiska och sociala situation, precis som undersökningen som utförts av CSN i Sverige. En sådan är på gång just nu. Hälso- och välfärdsundersökning av högskolestuderande (KOTT) genomfördes i februari–april 2021 och resultaten över studien publiceras i slutet av året (THL 2021). Räckvidden för undersökningen är 10 000 studerande vilket säkert ger en bra blick på studerandes mående. Med att lyssna mer på studerande och deras idéer kunde man komma fram till faktorer som kunde ändras eller förbättras för att behålla den goda studieutbildningen vi har i Finland för alla kommande generationer också. Ekonomin borde inte spela roll i om man kan utbilda sig eller inte, det är ju det som varit grunden till vårt välfärdssamhälle. Även om finländska studerande har varit med i *EUROSTUDENT*-undersökningarna under åren, fokuserar de frågorna inte på samma sätt på det finländska

studiestödssystemet utan frågorna som frågas är mer allmänna som skickas till andra europeiska länder också, vilket inte gör det jämförbart med till exempel frågeenkäten i denna avhandling.

Som en fortsatt undersökning inom samma ämne kunde vara att välja en synvinkel som är standard för ett välfärdssystem, till exempel välmående. Man kan till exempel välja och fokusera sig på den mentala hälsan och se hur det påverkar studerandes studier i de nordiska länderna eller endast i Finland. Är det något som märkbart påverkar studieprestationen? Vilket är andelen av studerande som blir försenad i studierna, eventuellt tar och hoppar av studierna på grund av sjukdom? Man kunde säkert också använda de resultat jag fått ihop i pro gradu-avhandlingen för att till exempel utvidga jämförelsen av de olika studiestödssystemen till andra nordiska länder och samla ihop studerandes tankar om deras stöd. Något jag önskar jag hade frågat av respondenterna i enkäten var konkreta tankar över hur de tyckte att studiestödet hade lyckats i sin uppgift. Dock lyckades jag få ihop en enkät som gav studerande en möjlighet att svara på flera olika frågor inom ämnet och därmed gav mig material som hjälpt mig bilda en helhetsbild över hur studiestödet fungerar. Det skulle också ha varit bra att fråga om lärare, universitet och/eller Studenternas hälsovårdsstiftelse (SHVS) och deras möjliga påverkan i att minska och/eller öka studieprestation och stress.

Genom att betrakta det nordiska välfärdssamhället, förstår en bättre varför systemet finns där och vad man hoppas att systemet kommer att bidra med. Jag påstår att det största målet är att bilda ett jämlikt samhälle där alla mår bra. Man kan dra slutsatser över hurdan en stereotypisk välfärdsstat ser ut även om det finns flera riktningar, både åt det liberala och konservativa hållet. En välfärdsstat kännetecknas av jämlikhet, trygghet och hjälp till alla som hjälp behöver, hjälpen är tillgänglig för alla och är inte idealt beroende av hur en individ klarar sig i arbetslivet. En välfärdsstat kan ses som en gemenskap eftersom strävan är i att alla ska ha samma möjligheter men även skyldigheter.

LITTERATURFÖRTECKNING

Material

90 ifyllda enkäter som samlades in med hjälp av plattformen Webropol. Enkäten bevarades hos skribenten under studien och utplånas efter studien.

Elektroniska och tryckta källor

Aho, Simo, 2012: *Opiskeluaikainen työssäkäynti ja sen vaikutukset. Työ- ja elinkeinoministeriö*. [online] [Citerat 22.3.2021] Tillgänglig:

<<https://tem.fi/documents/1410877/3342347/Opiskeluaikainen+ty%C3%B6ss%C3%A4k%C3%A4ynti+ja+sen+vaikutukset+14062012.pdf>>.

Alasuutari, Pertti, 2011: *Laadullinen Tutkimus 2.0*. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino. [online] [Citerat 12.2.2021] Tillgänglig i Uleåborgs universitetsbiblioteks e-bibliotek.

Alestalo, Matti, Hort, Sven E.O & Kuhnle, Stein, 2019: *The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons. Working Papers*. Bergen: Hertie School of Governance. [online] [Citerat 10.12.2020] Tillgänglig:

<https://www.researchgate.net/publication/242492153_The_Nordic_Model_Conditions_Origins_Outcomes_Lessons>.

Auvinen, Pirjo, Hiilloskorpi, Henriikka & Pitkäranta, Pilvi, 2020: *Opetusministeri Andersson tyrmää ehdotukset opintotuen leikkaamisesta – "Opiskelijoihin kohdistettaisiin ristiriitaisia paineita"*. [online] [Citerat 11.2.2021] Tillgänglig: <<https://yle.fi/uutiset/3-11495362>>.

CSN = Centrala studiestödsnämnden, 2020a: *Studiestödets och CSN:s historia*. [online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/om-csn/vart-uppdrag/studiestodets-och-csns-historia.html>>.

CSN, 2020b: *Studiemedel*. [online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/bidrag-och-lan/studiestod/studiemedel.html>>.

CSN, 2020c: *Studiemedelsförlopp 2020*. [online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/download/18.cf5065b16ffa258894a31/1587565123173/2134A-2004.pdf>>.

CSN, 2021a: *Högskolestuderandes ekonomiska och sociala situation 2020*. CSN rapport 2021. [online] [Citerat 5.2.2021] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/download/18.47ab2a4517605d849b5821/1610976992082/H%C3%B6gskolestuderandes%20ekonomiska%20och%20sociala%20situation%202020.pdf>>.

- CSN, 2021b: *Tabell* [online] [Citerat 6.2.2021] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/download/18.47ab2a4517605d849b5823/1610977598385/Tabellbilaga-sammanfogad.pdf>>.
- CSN, 2021c: *Fribeloppet inom studiemedlen borttaget till och med juni 2021*. [online] [Citerat 20.4.2021] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/om-csn/aktuellt/nyhetsflode/2021-03-01-fribeloppet-inom-studiemedlen-borttaget-till-och-med-juni-2021.html>>.
- CSN, 2021d: *Återkrav*. [online] [Citerat 10.5.2021] Tillgänglig: <<https://www.csn.se/betala-tillbaka/aterkrav.html>>.
- Denk, Thomas, 2002: *Komparativ metod. Förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Esping-Andersen, Gosta, 1990: *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Hannikainen, Matti, 2018: Rakennemuutos ja hyvinvointivaltio 1900–2000. I: *Suomen rakennehistoria: Näkökulmia muuto kseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Tampere: Vastapaino. [online] [Citerat 12.2.2021] Tillgänglig i Uleåborgs universitetsbiblioteks e-bibliotek.
- Harisalo, Risto & Miettinen, Ensio, 2004: *Hyvinvointivaltio: houkutteleva lupaus vai karvas pettymys*. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkilä, 2004: *Tilastollinen tutkimus*. 5 förnyade förlaget. Helsinki: Editat.
- Hiilamo, Heikki, Kangas, Olli & Niemelä, Mikko, 2014: Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka. I: *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Helsinki: Gaudeamus. [online] [Citerat 11.2.2021] Tillgänglig i Uleåborgs universitetsbiblioteks e-bibliotek.
- Holme Magne, Idar & Solvang Krohn, Bernt, 1991: *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studenlitteratur.
- Johansson, Håkan, 2008: *Socialpolitiska klassiker*. Malmö: Liber.
- KELA = Kansaneläkelaitos, 2020a: *Historia*. [online] [Citerat: 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/historia>>.
- KELA, 2020b: *Opintotuki*. [online] [Citerat 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintotuki>>.
- KELA, 2020c: *Opintoraha*. [online] [Citerat 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintotuki-opintoraha>>.
- KELA, 2020d: *Opintolaina*. [online] [Citerat 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintotuki-opintolaina>>.
- KELA, 2020e: *Yleinen asumistuki*. [online] [Citerat 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/yleinen-asumistuki>>.

- KELA, 2020f: *Opinnoissa edistyminen*. [online] [Citerat 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintojen-edistyminen-korkeakouluopinnot>>.
- KELA, 2020g: *Enimmäistukiaika korkeakouluopinnoissa*. [online] [Citerat 17.3.2020] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintotukiaika-enimmaistukiaika-korkeakouluopinnoissa>>.
- KELA, 2020h: *Kelan opintoetuustilasto 2019/20*. Helsinki: Kansaneläkelaitos. [online] [Citerat 20.3.2021] Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/324474/Kelan_opintoetuustilasto_2019_2020.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.
- KELA, 2020i: *Kelan asumistukitilasto 2019*. Helsinki: Kansaneläkelaitos. [online] [Citerat 20.3.2021] Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319888/Kelan_asumistukitilasto_2019.pdf?sequence=5&isAllowed=y>.
- KELA, 2021a: *Opiskelijan omat tulot*. [online] [Citerat 23.3.2021] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintotuki-omat-tulot>>.
- KELA, 2021b: *Korkeakouluopintojen edistyminen*. [online] [Citerat 23.3.2021] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintojen-edistyminen-korkeakouluopinnot>>.
- KELA, 2021c: *Enimmäistukiaika korkeakouluopinnoissa*. [online] [Citerat 23.3.2021] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintotukiaika-enimmaistukiaika-korkeakouluopinnoissa>>.
- KELA, 2021d: *Korkeakouluopiskelija, suorititko tarpeeksi opintopisteitä?* [online] [Citerat 21.4.2021] Tillgänglig: <https://www.kela.fi/tiedotteita-koronavirustilanteesta//asset_publisher/xFivewth9ywK/content/korkeakouluopiskelija-suorititko-tarpeeksi-opintopisteit-2>.
- KELA, 2021e: *Viivästyttikö koronaepidemia valmistumistasi?* [online] [Citerat 21.4.2021] Tillgänglig: <<https://www.kela.fi/opintolainahyvitys#korona>>.
- Komulainen, Pasi, 2017: *Aikuisten lasten tukemiseen sitoudutaan helpommin kuin iäkkäiden vanhempien*. [online] [Citerat 23.3.2021] Tillgänglig: <<https://www2.helsinki.fi/fi/uutiset/talous-yhteiskunta/aikuisten-lasten-tukemiseen-sitoudutaan-helpommin-kuin-iakkaiden-vanhempien>>.
- Liukas, Christa, 2019a: *Kampen med att hålla sig i topp – forskare räknar upp tre stora utmaningar för den nordiska välfärdsmodellen*. [online] [Citerat 28.11.2020] Tillgänglig: <<https://www.helsinki.fi/sv/aktuellt/nordisk-valfard/kampen-med-att-halla-sig-i-topp-forskare-raknar-upp-tre-stora-utmaningar-for-den-nordiska-valfardsmodellen>>.
- Liukas, Christa, 2019b: *Pohjoismainen brändi korvasi hyvinvointivaltion – milloin politiikka katosi pohjoismaisesta mallista?* [online] [Citerat 11.12.2020] Tillgänglig: <<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/hyvinvointiyhteiskunta/pohjoismainen-brandi-korvasi-hyvinvointivaltion-milloin-politiikka-katosi-pohjoismaisesta-mallista>>.

- Massinen, Tuomas, 2017: *Vanhemmat syytävät raha-apua aikuisille lapsilleen – "On huolta siitä, jäävätkö lapsemme meitä köyhemmiksi"* [online] [Citerat 23.3.2021] Tillgänglig: <<https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1441165>>.
- Nationalencyklopedin, 2020. [online] [Citerat 25.11.2020] Tillgänglig: <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/intersektionalitet>>.
- Nordens välfärdscenter, 2020. *Välfärdsolitik*. [online] [Citerat 28.11.2020] Tillgänglig: <<https://nordicwelfare.org/valfardspolitik/>>.
- Olin, Elisabeth, 2008: *I marginalen – tre livsmönster bland unga med psykiska funktionshinder* i M. Molin, A. Gustavsson, & H.-E. Hermansson (red.), *Meningsskapande och delaktighet: om vår tids socialpedagogik* Göteborg: Daidalos.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2009: *Opiskelijaperheet ja opintotuki*. [online] [Citerat 10.5.2020] Tillgänglig: <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/78900>>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017: *Opintotukeen huoltajakorotus*. [online] [Citerat 10.5.2020] Tillgänglig: <<https://minedu.fi/-/opintotukeen-huoltajakorotus>>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020: *Oppivelvollisuuden laajentaminen*. [online] [Citerat 23.11.2020] Tillgänglig: <<https://minedu.fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>>.
- Purokuru, Pontus, 2014: *Pankit ohjasivat opintotuen historiaa*. Kansan Uutiset. [online] [Citerat 9.12.2020] Tillgänglig: <<https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3229502-pankit-ohjasivat-opintotuen-historiaa>>.
- Saari, Juhani, Koskinen, Hanna, Attila, Henna & Sarén, Niina, 2020: *Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [online] [Citerat 20.4.2021] Tillgänglig: <<https://valtioneuvosto.fi/handle/10024/162449>>.
- Saari, Juho & Taipale, Sakari, 2013: *Sosiaalipolitiikka ja hyvinvointivaltio. I: Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita*. Tampere: Juvenes Print.
- SAOL = Svenska akademiens ordlista, 2015. [online] [Citerat 15.3.2020] Tillgänglig: <<https://svenska.se/saol/>>.
- SCB = Statistikmyndigheten, 2021: *Sveriges BNP*. [online] [Citerat 10.5.2021] Tillgänglig: <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/bnp-i-sverige/>>.
- Sevänen, Sanna, 2019: *Opintotuki täyttää 50 vuotta – vuonna 1969 tuki riitti elämiseen, kun kesät kävi töissä*. [online] [Citerat 15.5.2020] Tillgänglig: <<https://elamassa.fi/opiskelu/opintotuki-tayttaa-50-vuotta/>>.
- SO = Svensk ordbok, 2009. [online] [Citerat 15.3.2020] Tillgänglig: <<https://svenska.se/so/>>.

- Sommar, Heidi, 2011: *Opintotuella haluttiin turvaa ja tasa-arvoa*. YLE. [online] [Citerat: 9.12.2020] Tillgänglig: <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/11/11/opintotuella-haluttiin-turvaa-ja-tasa-arvoa>>.
- Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020: *Tasa-arvo*. [online] [Citerat 23.11.2020] Tillgänglig: <https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/20825107/Valtioneuvoston_periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_hallituksen_tasa-arvo-ohjelma_2020-2023%2B.pdf>.
- SYL = Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2020: *Förhöjning av måltidsstödet, men regeringen måste höja ribban*. [online] [Citerat 11.2.2021] Tillgänglig: <<https://syl.fi/sv/forhojning-av-maltidsstodet-men-regeringen-maste-hoja-ribban/>>.
- SYL, 2021: *Yliopistot ja opiskelijat kaipaavat kipeästi panostuksia – pysäytetään tikittävä aikapommi*. [online] [Citerat 20.4.2021] Tillgänglig: <<https://syl.fi/kehysriihitavoitteet/>>.
- The World Bank, 2021: *GDP per capita (current US\$) 2019*. [online] [Citerat 25.5.2021] Tillgänglig: <<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?view=map>>.
- Thomsson, Iina, 2020: *Yleinen asumistuki helpotti monen opiskelijan elämää, mutta avopuolisot se asetti hankalaan tilanteeseen – "on todella kova paikka olla toisen elätettävänä"*. [online] [Citerat 13.4.2021] Tillgänglig: <<https://yle.fi/uutiset/3-11503859>>.
- THL = Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021: *Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT)*. [online] [Citerat 21.4.2021] Tillgänglig: <<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/korkeakouluopiskelijoiden-terveys-ja-hyvinvointitutkimus-kott->>.
- Tilastokeskus, 2019: *Syntyvyyden lasku heijastuu alueiden tulevaan väestökehitykseen*. [online] [Citerat 20.3.2020] Tillgänglig: <https://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_tie_001_fi.html>.
- Tilastokeskus, 2021: *Ammattikorkeakoulutuksen läpäisy aiempaa nopeampaa, sukupuolten välillä suuret erot*. [online] [Citerat 10.4.2021] Tillgänglig: <http://tilastokeskus.fi/til/opku/2020/opku_2020_2021-03-12_tie_001_fi.html>.
- Titmuss, Richard Morris, 2000: Universalism versus Selection. In C. Pierson, F.G. Castles (ed.), *The welfare state reader*. Cambridge: Polity Press.
- Vaasan yliopisto, 2021: *Kela on lähettänyt lähes 44 000 päätösehdotusta opintotuen takaisinperinnästä*. [online] [Citerat 13.3.2021] Tillgänglig: <<https://www.univaasa.fi/fi/uutiset/kela-lahettanyt-lahes-44-000-paatosehdotusta-opintotuen-takaisinperinnasta>>.
- Valli, Raine, 2001: *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vallinkoski, Anu, 2018: *Pohjoismaat korostavat yhteisiä piirteitään ja onnistumisiaan, mutta tutkija varoittaa omahyväisyydestä: "kuulostaa välillä jopa rasistiselta"*. [online] [Citerat 11.12.2020] Tillgänglig: <<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/talous-yhteiskunta/mika-yhdistaa-ja-erottaa-pohjoismaita%3F>>.

Valtiovarainministeriö, 2021a: *Finansministeriet utredde reformer som ökar sysselsättningen*. [online] [Citerat 11.2.2021] Tillgänglig: <https://vm.fi/-/valtiovarainministerio-selvitti-tyollisyytta-kasvattavia-uudistuksia?languageId=sv_SE>.

Valtiovarainministeriö, 2021b: *Virkamiesmuistio työllisyyspaketista*. [online] [Citerat 11.2.2021] Tillgänglig: <<https://vm.fi/documents/10623/17688657/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf/0d06bb45-3174-155b-415575c8e8a670e6/Muistio+ty%C3%B6llisyyspaketista.pdf?t=1597406184092>>.

Valuuttamuunnin, 2020. [online] [Citerat 25.3.2020] Tillgänglig: <<https://valuuttamuunnin.com/>>.

Vilkka, Hanna, 2017: Kyselylomakkeen suunnittelu ja testaus. I: *Tutki ja kehitä*. 4 förnyade upplagan. Jyväskylä: PS-kustannus. [online] [Citerat 12.2.2021] Tillgänglig i Uleåborgs universitetsbiblioteks e-bibliotek.

KYSELY OPINTOTUESTA JA SEN RIITTÄVYYDESTÄ

Hei! Olen ruotsin kielen opiskelija ja olen opinnoissani suuntautunut muun muassa yhteiskuntatieteisiin ja viestintään. Kirjoitan pro gradu-tutkielmaani opintotuesta ja sen riittävyydestä (Suomessa ja Ruotsissa) ja kerään sitä varten tietoja kyselyllä. Kyselyn täyttämiseen menee noin 10-15 minuuttia.

Kysely on nimetön ja kysymykset on laadittu siten, että kysymyksistä ei pysty todentamaan kenenkään henkilöllisyyttä. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja. Vastaukset käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti. Kaikki tiedot myös tuhoetaan tutkimuksen päätyttyä.

1. Ikä

- ☐ 18-22 v.
- ☐ 23-27 v.
- ☐ 28-32 v.
- ☐ 33- v.

2. Minä vuonna olet aloittanut opiskelusi?

3. Saatko opintotukea?

- ☐ Kyllä
- ☐ En saa, koska:

4. Saatko opintorahan huoltajakorotusta (353,75 e)?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

5. Oletko nostanut opintolainaa?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

Opintotuen lisäksi on mahdollisuus saada Kelalta asumistukea asumiskustannuksiin.

6. Miten asut opiskeluaikana?

- ☐ Yksin vuokra-asunnossa
- ☐ Yksin vuokra-asunnossa, joka on vanhempien/sukulaisten omistama
- ☐ Vuokralla yhden tai useamman henkilön kanssa
- ☐ Sukulaisen luona
- ☐ Jos mikään ylläoleva ei pidä paikkansa, kuvaile asuintilannettasi:

7. Saatko Kelan myöntämää yleistä asumistukea?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

8. Teetkö töitä opintojen ohella (pois lukien mahdollinen kesätyöskentely)?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

9. Valitse väittämä tai väittämät, jotka pitävät paikkansa kohdallasi.

- ☐ Teen töitä, koska haluan kerryttää työkokemusta

- ☐ Teen töitä, koska haluan ylimääräistä käyttörahaa
- ☐ Teen töitä, koska haluan saada muuta tekemistä opintojen ohelle
- ☐ Teen töitä, koska muuten en pärjäisi taloudellisesti

10. Kerro millä tavalla (positiivisesti ja/tai negatiivisesti) työskentely opiskeluaikana on vaikuttanut opiskeluihisi.

11. Tekemäsi työ on

- ☐ Koko-aikaista
- ☐ Osa-aikaista
- ☐ Yritystoimintaa

12. Saatko apua kustannuksiin? (Voit valita useamman vaihtoehdon.)

- ☐ En
- ☐ Kyllä, vanhemmilta
- ☐ Kyllä, isovanhemmilta
- ☐ Kyllä, muilta sukulaisilta
- ☐ Kyllä, kumppanilta
- ☐ Stipendi tmv.
- ☐ Muu, mikä?

13. Jos olet nostanut opintolainaa (600e/kk), minkä vuoksi olet sitä nostanut?

- ☐ En ole nostanut opintolainaa.
- ☐ Tarvitsen opintolainaa elämiseen.
- ☐ Opintolaina on ylimääräinen lisä.
- ☐ Muuhun tarkoitukseen, mihin?

Itsenäisesti asuva opiskelija saa 252,76 e opintorahaa vuonna 2021. (Kela 2021)

14. Mitä mieltä olet tämänhetkisestä opintorahan määrästä? Riittääkö opintoraha elämiseen?

15. Riittäävätkö opintotuen opintoraha ja asumistuki yhdessä kattamaan kuukausittaiset kiinteät kulut (vuokra, sähkö, vesi)? Jos tuet eivät riitä, kuinka paljon kuluja jää maksettavaksi tukien jälkeen? Erittele myös muut mahdolliset kulusi vastauksessa.

16. Kuinka paljon opintorahaa pitäisi saada lisää, jotta pärjäisit paremmin?

- ☐ Pärjään hyvin tämänhetkisellä opintorahalla
- ☐ 0-100 e lisää
- ☐ 101-200 e lisää
- ☐ 201-300 e lisää
- ☐ Yli 301 e lisää

17. Mihin käyttäisit opintorahaa, jos sen määrää korotettaisiin?

18. Koetko, että taloudellinen tilanteesi kuormittaa sinua ja haittaa opiskelujasi? Millä tavalla?

Opintotukea varten opiskelijan täytyy opiskella vähintään 20 op/lukuvuosi ja 5 op/tukikuukausi. (Kela 2021)

19. Minkälaisia tunteita tavoite herättää?

20. Miten pärjää/olet pärjännyt tavoitteiden kanssa?

21. Oletko joutunut palauttamaan sinulle maksettua opintotukea? Jos vastaat kyllä, mistä syystä? (Esimerkiksi tulo rajojen ylittyminen, opintopisteiden määrä alle vaaditun tavoitteen.)

☐ En

☐ Kyllä,

22. Miten koet opintotuen vuositulo rajat?

23. Sinulla on mahdollisuus opintolainavähennykseen (opinnot alkaneet ennen 2014) tai opintolainahyvitykseen (opinnot alkaneet 2014 jälkeen), jos opinnot valmistuvat ajallaan. Mitä mieltä olet tästä?

24. Miten opintotuen määrä ja tavoiteaika ovat vaikuttaneet opiskelutahtiisi?

25. Onko sinulla omia ajatuksia siitä, miten opintotukea voisi kehittää tai muuttaa?

26. Onko sinulla muita kommentteja liittyen kyselyyn tai opintotukeen?

Kiitos osallistumisesta kyselyyn! Kyselystä voi tiedustella lisää sähköpostitse:
ida.maattanen@student oulu.fi